yeni çin
dün-bugün

jacques locquin
raffaelo uboldi
e t i e m b l e
simone de beauvoir
li fu - chun

P

YENİ ÇİN

Dün - Bugün

Jacques LOCQUIN
Raffaelo UBOLDI
ETIEMBLE
Simone de BEAUVOIR
Li Fu - CHUN

Çeviren :
Zaven BİBERYAN

P
PAYEL YAYINEVİ
İstanbul

PAYEL YAYINLARI : 2

Yabancı Ülkeler Dizisi: 1

Birinci Basım : Mayıs 1966
Kapak Kompozisyonu : Gültekin ÇİZGEN
Dizgi - Baskı : İstanbul Matbaası

ÖNSÖZ

Çin, günümüzün başlıca sorunlarından biridir. Üzerinde 700 milyon insanın yaşadığı ucsuz bucaksız bir ülke. Tarihin en eski ve en parlak uygarlıklarından birinin mirasçısı. Bilim, sanat, edebiyat ve felsefede önemli yeri olan bir millet. Bu millet sürekli sarsıntılardan, büyük çöküşlerden sonra yeni bir devlet kurmuş. Birkaç yıl içinde dünya siyaset alanında en önde yer almış, gözlerin merak ya da endişe ile dikildiği muazzam bir varlık durumuna gelmiştir. Daha dün, nüfusu açlıktan kırılır, herşeyini dışardan alırdı. İnsanları afyon dumanı içinde uyuşmuştu. Tam anlamıyla geri kalmış bir ülke idi Çin. Bugün ise ağır sanayiini kurmuştur. Füze yapıyor, her türlü mal ihraç ediyor, az gelişmiş ülkelere ekonomik ve teknik yardım yapıyor, dünya piyasalarında büyük sanayi devletlerine rakip olarak boy gösteriyor. Atomu patlatmış, nükleer güce sahip beşinci devlet olmuştur.

Bu ülke, Birleşmiş Milletlerde temsil edilmez. Birçok devletlerce tanınmaz. Buna rağmen, bütün tartışmaların merkezini teşkil eder. Lehte - aleyhte yazılanların, söylenenlerin hesabı yok. Bütün bunlarda eğilimler, siyasî düşünceler, hissî davranışlar rol oynar. Propaganda ve karşı propaganda gerekleri objektif görüşü perdeler. Özellikle Türk okurunun Çin hakkında, gazete sayfalarında tek tük görülen, çoğu gayriciddî veya bilimsel ve objektif olmayan yazılardan başka, bir bilgisi yok.

Oysa, günümüzde yeryüzünün geleceği bakımından bu denli önem ve etkisi olan bir ülkeyi ve halkını daha iyi tanı-

mak, beğensek de, beğenmesek de gerçeği bilmek, bir zorunluluk, bir görevdir.

Gerçekler ise, daima körükörüne taraf tutmanın ve maksatlı propagandanın dışında bulunur. Yeni Çin rejiminin ideolojik hayranları ya da düşmanları tarafından yazılanların gerçeği olduğu gibi yansıtacağı şüphelidir.

Bu sebeple, Batıda Yeni Çin hakkında yayınlanan yazı, kitap, inceleme ve izlenimlerden yaptığımız bu derlemeyi, nisbeten önyargılardan kurtulmuş, körükörüne hayranlık ifade etmiyen, ama sadece yermek amacıyla gerçekleri de inkâr etmiyen, durumu mantık ve bilim yolu ile inceliyen ve yargılayan yazılardan seçtik.

1966 yılında büyük dünya güclerini oldukları gibi tanımamız gerektiği düşüncesinden hareket ederek teşebbüs ettiğimiz bu çalışmanın, kültür ve yayın hayatımızda bir boşluğu dolduracağını ve bir hizmet teşkil edeceğini ümit ediyoruz.

GİRİŞ

19. yüzyılın sonunda, 1898 de, Çin'in Japonya tarafından yenilgiye uğratılması üzerinden üç yıl geçmişti. Çin-Japon savaşı, 1895 te Şimonoseki anlaşmasıyla son bulmuştu. Bu savaşın sonunda Çin, Formoza'yı ve Kore üzerindeki daha çok sembolik nitelikte olan himaye hakkını yitirmişti. Bu, pek o kadar büyük bir kayıp sayılmayabilirdi gerçi. Ne var ki, emperyalist Avrupa devletleri ve Amerika, Asya'daki çıkarlarını korumak bahanesiyle, gücsüz Çin'in üzerine çullanıp topraklarından parçalar aşırdılar. Tam bir yağma hareketi oldu bu. Çin arazisinin «kiralanması» bu dönemde başlar. Batılı devletler, fırsat bu fırsat, Çin sahillerinden bazı yerlerin kendilerine verilmesini Çin'den talep ettiler. Çarlık Rusya'sı Port-Arthur'le Dalny'yi, İngiltere Wei-hai-wei'yi ve Kieulong'u, Fransa da Kuang-çeu-wan'ı işgal ettiler.

Batılıların imtiyazları

Bu «kiralanan arazi» yi, *imtiyaz*larla karıştırmamak gerekir. İmtiyazlar, 1842 Nankin anlaşmasından sonraki yıllarda yaratılmıştı. Böylece Çin, kendi topraklarında imtiyazlar elde eden yabancıların eliyle dış ticarete açılmış oluyordu. İngiltere'den sonra çeşitli Avrupa ülkeleri de benzer anlaşma-

larla aynı avantajları koparmışlardı. *Açık liman*ların listesi durmadan kabarmıştı (1).

İmtiyazlı bölge sözde Çin toprağı olarak kalıyor ve yabancılar onun mülkiyetine sahip olamıyorlardı. Ama ödedikleri yıllık vergi, gerçek olmaktan çok, sembolikti. Yabancılar işgal altında bulundurdukları toprakların fiilî sahipleriydiler. Örneğin, Fransa'ya Çin'de ticaret yapmak hakkını tanıyan Whampoa anlaşmasının (1844) 2. maddesinde şöyle deniliyordu: «*Bundan böyle Fransızlara, aşağıda gösterilen liman ve mahallerde tam bir güven içinde, hiçbir engel ve kısıntıya tabi olmaksızın, taşınmaya, yerleşmeye ve ticaret yapmaya hak tanınmıştır...*»

İmtiyazlı bölgelerde, yabancılar mülklerini idare ederlerdi. Polis ve gereğinde güvenlik tedbirlerini bizzat sağlarlardı. Çin kıtaları imtiyazlı bölge arazisine giremezlerdi. Yabancı kıtalar ise orada kalabilirdi. Elbette ki bu durum, bağımsız bir devlet için korkunç birşeydi. Ama bundan daha korkuncu da vardı, ki o da, imtiyaz sahibi devlet uyruklularının Çin kanunlarına bağlı olmamasıydı *(exterritorialité)* (2). Yani, sözü geçen devletlerin vatandaşları Çin mahkemeleri tarafından değil, kendi konsoloshanelerinin mahkemeleri tarafından yargılanabilirdi ancak.

Genel imtiyazdan başka, ek anlaşmalarla Batılı devletler ekonomik ve malî imtiyazlar da elde etmişlerdi. Bu imtiyazlar en basit hakkaniyet kurallariyle bile bağdaşamazdı. Yabancılar bakımından çok avantajlı bir gümrük tarifesi uygu-

---

(1) *2. Dünya Savaşının sonunda, Batılı devletlerin elinde hâla 33 imtiyazlı bölge vardı Çin'de; bunlardan 4 ü Fransa'ya, 7 si İngiltere'ye, 6 sı Japonya'ya, 1 i Amerika Birleşik Devletlerine aitti, 13 ü ise enternasyonaldi.*

(2) *Bu imtiyaz Osmanlı İmparatorluğunda da vardı. Kurtuluş Savaşından sonra İngilizler kendi tebaalarına «exterritorialité» hakkının tanınmasını Cumhuriyet Hükûmetinden istemeye niyetlendilerse de, vazgeçmeye mecbur kaldılar.*

lanıyordu. Yabancı menşeli mallar, kıymetinin %5 i kadar bir gümrük resmiyle Çin'e girebiliyordu. Liman gümrükleri yabancıların elindeydi. Yabancı gemilere Çin'in iç sularında seyretmek hakkı tanımıyordu. İmtiyazlı yabancılar özel postalara bile sahiptiler.

İşte, 1898 de, büyük devletlerin karşısında Çin'in durumu buydu. Haysiyetsiz bir durumdu bu. Başarısız savaşların sonucu olarak kendisine kabul ettirilen anlaşmalarla ezilen bir milletin silik durumu.

Çin'de daima çok sayıda gizli dernekler faaliyet göstermiştir. 1900 de, *Boxer* adıyla anılan gizli dernek yabancı sömürgecilere karşı harekete geçti. Emperyalizmin o devirdeki öncüleri olan misyonerler ve bu arada Alman sefiri öldürüldü. İmtiyaz sahibi devletler de enternasyonal bir hareket ordusu kurup Çin'e yolladılar. Bu orduya Alman mareşali von Waldersee kumanda ediyordu. Bu ordu 14 Temmuz 1900 de Tien-tsin'i aldı, *Boxer*'lerin kuşatmış bulunduğu yabancı elçilikleri kurtardı. «Düveli muazzama» eline bir fırsat daha geçirmişti. Bu fırsattan yararlanmayı ihmal etmedi. Çin'e pahalı ödetti *Boxer* hareketini. Katılanlar cezalandırıldı. Birçok Çin şahsiyeti öldürüldü. Prens Tuan sürgün edildi. Çin, enternasyonal hareket ordusunu gönderen devletlere, yani Fransa'ya, İngiltere'ye, Almanya'ya, Belçika'ya, Holanda'ya, Rusya'ya, İtalya'ya, Avusturya'ya, İspanya'ya, Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Japonya'ya, ağır bir savaş tazminatı ödemeye mahkûm oldu. Bu tazminat, 450 milyon *Tael* (o zamanki Çin parası) olarak tesbit edildi.

Kendi aralarında birbirlerini çekemiyen emperyalist devletler Çin'de tam bir dayanışma içindeydiler. Ve Çinlilerin Batıya, genellikle yabancılara karşı olumsuz hisleri *(xénophobie)* bu tarihî olaylarla daha da sertleşti.

1911 İhtilâli ve Sun Yat - sen

Modern Çin'in başlangıç tarihi genellikle 1898 olarak gös-

terilir. Oysa 1911 i almak daha doğru olur. Bu tarihtedir ki İmparatorluk ihtilâlle yıkılmış, Cumhuriyet ilân edilmiştir.

1898 de şiddetlenen kaynaşmalar, Mançu Sarayını reformlar ve bir anayasa vadetmeye zorlamıştı. Bunda, Uzak Doğudaki bazı siyasî ve askerî olaylar da etkili olmuştu. Ama gerek Saray gerekse Sarayda entrikalar çeviren Mançu gerici güçleri, her ileri adımı kösteklemek, ülkeyi geçmişin karanlıklarına doğru geriye itmek ve saltanatlarını sürdürmek için türlü oyunlara giriştiler. Maksatları reformları ve anayasayı savsaklamak, minderaltı etmek ya da istedikleri şekle sokmaktı.

O tarihte, genellikle küçük memurlar, öğretmenler ve öğrenciler Çin'de kamu oyunu teşkil ediyorlardı. Yani, aydın bir zümre. Bunlar, koskoca Çin'in Batılılar tarafından nasıl sömürüldüğünü görüyorlardı. Çin, «Düveli Muazzama» ya tanınmış kapitülasyonlarla kıskıvrak bağlıydı. Avrupalıların, hatta Japonyanın karşısında güçsüz, boynu bükük kalmaktaydı. En doğal haklarını bile savunamıyordu. Bunun sebebi de geri kalmışlığıydı. Bundan dolayı çağının bilimsel ve teknik ilerleyişine ayak uyduramıyordu. Aydınlar bir siyasal, sosyal, ekonomik ve teknik devrimin mutlaka zorunlu olduğuna inanıyorlardı. Yeni bir Çin yaratmaktı hayalleri.

İlerici güçler, önceleri Taht'a karşı ülkenin tutumunda bir değişiklikle yetiniyorlardı. Daha sonra, Sarayın ve soylular, derebeyleri, din adamları gibi tutucu güçlerin gerici çabalarını ve aldatmalarını görünce, reformculuktan ihtilâlciliğe itildiler. Mançuryaya karşı dikilip yeni bir düzenin kuruluş çaresini isyanda buldular. Mançu hanedanı Çin ülkesini yüzyıllar boyunca vesayet altında tutan yabancı bir hanedandı. Bu, hareketin ihtilâlci bir niteliğe çabucak bürünmesini kolaylaştırdı. Yurdu o hanedandan kurtarmak, Cumhuriyet kurmak için harekete geçildi.

Hareket Kanton'dan başladı. Teşvikçisi de, ihtilâlci lider Sun Yat-sen'di (3).

İhtilâl başarıya kolay ulaşmadı. Ülke, Kuzey ve Güney olarak ikiye ayrılmıştı. Sun Yat-sen, İmparatorluk yıkılıp yerine Kuzeyde bir Cumhuriyet kurulduktan sonra da savaşa devam etti. Ta ki bu Cumhuriyetin başına geçen mürteci diktatör Yuan Şe-kai öldü (1916). Çin Cumhuriyeti'nin birinci dönemi böylece sona erdi. Yuan'ın ölümünden sonra Çin, 1928'e kadar 12 yıl süren iç savaşlara sahne oldu.

1918 de, Kuomintang'ın şefi Sun Yat-sen'in başkanlığında Kanton'da bir hükûmet kuruldu. Sun'un paraya ihtiyacı vardı. Amerika, İngiltere, Japonya, Sun'a ödünç para vermeyi reddettiler. Sun Yat-sen de Sovyetler Birliğine başvurdu. Kredi ve teknisyen istedi. Sovyet hükûmeti derhal kabul etti. Moskova ile Nankin arasında sıkı bağlar kuruldu. Bu politikayı fırsat bilen düşmanları, Sun Yat-sen'i komünistlikle suçladılar. Gerçekte ise, Sun Yat-sen para, silâh ve cephaneyi nerede buluyorsa oradan alıyordu. Sovyet sivil ve askerleri Çin'e varmışlar, yeni bir ordu kurmuşlar, onu donatıp eğitmişlerdi. Bu ordu sayesinde, Kanton yöneticileri gericileri Kuzeye kadar kovalayarak yenebildiler. Ne var ki Sun Yat-sen, tasarılarını tam olarak gerçekleştiremeden, 12 Mart 1925 te öldü. Yerine Çang Kay Şek geçti (4). Çang, prestiji gittikçe artan ordu ile son Mançu direnmesini de kırdı. 1928 de Pekin'e girdi. 4 Ekim 1928 de, Çin'in başkenti sembolik bir jestle Pekin'den Nankin'e nakledildi.

---

(3) *Sun Yat-sen, 1866 da Hiang Şan'da doğmuş, Honolulu Amerikan Kolejinde okumaya başlamış, sonra Hong-Kong ve Kanton'da tıp tahsili yapmıştı. Tahsilini Amerika'da ve Londra'da bitirmişti. Genç yaşta gizli derneklere girmiş, katı bir doktriner'di.*

(4) *Çang Kay Şek 1886 doğmuştur. 1907 de askeri eğitimini tamamlamak için Japonya'ya gitmiş, fakat Çin ihtilâline katılmak için 1911 de Japon ordusundan firar etmiştir. 1923 te Moskovada askerlik tahsil etmiştir.*

Çang Kay Şek'in tutumu

Çang Kay Şek, Sun Yat-sen'in halkçı demokratik prensiplerine sırt çevirip askerî bir diktatörlük kurdu. Harap bir ev manzarası gösteriyordu Çin. Uzun yıllar süren iç savaşlar, Tsing'in eski imparatorluğunu bir anarşi ve eşkiya ülkesi durumuna sokmuştu. Cumhuriyet ancak kâğıt üzerinde mevcuttu. Ülkede okuma yazma bilmiyenler büyük çoğunluktaydı. Mandarenlerin (din adamları) gücü yaygındı. Rüşvet her alanda egemendi. Yabancı emperyalistlerle işbirliği yapan bir zümre vardı. Gerçi askerî harekât hemen hemen son bulmuştu 1928 de. Ama halkın kurtuluşu, kalkınması, eğitimi bir hayal olarak kalmaktaydı. 1928 de başlıyan ikinci dönem «Siyasal vesayet dönemi» diye adlandırılır. Bu dönemde —Kuomintang'ın programına göre— Çin halkı eğitilip siyasal demokratik rejime hazırlanacaktı 1935 e kadar. Bu hesaplar gerçekleşmedi. Yurt içinde, Çang Kay Şek'in totaliter ve otokratik yönetimi, ne ekonomik, ne de sosyal durumu düzeltemedi. Ülkeyi ve halkı tam bir huzur ve barışa kavuşturamadı. Dışarda ise, Çin'in iç durumundan yararlanarak harekete geçen Japon emperyalizminin saldırısı, ardından İkinci Dünya Savaşı, Çin'i yeni ıstıraplara ve karışıklıklara mahkûm etti.

Japon istilâsı

1931 de Mançurya'yı istilâ edip 1932 de (1 Mart) Mançukuo'yu kuran Japonlar, 1937 de Çin'e bir ültimatom verip Mançurya'daki fiilî durumu tanımasını istediler. Çin reddedince, resmen savaş başladı.

Japonlar iki hafta içinde Pekin'e girdiler. Dört ay sonra Şanghay'ı aldılar. Birkaç gün sonra da başkent Nankin'i işgal ettiler. Nankin'de, Sun Yat-sen'le işbirliği etmiş ve Çang

Kay Şek'in sağ kolu olmuş birisini, Wang Tsing-wei'yi kukla hükûmet başkanı yaptılar. Çinlilerin kendi aralarındaki ayrılıklarını, zümre, klan kavgalarını, kişisel rekabet ve düşmanlıklarını sömürdüler. Her tarafta Kisling'ler yarattılar. Ama Japonlar ilerleyip ülkede yerleştikçe halkın nefretini uyandırdılar. Çinliler iç kavgalarını bir yana bırakıp düşmana karşı savaşta birleştiler.

Bu «Kutsal Birlik»in en karakteristik olayı, Ye-nan'daki komünist hükûmetin tutumu oldu.

Çang Kay Şek ve Komünistler

Çang Kay Şek 1927 de Nankin'de kurduğu hükûmete hiçbir komünisti almamıştı. Kuzeylilere karşı kesin zaferi kazanınca da, Çin-Sovyet ittifakını sürdürmekte fayda görmedi, onu tasfiye etti.

Çin Komünist Partisi 1921 de Kuzeyde kurulmuş, ve Kuomintang'dan bağımsız olarak gelişmişti. Çang Kay Şek onu asi bir kuvvet sayıyordu. 1928 de Çang Kay Şek Komünist Partisine karşı harekete geçip Kuzeye yürüdü. Çang Tso-lin'i yendi. Şanghay'daki komünistlere katliâm yaptı. Hankeu'yu zaptetti. Kanton'a girdi. Komünistleri Yang-tse vadisinden çıkardı.

Ağır bir darbe yiyen komünistler Kuzey-Batıya doğru çekilip direnmeye ve savaşmaya çok güç şartlar altında devam ettiler.

1934 te komünistler, Mao Tse-tung'un (5) önderliğinde,

---

(5) *Mao Tse-tung 1893 te Hunan'da doğmuştur. 1921 de Çin Komünist Partisini kuran asambleye katılmıştır. 1927 de Hunan isyanını hazırlamıştır. Daha sonra, Çu Te ile birlikte Kiangsi Kızıl Ordusunu örgütlemiş, bu eyâlette hükûmet kurup toprak reformu yapmıştır. Kiangsi'den Yenan'a 10.000 km. lik yürüyüşü başarmış; bu yürüyüş sırasında ilk karısı ölmüştür. Yıllarca, Japonlara karşı Kuomintang'la birleşik*

10.000 km. lik tarihî ve efsanevî yürüyüşlerini başardılar, Kuzey eyâletlerinden Şensi'ye gidip bu eyâletin Kuzeyine yerleştiler.

Japonlar resmen savaşa başladığında, Çang Kay Şek'in merkezî Çin hükûmetini o zamana kadar tanımıyan Ye-nan hükûmeti, merkeze karşı muhalefeti terkedip müşterek düşmana karşı savaşmak üzere Çang Kay Şek'in hükûmetiyle birleştiğini ilân etti. Buna karşılık, Çang da bütün partilerin katılmasıyla hükûmetini baştan kurmayı kabul etti.

Ye-nan'ın komünist kuvvetleri Şen-si'nin Kuzeyini, Kan-sunun ve Ning-hia'nın bir kısmını ellerinde tutmaktaydı. Bu kuvvetler Güney Çin'deki eski askerlerden meydana gelmişti. Bunlar Kuomintang ordusunun önünden 10.000 km. yi yürüyerek kateden ve Şen-si'ye varan kuvvetlerdi. Ye-nan, 8. ordunun genel karargâhıydı ve Çin'in bütün eyâletlerinden, Malezyadan, Filipinlerden, hattâ Amerikadan gelen kız erkek bir sürü genç Çinli'nin toplanma merkeziydi.

Kuruluşundan beri, Ye-nan merkezi yarı Marksist deneyler yapmaktaydı. Büyük toprak sahiplerinin toprakları alınıp küçük çiftçilere dağıtılmış, borçlar silinmişti. Hükûmet kendi ihtiyaçları için sadece mahsulün %5 ini alıyordu.

Japon saldırısı karşısında Çang Kay Şek hükûmetiyle anlaşma yapılır yapılmaz, bu tedbirler durduruldu. Artık Ye-nan yöneticilerinin bütün faaliyeti sadece vatanın savunmasına hasredildi. Bölgeye, 8. ordunun genelkurmayı kumanda etmekteydi. Halk kendini savunmak için kıtalara ayrılıp örgütlenmişti. Köyler altı gruba ayrılmıştı: köylü grubu, işçi grubu, satıcı grubu, gençler grubu, kadınlar grubu ve çocuklar grubu. Bu grupları genel karargâhtan gönderilen subaylar

---

cephe kurma fikrini savunmuştur. 1945 te, Amerikan sefiri ile müzakerelere katılmış, fakat Çang Kay Şek'le anlaşma projesi başarıya ulaşmamıştır. 1949 da Moskovayı ziyaret etmiş, SSCB ile ittifak imzalamıştır. İkinci karısı Kuomintang'ın elinde ölmüştür. Şimdi Şanghay'lı bir aktrisle evlidir.

eğitmekteydi. Sadece askerî eğitimle yetinilmiyor, tarım, hijyen vb. konular hakkında da kurslar düzenleniyordu. Düşmanla karşı karşıya, çok zor şartlar altında, tam bir eğitim ve kültür kampanyası yürütülüyordu. Durmadan dinlenmeden eleman yetiştiriliyor, bir yandan da istilâcıya karşı savaşılıyordu. Ye-nan, kurucularının yönetiminde, Japon işgalinden kaçan aydınların toplandığı bir kültür merkezi oluyordu. Çin'de olsun, dışarda olsun, Çin'liler şevk ve heyecanla maddî yardım yetiştiriyorlardı mukavemetçilere.

Sovyetler Birliği Çin'e en çok yardım eden devlet oldu. Ve bu yardımı Çin komünistleri eliyle değil, doğrudan doğruya Çang Kay Şek'in merkezî hükûmetine ulaştırdı. «Kayıtsız ve şartsız olarak, sırf Japonyaya karşı Çin'in ulusal kurtuluş savaşını desteklemek için veriyordu yardımı» (6). Bu savaşı yürütmek için gerekli saydığı 10 milyar rublelik bir krediyi Çin'e verebileceğini açıkladı. Diğer büyük devletler de Çin'e önemli yardımlarda bulundular. Çin de, dış krediler sayesinde, işgal altında bulunmayan topraklarında endüstrisini geliştirdi, ulaştırma şebekesini, hava alanlarını kurdu.

Çin orduları Japonya'nın kudretli ordularına ve savaş makinesine karşı yenik düştüğü halde, 1939 a kadar dayandı. Bütün Çin halkı ve siyasal akımlar vatanın savunması için birleşmiş, topyekûn savaşa atılmıştı. Japonyanın askerî üstünlüğüne ve zaferlerine rağmen bir türlü kesin sonuç alamamasının nedeni buydu. Yabancılar, hiçbir zaman birlik olamayan Çinlilerin bütün iç çekişmelerini unutup bu denli yekvücut olmalarına parmak ısırdılar. Şu var ki, Çinliler, Japonlara baş eğerlerse, bunun millî bağımsızlığı tüm olarak yitirme anlamına geleceğini biliyorlardı.

Böylece, bütün bir geçmiş tasfiye oluyor, savaşın potasında yeni bir Çin şekilleniyordu.

1939 gelip çatınca, Çin artık yalnız değil, Almanya'ya

---

(6) Georges Dubarbier — Histoire de la Chine Moderne; s. 109.

karşı savaşan devletlerin müttefikidir. Sovyetlerden, İngiltere'den, Amerika'dan büyük çapta yardım alacaktır. Ve 1945 te Japonya silâhları bırakıp bütün Çin'den, Mançurya ve Moğolistan da dahil olmak üzere, çekilecektir.

Tokyo'nun büyük Doğu Asya İmparatorluğu rüyası sona ermiştir.

2. Dünya Savaşından sonra Çin

1945 te Çin, Japon emperyalizminden kurtulmuştu. Ne var ki, sekiz yıl süren uzun savaş mahvetmişti onu. Düşman tarafından altı üstüne getirilen ülkenin kanı emilmiş, parası bütün değerini yitirmişti. 1838 de yaklaşık olarak 7 Frank değerinde olan Çin *Yuan*'ı, savaşın sonunda 0,25 Frank'a düşmüştü. Zengin bir toprağı, geniş yeraltı serveti ile çalışkan bir halkı olan ülke için felâketti bu. Şunu da hemen söylemek gerekir ki toprak ve nüfus, yüzyıllar boyunca Çin'i her âfetten kurtaran iki önemli etken olagelmiştir. Yeraltı zenginliğinden yararlanamamıştı gerçi. Ama Japonlar, madenlerin tekelini ve işletmesini talep ederlerken, cevherlerin değerinden haberdardılar. Buna rağmen Çin sefalet içinde kalmıştı, halkı aç, ülke haraptı. Çinliler yerlerini yurtlarını bırakıp yabancı ülkelere göç ediyor, iş ve geçim peşinde koşuyorlardı. Zeki ve çalışkan olduklarından iş alanı bulunan yerlerde başarı elde ediyor, dünyanın her tarafında koloniler kuruyorlardı.

Savaş sona erince, iki Çin ordusu karşı karşıya kaldı: Çang Kay Şek'in ordusu ile komünist ordu Japon istilâcıya karşı birleşen bu iki güç, tehlike ortadan kalkınca, yeniden birbirine karşı dönecekti. Elbette ki Amerika Çang Kay Şek'i destekliyordu. Savaş boyunca durmadan devam eden bu destek, kurtuluştan sonra da başka bir şekilde ve tabiî başka gayelerle devam etmek hevesindeydi. Amerika'nın yardım et-

tiği ve edeceği Çin'i göz kamaştırıcı bir pazar olarak görmesi tabiîydi. Çin, Amerikaya karşı olan borcunu, bu suretle ödemeliydi. Çin pazarında ABD-nin tehlikeli rakibi Japonya tasfiye olmuştu. Amerika aklınca hemen hemen otomatik olarak Japonya'nın yerini alacaktı.

Şu var ki Çang Kay Şek, partisini tehlikeye sokmadan, kısa vadeli malî avantajlar karşılığında ABD-ne ekonomik avantajlar verebilir miydi? Hani savaşın gayelerinden biri yurdu Japonya'nın ekonomik vesayetinden kurtarmak olmuştu?

Çang Kay Şek ithalâtı kısıtlayıcı ekonomik tedbirler almaya başladı. Bu davranış, Amerika ile evvelce yapılan anlaşmalara uymazdı. Amerikalılar önce pazarlığa giriştiler. Ama ekonomik bağımsızlık tezini savunan rakipleri komünistler karşısında, Çang kendi iç durumunu tehlikeye atmadan Amerikanın taleplerini kabul edemezdi. Amerikalılar başarısızlığa uğrayınca, 1947 nin başında Çin'den ayrıldılar. Kuomintang hükûmetini komünistlerin karşısında yalnız bırakıp gidiyorlardı. Kuomintang hükûmeti ise akıntıya kapılmıştı. Malî bakımdan çıkmazdaydı. Silâhlı kuvvetlerinin morali bozuktu; millî olmaktan çok kiralık orduya benziyordu.

İç Savaş ve Komünistlerin Zaferi

Kuomintang'ın karşısında bulunan Komünist Partisinin o sırada İç Moğolistan'ı, Mançurya'yı ve merkezî eyâletlerin bir kısmını elinde bulunduran askerî gücü vardı. Ve kaçınılmaz iç savaş 1946 da yeniden başladı.

Başkan Truman 1946 da General Marshall'ı Çin'e yolladı. Marshall iki tarafı bir mütareke imzalamaya ikna ettiyse de, Çarpışmalar devam ediyordu. Marshall şu sonuca vardı: Kuomintang için tek çıkar yol, bir anayasa ve hukuk devletinin kurulması için serbest seçimlere rıza göstermekti. Oysa Çang Kay Şek 1936 dan beri yedi defa geri bıraktırmıştı se-

çimleri. Ayni teklif 1942 de komünist lider Mao Tse-tung tarafından da yapılmış ve sonuç vermemişti.

İç savaşın başında, Kuomintang ordusu başarılar kazandı, hattâ Ye-nan'ı aldıysa da, durum kısa zamanda tersine döndü. Komünist ordu akıllı, inatçı ve iyi dövüşen şeflerin elindeydi. Çang Kay Şek'in kuvvetlerini ele geçirdikleri yerlerden söküp attı.

Komünistlerin en büyük başarısı, işgal ettikleri topraklarda halkı kendi tarafına çekebilmeleri, onu ikna edip kendi programlarına, fikirlerine inandırmaları oldu. Tarımsal devrim, köylüleri Komünist Partisine sempatizan olmaya sevkediyordu. Zanaatkâr, küçük tüccar vb. zümrelerin de komünistlere iltihakını, Amerikaya karşı düşmanlık kolaylaştırdı. Amerikanın, Çin'i ekonomik boyunduruk altına almak istediğine inanılıyordu. Komünist yönetim köylerde ve birçok şehirlerde çok kolay yerleşti.

Durum kötüye doğru gidiyordu. 1947 de, 6 yıllık bir dönem sonunda Kuomintang'ın tek parti hükûmetinin son bulacağını ve bir Millet Meclisi'nin seçileceğini Çang Kay Şek söyledi. Ne var ki, artık çok geçti.

Halkın desteğinden de yoksun olan Kuomintang kuvvetleri, bütün cephelerde komünist kıtaların önüne geçilmez ilerleyişi karşısında gerilemekteydi. Komünistler bütün ülkenin kontrolünü ele geçirdiler.

Artık yapılacak bir şey kalmamıştı. Çang Kay Şek Cumhurbaşkanlığından istifasını verdi, kendisine sadık kalan askerlerle birlikte Formoza adasına çekildi. Kuomintang'ın Çin kıtasındaki rolü sona ermişti. (7)

---

(7) *1949 da Amerika Dış İşleri Bakanlığı tarafından yayınlanan Beyaz Kitap'tan öğrenildiğine göre, ABD Kuomintang'a büyük miktarda silâh ve askeri teçhizat vermiş, fakat bütün bunlar komünistlerin eline geçmiş ya da Çang Kay Şek'in ordusundan kaçıp Mao'ya iltihak eden Kuomintang askerleri tarafından komünistlere teslim edilmiştir. Beyaz Kitap, Sovyetlerin 1946 ilâ 1948 arasında komünistlere yardım ettiğini*

2. Dünya Savaşından sonra Washington Çang Kay Şek'-ten istediklerini hemen elde edemeyince, onu Komünistler karşısında kendi başına terketmişti. Ama Çang Kay Şek'in «Çin Milliyetçi hükûmeti» Formoza'ya yerleşince, Amerika Birleşik Devletleri malî yardımda pazarlık etmedi. Formoza Hükûmeti hiç değilse teorik olarak antikomünist savaşı devam ettiriyordu.

Gerçekte Formoza yahut Taiwan adası, Pescadores takım adaları ile birlikte, Çin'deki oldu bittiye karşı sembolik bir protesto olarak dikilmekte.

Amerika Birleşik Devletleri içinse, ceman 35.960 kilometrekare yüz ölçümü olan bu adalar Pasifikte kurmuş oldukları anti-komünist barajın bir halkasıdır. Amerikan yöneticileri bu barajı yararlı gördükleri sürece de, malî ve ekonomik yardıma son vermiyeceklerdir.

Birçok yabancı devletler Formoza Hükûmetini tanımışlardır. Onunla diplomatik ilişkiler kurmuşlardır. Bu, Taiwan yöneticileri için bir moral gücdür. Kendisini izleyenlerin umudunu yaşatmak için Çang Kay Şek muntazam aralarla nutuklar verir. Elbette ki kıta Çin'ini silâhla geri almak bahis konusu olamaz. O halde Taiwan'dakilerin umudu ne olabilir? Belki de Çin'de bir iç isyanın patlak vermesi umududur bu. Pek ihtimali olmayan bir şey. Ama Batıda olduğu gibi, Doğuda da insanlar umutla yaşar.

Formoza'da Çang Kay Şek ve sadıkları sonu belli olmıyan bir bekleyişe girerken, Mao Tse-tung ve yeni iktidar uçsuz bucaksız Çin kıtasında yerleşiyordu. Çin'i baştanbaşa değiştirme çabasına koyulmuşlardı. Bu çabanın en zor safhası

---

ihtimal dahilinde görmüyordu. Bazı yorumcuların kanısınca, Stalin komünist Çin devletinin kuruluşunu geciktirmek istemekteydi.

da ilk iki yıl olacaktı. Üstelik yeni bir savaşa da katılacaktı: Kore savaşına.

İlerdeki sayfalarda yeni iktidarın ilk iki yılını, uzun süre Agence France-Presse'in Çin muhabirliğini yapan bir tarafsız tanıktan okuyoruz.

ÇİN'İ KÖKTEN DEĞİŞTİREN İKİ YIL

Parti Örgütü ve İdarî Sorunlar

1949 yılı Kasım ayının başında, Kuomintang'ın her türlü örgütlü direnmesi son bulmuştu. Kanton'da yenilen Kuomintang'ın son kıtaları Çunking'e doğru çekilmişlerdi. Çunking'de, Çang Kay Şek, Formoza'ya kaçmadan evvel, son bir direnme hazırlamaya boşuna çabalıyordu. Ayni zamanda eski ordunun bir kısmı general Li Mi'nin önderliğinde Birmanya'ya doğru çekiliyordu. Diğer kısmı ise Hindiçiniye sığınıyordu. Li Mi'nin kuvvetleri Birmanya'da üç yıl kaldıktan sonra Birleşmiş Milletler tarafından Formoza'ya nakledildi.

Formoza, Haman adaları ile, aralarında Kemoy ve Taşen'in de bulunduğu bir takım Pasifik adacıkları dışında, kıta Çin'i tamamen kurtarılmıştı (1). Daha doğrusu, Çang'ı sabırsızlıkla kovalayan kızıl birlikler, Kuomintang generallerinin mizacına göre ortaya çıkan münferit direnme merkezleri etrafında bir «sıhhat çemberi» kurmakla yetinmişlerdi. Şimdi asi sayılma sırası artık Çang ordusu kalıntılarına gelmişti. Bunlar aşağı yukarı 600.000 kişi tahmin ediliyordu. Esasen bunların direnmesi her türlü bağlantıdan yoksundu ve hiçbir plâna dayanmıyordu. (Oysa o günlerde Çang'la Mac Arthur Amerikalıları ve dünya kamu oyunu tam aksine inandırmaya

---

(1) *1942 de komünistler ülkenin sadece 300.000 mil karelik kısmını ve 95 milyon nüfusunu kontrolleri altında bulundurmaktaydılar.*

çalışıyorlardı.) Genellikle şefleri koyu antikomünistler olan birliklerdi bunlar. Çoğu zaman askerliği meslek olarak yapan basit erler, yukardan verilen emirleri yerine getirmekteydiler. Gerilla harbine devam etmek ihtimali onları korkutmazdı. Böylece, mesleklerine devam edebileceklerini düşünürlerdi.

Şu var ki, rejime karşı olan bu elemanların sayısı bütün yurt sathında daha sıkı bir askerî kontrolün kurulmasını gerekli kılıyordu. 1948 ve 1949 da kurulan altı büyük bölgede asayişi sağlamak işi, iki başlı —askerî ve siyasî— bir örgüt çerçevesinde Kızıl Orduya verildi. Bölgelerden herbiri, o bölgedeki birliklere komuta eden komünist generalin yönetimindeki bir siyasî ve askerî Komitenin emri altına konulmuştu.

Fakat hükûmet bu örgütün tamamiyle geçici olduğunu derhal ilân etti. Bu geçiciliği daha iyi belirtmek için de, yeni yönetimin her kademesinde siyasî istişarî konferanslar düzenlenmesini emretti.

1950 de «Bağımsız Belediye» adı altında Şanghay'da toplanan konferansı örnek alalım. 823 delegeden 165 i işçi sendikalarına, 20 si köylü birliklerine, 77 si gençlik gruplarına, 40 ı kadınlara, 149 u sivil aydınlara, 128 i sanayicilere, 70 i alelâde sakinlere, 54 ü silâhlı ve asayiş kuvvetlerine, 7 si Şanghay Komünist Partisine, 33 ü demokratik gruplara ve partilere mensuptu, 80 i de çeşitli delegelerdi. Parti militan ve sempatizanlarının oranı % 40 ın altında tahmin ediliyordu.

Bütün yurt yüzeyinde küçük «istişarî konferans» ların toplanması çok büyük politik önem taşımaktaydı. Koalisyon hükûmetinin kurulmasını mümkün kılan «azınlık» temsilini bulmak Pekin için nisbeten kolay olmuştu. Ne var ki, bu koalisyona katılan küçük partiler önemsiz olduğundan, eyâlet kademesinin altında derinlemesine bir faaliyet gösteremiyorlardı. Şu halde, bölge, eyâlet ve vilâyet halk asambleleri kurmak kararı, burjuvazinin, orta sınıfların ve taşra aydınlarının ileri gelenleri için bir faaliyet ve yarış ortamı yaratıyordu. Bunlar, hemen hemen kendi istekleri dışında iktidara getirilmiş-

lerdi. Çekingenliklerinden, endişelerinden sıyrılıp, Partinin ve kütle hareketlerinin devrimci hızına kaptırmışlardı kendilerini.

Bunların aslında rehineler olduklarını iddia etmek kolaydır elbette. Ama bir adam tasavvur edin. Onbeş yıl boyunca, Japonlar, sonra Kuomintang'ın sekreterleri, Komünistler iktidara gelince seni asacak demişler ona. Komünistler iktidara geldiği gün ise, bu adam nezaketle mahallî meclise iştirake davet ediliyor. Bölgesindeki hayat şartlarının düzeltilmesi ve politika hakkında istişarede bulunacaklar kendisiyle. Bu adam ne yapar o zaman? Avrupada sorunu bu şekilde ortaya koymak, onu çözümlemekle birdir. «Görünüş» ün birinci derecede önemi olan Çin'de, bu davranışın etkisi Avrupadakinden çok daha olumlu olur elbette. Şüphesiz, devrime ve yeni rejime iltihak daha çok dış görünüşteydi. Ama ne de olsa, Çin politikasında bunun derin yankıları görüldü. Bunu daha iyi göstermek için birkaç rakkam verelim. Hükûmet çapındaki delegelerin sayısı genellikle üçbuçuk milyonun üstünde tahmin edilir. Bu sayının % 70 ini komünist olmayanlar, % 30 unu da komünistler teşkil ediyordu. Bu hesapla, 2 milyon delegeden fazlası rejime ortak olan tarafsız, bağımsız, ılımlı ya da çekimser kimselerdi.

Bu şekilde davranmakla Partinin maruz kaldığı tehlike büyüktü. Mekanizmasını kökleştirmeden pusulayı kaybedebilirdi. Şu var ki, böylece, kısır bir muhalefetten yakasını kurtarmaktaydı. Bu muhalefet halk meclisleri dışında kalsa mutlaka gelişirdi. Böyle bir muhalefeti içerden gütmek, dışarda bastırmaktan daha kolaydı. Bu bile bile kabul edilen tehlike sayesindedir ki Komünist Partisi, 1951 ve 1952 yıllarının büyük buhranını az zararla atlattı.

Bu Titus'e yakışır hoşgörürlük, şüpheci ya da çekingen orta sınıflardan çok daha öteye uzanıyordu. Bütün Kuomintang mekanizması bundan yararlanıyordu. Parti ve rejim, tüm Çin'de baştanbaşa bir yönetim örgütü kurmak zorundaydı. Bu sebeple, bile bile Kuomintang'ın eski memurlarına döndü-

yor, onlara Devrimin saflarına katılmalarını teklif ediyordu. Partinin gezgin kadroları, lağvedilen emperyalist teşekküllerle yakın ya da uzak ilgisi olan herkesle temasa geçiyor, onların düşüncelerini öğreniyor, millî kalkınma çabasına katılmaya davet ediyorlardı. Yeni Çin Ajansı şunları yazıyordu:

«Devrimci cephenin genişletilmesi gereklidir. Müşterek programı benimseyen herkesin bu cephede yeri olmalıdır. Çok sayıda dostların bulunduğu hiç şüphe götürmez. Bunlardan hiçbiri unutulmamalı ya da bir yana itilmemeli. Devrimin gittikçe yükselen akımı toplumun bütün güclerini yerlerini tayin etmeye zorunlu kılmaktadır. Sınıfsal güclerin ilişkileri öylesine bir değişim içindedir ki, çok sayıda yurttaşlar Kuomintang'ın etkisinden sıyrılıp Devrim cephesine katılmaya geleceklerdir.»

Böylece, orta sınıflara ve Kuomintang'ın eski üyelerine karşı güdülen çifte politika hükûmetin olağanüstü pekleşmesine yol açıyordu. Hükûmet eski rejimin memurlarından üçte ikisini kazanıyordu. Dolayısiyle Kızıl Ordunun ve Parti kadrolarının kontrolü sayesinde istikrarlı bir siyasî koalisyona ve tecrübeli bir mülkî teşkilâta sahip oluyordu.

Bundan başka, Kurucu Meclisten iki ay kadar kısa bir süre sonra ekonomik kalkınma ve dış politika problemlerini ele almak imkânını da buluyordu.

Dış siyasette de işler iyi gidiyordu. Yeni hükûmet kurulur kurulmaz Sovyetler ve bütün peyk devletler tarafından tanınmıştı. Resmen tanınınca da, Çin Moskova ile eşit olarak müzakere edebilirdi. Hemen harekete geçti.

1945 Ağustosunda, Çin - Sovyet paktı hazırlanırken, Çang Kay Şek hemen hemen hiç tartışmadan Stalin'in taleplerini kabul etmişti. Çünkü iç politikada hedeflerine varmak için Sovyetlerin desteğini kazanmaya mecburdu. İşe diplomatik bir zaferle başlamak, yeni yönetim için hayatî önem taşırdı.

Mao da aynı yolu tuttu. 18 Aralık 1949 da Moskovaya vardı. Görüşmeler altı hafta sürdü. Dönüşünde, iki hükûmet

arasında kurulmakta olan ilişkileri tayin eden otuz yıllık bir dostluk anlaşması getiriyordu. Bu anlaşma, Rusya'nın sonuna kadar Kuomintang'ın müttefiki kalacağına inananların yanılmış olduklarını ispatlıyordu.

Bundan başka, Çin Halk Cumhuriyetinin Başkanı hem manevi bir başarı, hem de malî bir destek elde etmiş bulunuyordu.

1945 Çin - Sovyet anlaşması zamanında, Çang Kay Şek Stalin'e imtiyazlar vermişti. Bu imtiyazlardan biri, Doğu Çin'deki demiryolunun ve Port-Arthur üssünün kontroluydu. Şimdi bu imtiyaz vadesinde, yani 1952 de, son bulacaktı. Manevi başarı buydu.

Malî desteğe gelince: başlangıç olarak, beş yıl için 300 milyon dolarlık ilk kredi açılmıştı. Çin'in tarım ürünleri Sovyet mamûlleriyle değiştirilecekti.

Mao Moskovadayken, İngiltere, Hindistan, Pakistan, İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya yeni hükûmeti resmen tanımışlardı. Çoğu Avrupa ülkelerinin de Kızıl Çin'i tanımaları ihtimali gittikçe artıyordu. Bizzat Amerika Birleşik Devletlerinin bile (daha doğrusu Dış İşleri Bakanlığının) aynı tutuma eğildiği görülüyordu.

İçte olduğu kadar dışta da durumu pekleşen hükûmet; millî kalkınmaya el atabilirdi artık.

1950 de, kuruluşundan beri ilk defa olarak, Komünist Partisi (Sovyetlerde olduğu gibi) Çin'de de bir gelenek kurdu: Yeni Yıl manifest-programını yayınladı. 1950 yılında başlıca dört işin yapılacağı bildiriliyordu:

— Ekonomik ve malî kalkınma, ulaştırma araçlarının yenilenmesi,

— Savaşın sebep olduğu yıkıntıların tazmini,

— Savaş ekonomisinin barış ekonomisine çevrilmesi,

— Tarım reformu.

1950 ve 1951 de, Çin bu alanda en doğru metotları uyguladı. Yeni bir vergi matrah sistemi ve savaş kurbanlarının

tazminatını da içine alan bir kalkınma plânı hazırlandı. Endüstri üretimine hız verildi. Üretim imkânları yeni baştan takdir edildi. Bu metotlar iktisatçıların tahlilleriyle tesbit edilmişti. Bundan etkilenen ise, doğrudan doğruya ulusal güclerin politik ilişkileri oldu. Bu bakımdan, hükûmete ve partinin karşısına ayrıntılarıyla incelenmesi gereken üç zor problem çıkmıştı.

Birinci problem Partiden, Partinin bir yandan işçilerle, öbür yandan burjuvazi ve Kuomintang'ın eski elemanlarıyla ilişkilerinden doğuyordu. İkinci problem köylülerden, üçüncüsü ise etnik ve dinî azınlıklardan ileri geliyordu.

Önce Partiden başlıyalım.

Gerçekten, Komünist Partisi buhran içindeydi. Çin'de bir politik hareket başarıya ulaştı mı, tehlikesiz olmaz bu. İmparatorluğun büyük geleneği şuydu: her rejim değişikliğinde (²), politika elitleri, memurlar, ulusun içinde ekonomik ve sosyal ya da kültürel bir rolü olan herkes, yeni imparatora saygılarını sunar ve eski hanedana karşı gösterdiği ayni bağlılıkla yenisine de hizmet ederdi.

Komünist Partisi de bu kuraldan kurtulamadı. Başarısı belli olur olmaz, hücre sekreterleri iltihak müracaatlarını kaydetmeye yetişemez oldular. 1944 yılında Partinin 1.210.000 üyesi vardı. 1950 yılına kadar, Parti üyelerinin sayısı 4 milyona yükseldi. Hızlı gelişmeyi izleyen bütün arızalar meydana çıkıyordu. Rejim, en iyimser tahminleri bile aşan yetkilere sahipti. Rejimin «yeni zengin» leri, hareketin dışında kalanları yepyeni otoriteleriyle ezmekle kalmıyor, 1930-1945 döneminin kıdemli militanlarını bile bir yana itiyorlardı. Bürokratizm eğilimi ve daha o zamandan başgösteren bir takım yararlanma şekilleri, harekette derin bir reformu zarurî kılıyordu.

(²) *Kuo Min (ihtilâl) sözcüğü ayni zamanda hükûmet değişikliği de demektir.*

Buna benzer bir buhran 1942 de de patlak vermişti. Ama Parti o zaman ilk sorumluluk çağında bulunuyordu. 1950 de ise, omuzlarında hükûmet ağırlığını taşıyordu.

Şu var ki, başarılması gereken iş onu ezeceğine, şevk vermekteydi. Militanlar ve kadrolar her yerde Parti yetkilerinin arttırılmasını ve daha devrimci metotların benimsenmesini istiyorlardı. Bu isteklerini haklı göstermek için de, Çin'deki politik ittifakın Devrimin temposunu hızlandırmaya imkân vermediğini iddia ediyorlardı.

1940 ta olduğu gibi, durumu düzeltme işini yine Mao Tse-tung yüklendi. Merkez Komitesinin öbür üyelerine de şu görev düşüyordu: bütün Çin'de, onun koyduğu prensiplerin sebeplerini izah ve tefsir etmek. 6 Haziranda Merkez Komitesinin 3. Plenum'u açıldı. Mao Tse-tung, «Çin'deki durumu düzeltmeye yönelen bir temel değişiklik için gerekli mücadele» etrafında uzun bir açıklama yaptı.

Mao raporuna iç ve dış durum hakkında çifte bir tahlille başladı ve şunları söyledi:

Milletlerarası alanda emperyalist savaş tehdidi devam etmekteydi. Çin'e gelince, iç savaş tamamen son bulmuştu. Belirli sayıda elemanlar bir gerilla ve gizli ajanlar savaşını sürdürmekteydiler. Ama kurtuluş ordusu onları imhaya devam edecekti. Âfetlere, yıllarca süregelen Kuomintang rejiminden doğan sosyal ve ekonomik düzensizliklere rağmen, hükûmet faaliyete geçmişti. İşsizlere yardım edilmekte, seçkinlerin eğitimi geliştirilmekte, sermaye-emek ilişkileri ve bütçe dengesi yeniden ayarlanmakta, enflasyona son verip fiatları istikrara kavuşturmak için tedbirler alınmaktaydı. Şu var ki, bu ilerlemelerin pekleştirilmesi de şu üç noktanın gerçekleştirilmesine bağlıydı:

1. Tarım reformu,
2. Ticaretin ve temel endüstrinin yeniden ayarlanması,
3. Devletin masraflarının kısılması.

Mao devam etti:

«Tarım reformu konusunda, fakir köylülere kredilerle yardımda bulunmalıyız. Çünkü bundan önceki reformdakinden daha az toprak almaktadırlar. Ayni zamanda, zengin köylülere karşı politikamızı da değiştirmeliyiz. Fazla varlıklarını ellerinden alacağımıza, onların tasarruflarını korumalıyız. Böyle yaparsak, tarım bölgelerinin verimi hızla eski seviyesine ulaşır. Bu politika değişikliği toprak sahiplerini tecride de yarayacaktır. Öte yandan, orta köylüleri ve çiftlik sahiplerini koruyacaktır.

«Ekonomik alanda, gözüdönmüşlüğü ve anarşiyi ortadan kaldırmalıyız. Millîleştirilmiş teşebbüslerle özel teşebbüsler arasındaki, sermaye ile emek arasındaki ilişkileri ayarlamalıyız. Kapitalizmi tasfiye etmenin ve süratle sosyalizmi getirmenin mümkün olduğu hususunda bazılarının beslediği kanı yanlıştır. Bizim millî koşullarımızla bağdaşamaz.

«Aynı derecede zarurî başka işler de bizleri beklemekte. Eğitimde reform, işsizliğe karşı savaş gereklidir.

«Vakit geçirmeden, her çevreden gelen demokratlarla birleşmeliyiz. Çalışma ya da tahsil problemlerini çözümlemek için onlara yardımcı olmalıyız. Hem tecrit politikasına, hem de taviz politikasına karşı savaşmalıyız. Halk temsilcileri konferansları toplamalıyız. Halk hükûmetinin bütün önemli çalışmalarını onların tasvibine sunmalıyız. Ve söz özgürlüğüne saygı gösterilmesine dikkat etmeliyiz.

«Ama bizzat Partiyi bekleyen en önemli iş, kendi öz hareketimizin baştanbaşa reorganize edilmesidir. Merkez Komitesinin direktiflerine harfiyen riayet etmeliyiz: Parti pekleştirilmeli ve genişlemeli. Parti ile kütle arasındaki ilişkiler sıkılaştırılmalı. Eleştiri ve kendi kendini eleştirme yaygınlaştırılmalı. Parti içinde bir ideolojik düzeltme yapılmalı.

«Partimizin 4.500.000 üyesi vardır. Parti örgütünü temkinli bir şekilde genişletme politikasını şimdiden benimsemeliyiz. Oportünist elemanlar atılmalıdır. Onların yerine politik bakımdan bilinçli işçileri saflarımıza almalıyız. Böylece, Parti

örgütünde emekçilerin yüzdesini arttırmak için hiçbir gayreti esirgememeliyiz. Buna mukabil, çoktandır kurtarılmış olan köylerde, tarım reformu sona ermeden Parti örgütleri köylere kadar yayılmamalıdır. Parti saflarına oportünist elemanların girmesini ancak bu suretle önleyebiliriz.

«Şu var ki, eğer arkadaşlarımız ideolojik düzeltme hareketini küçümserlerse, yeni üye kaydetme politikamız sonuç veremez. İdeolojik düzeltme hareketi, bütün elde olan metotlardan yararlanmak suretile ileri götürülmelidir. Belgelerin okunması, çalışmaların özetlenmesi, durumun tahlili, eleştiri ve kendi kendini eleştirme, bu metotların başlıcalarıdır. Bu düzeltmedir ki Parti kadrolarının ve üyelerinin ideolojik ve politik seviyesini yükseltecektir. Bu, kendilerini kahraman sananların küstahlığını gemleyecektir. Bürokrasi ve otoritarizm bertaraf edilerek Parti ile Halk arasındaki ilişkiler düzeltilecektir.

«İdeolojik düzeltmenin tamamlayıcısı olarak, kadrolarımızın teknik formasyonunu sağlayacak okulları da çoğaltmalıyız. Stratejimiz, kütle stratejisidir. Parti, kütlelere kendisini anlatabilmelidir. Onları dâvasında ikna yolu ile kazanmalıdır. Hele köylüler arasında zerre kadar yankı uyandırmayan bir otoritarizme hiç itibar edilmemelidir. Halihazırda Parti kadrolarında dört çeşit deviasyon mevcuttur:

«— Otoritarizm, yani gerekli hedeflerin gerçekleştirilmesine gayret etmeksizin emir vermekle yetinenlerin tutumu,

«— Bürokratizm,

«— Kadrolarımızdan bazılarını içinde çalıştıkları muhiti ihmal etmeye sevkeden dogmatizm,

«— Bir baskı ya da müşkül bir durum karşısında Parti doktrini zararına gereksiz tavizlerin meydana getirdiği ampirizm.

«Bu dört deviasyonun tasfiye edilmesi gerekir. Bu ihtarı anlamayan kadrolar, acımadan kovulacaklardır.»

Çin işçi sınıfı Partiye karşı tuhaf bir kayıtsızlık göster-

mekteydi. Üye toplamak için sarfedilen gayretlere rağmen pasif kalıyordu. Bu tutumunun iki sebebi vardı. Birincisi, keyifsiz olmasıydı. Zaferin ilk günlerinde, Parti statülerini düzeltmeleri için tam serbestlik tanınmıştı işçilere. Aşağı yukarı altı ay süresince işçiler, günlerinin geldiğine gerçekten inandılar. Yabancı teşebbüsler, teşebbüs şûraları tarafından idare ediliyordu. El konulmuş bütün büyük millî şirketler yöneticisiz kalmıştı. Küçük işler ise, tekrarlanan grevlerin korkusu içindeydi. Bölgeye göre, 1949 un «şehre dönüş»ü ile Kurucu Meclisin toplanması arasında geçen bu altı ay son derece zor bir dönem oldu. Ekonomik bünyede ciddî bir rahatsızlık meydana geldi.

Çok bariz haksızlıklar düzeltilip uzun süre susturulan talepler yerine getirilince, Li Li San ve Parti, duruma yeniden hâkim olmayı ve üretim potansiyelini ön plâna çıkarmayı kararlaştırdılar.

1948 den beri Sendikalar Federasyonunun işçi Merkezini yöneten Li Li San şunları yazar:

«Kurtuluşun ilk aylarında, işçiler bazan çok büyük taleplerde bulundular. Böylece üretim bakımından zararlı bir etkileri oldu. Bundan ötürüdür ki, ilk günden özel teşebbüs işçilerine üretim temposunu eski haline getirmenin ve kâr sağlamanın hem emek, hem de sermaye bakımından önemini izah ettik. Üretimimizi bir yıla varmadan savaştan önceki seviyeye ulaştırmak için bu tempoyu şimdi daha da hızlandırmamız gerekmektedir.»

Komünist yöneticilerin demeçlerine rağmen, «ölçüsüz üretim» sloganı özel ya da millîleştirilmiş ekonomi kadrolarında çılgınca bir coşkunlukla karşılanmıyordu. Bu keyifsizliğe, ikinci bir psikolojik unsur da ekleniyordu. İşçi sınıfı Partiye girmekte çıkar görmüyordu. İşçi sınıfı için, Parti, hükûmetti. İşçi muhitlerinde çalışmalar yapan kadroların sık sık aldıkları cevap şuydu: «Mademki haklarımızı savunmak için iktidarda bulunuyor, neden girelim hükûmete?»

Merkez Komitesinin teşvikine rağmen, işçiler Parti saflarına katılmakta isteksizdi. Bunun sonucu olarak, Partinin mahallî kademeleri ve sendika örgütleri arasında gittikçe artan sürtüşmeler oluyordu. Üretimin artması sendika hareketinin fiilen kontrolünü zarurî kılıyordu. Parti bu düzensizliğe son vermeyi kararlaştırdı. 29 Haziranda, Merkez Komitesi hükûmete bir teklif getirdi: 1948 de 6. Harbin Kongresinde kurulan ve önceki yıldan beri Li Li San tarafından tadili istenilen işçi sendikaları örgütünde tadilât yapılmalıydı. Sendikalar, Devlet ekonomisinde veya özel ekonomide çalışanlara göre Federasyonlara ayrılmıştı. Yeni statünün gayesi, sendikaları mahrutî olarak merkezîleştirerek üretimi teşvik etmekti. Bu Devlet ekonomisi — özel ekonomi ayırımı, ilerdeki yıllarda özel ekonomi üzerinde çok etkili bir baskı aracı olarak hükûmetin işine yarayacaktı. Ama 1950 de, bunun gayesi özellikle patronlar aleyhine bir politika sürdüren sendikaları yola getirmekti.

İşçi problemi şimdilik çözümlenince, reform hareketini frenleyen ikinci zorluk kaldı. Bu zorluk, işçilerin tutumunun tam aksine, aydınlar, memurlar ve şehir burjuvazisi tarafından gösterilen isteğin haddinden fazla oluşundan ileri geliyordu. 1950 de sadece Hanşov şehrinde, orta sınıflardan ve Kuomintang'ın eski memurlarından gelen 12.000 müracaat kaydedilmişti. Hele bu sonuncular, Parti saflarına girmeye en çok istekli olanlardı. Bunların şevki, marksizm ya da leninizm'in felsefî temellerini benimsemekten ileri gelmiyordu. Bir beslenme oportünizmi de değildi. Sebebi, Konfiçyüs dininin geleneğindeydi. Bu gelenek, seçkinlerin ve iktidar ajanlarının rolünü tesbit ediyordu. Çin âdetlerine göre, bir rejim değişikliği olduğunda, seçkinler yeni iktidara eskisine göstermiş oldukları aynı sadakatla hizmet etmelidirler. Öyle ki, tam bir dürüstlükle hareket ederek, memurlar, hizmet erbabı ve burjuvazi derhal Partiye girmeyi bir yurtseverlik ve geleneksel bağlılık ödevi sayıyorlardı.

Parti, bu çeşit iltihakların yeniler arasında hayâl kırıklığı meydana getireceğini biliyordu. Ama yekten reddedemiyordu. Kadınlar, gençler, zanaatkârlar örgütlerinin kapılarını ardına kadar açtı. İlk elde onları tatmin etmeye çabaladı. Ama bu da yetmedi. Politbüro'nun tavsiyesi üzerine, Merkez Komitesi, hükûmet koalisyonunda ortakları olan diğer siyasî partilere çağrıda bulunmayı kararlaştırdı.

Siyasî istişarî konferans tarafından kurulan Millî Komite'nin 3. oturumunda millî kütlelerin partilere üye kaydedilmesi işi görüşüldü. Siyasî teşekküllere üye olmak istiyenlerin çeşitli partilere dağıtılması öngörülüyordu.

Mayısın başından itibaren, komünist olmayan siyasî teşekküllerin yöneticileri ufak bir kurultay toplayarak şu kararı almışlardı:

«Biz, Çin demokratik partileri, bağımsız, özgür, demokratik ve müreffeh bir Çin inşa etmek gayesile, başkan Mao Tse-tung'un önderliği altında, her yerde müşterek programı başarıya ulaştırmayı, toprak reformuna katılmayı ve yeni üyelerimizi sadece hükûmetin bu günkü politikasını destekleyenler arasından seçmeyi taahhüt ediyoruz ([3]).»

Merkez Komitesinde tartışmalar oldu. Bu toplantıda Mao Tse-tung Komünist Partisinin çıkarlarının bile üstüne çıkarak hakem rolünü oynadı. Bu rol çok önemliydi. Bunun sonucunda geçici bir protokol hazırlandı.

Bu protokol üye kaydını toplumun sınıflarına göre partilere dağıttı.

Bu protokol çoğu zaman yabancı gözlemcilerin dikkatinden kaçmıştır. Oysa 1917 den beriye komünist bir ülkede hazırlanan en olağanüstü unsurlardan biridir.

1950-51 protokolünde, çeşitli partiler (Komünist Partisi de dahil) 1949 da müştereken hazırlanan programa harfiyen sadık kalma kararını bir kere daha açıklıyorlar, işçi sınıfı baş

([3]) *Hsin Hua, GÜNLÜK BELLETEN, No. 211 — 30 Ocak 1951.*

köşeyi işgal etmekle beraber milletin bütün diğer unsurlarının da ayni derecede ilgiye şayan olduğunu beyan ediyorlardı.

Kuomintang'ın ihtilâl komitesi de Kuomintang'ın hükûmette görevli bulunan üyelerini yoklamağa davet edildi. Aynı yoklama, müşterek programı, tarım reformunu uygulayarak millete müstesna hizmetler eden herkese yapılacaktı.

Bu sektör taksimi şu şekilde oldu:

Çin demokratik Lig aşağıdaki muhitlerde faaliyet gösterecekti: küçük burjuvazi ve aydınları, özellikle kültür ve eğitim alanında çalışanlar, öğrenciler, teknisyenler, pratisyenler, hükûmet müstahdemi ve deniz aşırı yerlerde bulunan Çinliler.

Çin millî kalkınma demokratik Derneğinin sektörü, sanayicileri ve tüccarları içine alıyordu.

Demokratik İşçi ve Köylü Partisi (adına rağmen) hükûmet müstahdemiyle, uzmanlarla, teknisyenlerle meşgul olacaktı.

Demokrasiyi kurma Derneği'nin etki alanı, ilerici inteligentsia'yı, pratisyenleri ve idarî işlerde çalışanları kapsıyordu.

Şin Şan Derneği ise üyelerini kültür, eğitim ve bilim alanlarında çalışan ilericiler arasından alacaktı.

1950-51 de aktedilen bu anlaşma, bu parti ve hareketlere üyelerini arttırma imkânını verdi. Yarı resmî kaynaklara göre, Kuomintang'ın ihtilâl komitesi üç yıl içinde üye sayısını 180.000 den 250.000 e yükseltti. Çin demokratik Lig eskiden 175.000 olan üye sayısını iki misline çıkarmıştı. Ne var ki bu sayılar tartışmaya ciddî bir temel teşkil edemezler. Çünkü bütün bu partilerin karşılıklı gücünü tesbit etmek imkânı pratik olarak yoktur.

Şu bir gerçektir ki Komünist Partisi, protokolün başarı ile uygulanması için herşeyi yaptı. Partinin en seçkin uzmanlarından Li Wei-kan koalisyonun diğer partilerine üye kayıt işine yardım etme görevini yüklendi. Li'nin başlıca ödevi daha başkaydı: üye kayıt hareketinin çok isabetli bir karar olduğuna Komünist Partisi kadrolarını ikna edecekti. İleri sü-

rülen gerekçe de şuydu: «Başka partilere mensup bir çok üye, iyi niyetlerine ve işbirliği isteklerine rağmen, Komünist Partisi üyeleri tarafından soğuk karşılandıklarından şikâyet ediyorlar. Bu hataları düzeltmek parti kadrolarının görevidir.»

Partiler arası işbirliği protokolü ve İşçi Konfederasyonunun reorganizasyonu ile, Komünist Partisi siyasî problemleri çözmüş bulunuyordu. Bu problemler, kendi gelişmesinden ve ekonomik ihtiyaçlardan doğuyordu.

Şimdi çok daha nazik olan diğer iki problemin çözümlenmesi kalıyordu:

1 — Toprak reformu,

2 — Yeni hükûmetin etnik ve kültürel azınlıklarla ilişkileri.

1950 Toprak Reformu

Sık sık yazıldığına göre Mao Tse-tung'un komünizmi bir toprak komünizmidir. Bunun mihveri de tarım reformudur.

Bu iddia doktrin açısından yanlıştır. Ama şu bir gerçektir ki Çin'de komünizm, yaşamasını köylünün desteğine borçludur. Bulunduğu bölgelerde köylü desteği olmasaydı, Komünizm Şanghay darbesinden, 10.000 km. lik tarihî yürüyüşten ve Çin-Japon harbinden sonra ayakta kalamazdı.

Ayrıntıları bir yana bırakırsak, bu sistem bir yüzölçümü formülüyle özetlenebilir.

Yılda bir kaç defa mahsul verebilen toprakların tümünü alalım. Bir de çiftçilerin sayısını alalım. İşlenecek toprağı bütün çiftçiler arasında eşit olarak nasıl bölebiliriz?

İşte yabancı memleketlerde Çin toprak reformunun çok yanlış yorumlanmasının sebebi bu bölüştürme kavramıdır.

Batılı kafası durumu Avrupadakine göre yargılıyor. Rusya, Polonya, İngiltere, ya da Fransadaki büyük işletmeleri

göz önünde tutuyor. Bu işletmelerde çok sayıda toprak işçisi çalışır. Buna göre Batılılar Çin toprak reformu deyince, toprak işçilerinin büyük işletmecilerin topraklarına konacaklarını sanıyor.

Oysa hiç de öyle değil. Çin çiftçi proletaryası daima köylü kütlesinin son derece ufak bir parçasını teşkil etmiştir. Küçük toprak mülkiyeti ortalama olarak 2 hektardı. Bu mülkiyetin yüzölçümü bölgelere ve ekinin cinsine göre değişmekteydi. Orta mülkiyetse, aşağı yukarı 4 hektardı. Küçüğü de, ortası da, sürülebilen arazinin %50 sini işlerlerdi. Ve son derece yoksulluk içinde yaşarlardı. Arazinin geri kalan kısmı sahibi tarafından bir çiftçiye kiralanırdı. Bu sistemin sonucu şu olmuştu: toprak mülkiyeti gitgide mahdut sayıda zengin toprak sahiplerinin ellerinde toplanıyordu. Bu büyük toprak sahipleri şehirlerde oturuyorlardı. Mahallinde vekil tayin ediyor, onlara yetki veriyorlardı. Bu vekillerin bütün işi, topraktan sahibinin payına düşen geliri tahsil etmekti. Ama toprak sahiplerinin vekilleri bununla yetinmiyorlardı. Bunların eline büyük meblâğlar geçiyordu. Dolayısile, fakir ve orta köylülere tefeci faiziyle ödünç para veriyorlardı. Kendileri hesabına toprak da satın alıyorlardı. Kuomintang'ın idarî örgütü genellikle bunların otoritesine dayanırdı. Bu durum ise, bu kimselerin halk tarafından sevilmesini önlerdi elbette.

Böylece köy topluluklarında küçük ve orta köylünün yanısıra, bir aracı sınıfı türemişti. Bu aracılar hem tahsildar, hem toprak sahibi idiler. Ayni zamanda hem siyasî güçleri vardı, hem de şehirde oturan büyük toprak sahiplerinin vekilliğini ellerinde bulunduruyorlardı.

Böyle olunca da bu çifte görevlerini kötüye kullanmamaları zordu. Üstelik, buna bir de devletin temelinden bozuk, ama gene de sert vergilenmesi eklenıyordu.

Böylece, Çin toprak rejimi ağır ağır bir evrim geçiriyordu. Küçük ve orta toprak sahipleri, kiracılar, ortaklar, yani köylünün orta ve alt tabakaları gittikçe fakirleşiyordu. Baş-

ka bir deyimle, Çin köylüsü yavaş yavaş kapitalist şekilli feodalizme kayıyordu. Roma'nın büyük latifundia'ları örneği.

1931 ve 1946 da «kurtarılan» bölgelerde Mao Tse-tung'un yaptığı toprak reformunun başarısını kavrayabilmek için, bu evrimi anlamak gerektir. Mao'nun reformu bir devrim değil, evrim'in durdurulmasıydı. Onun gayesi toprak sahiplerinin elinden topraklarını almak değildi. Yeter ki toprâklarını kendileri işletsin. Bu reform sadece tahsildar-vekilharçların sosyal asalaklığına darbe vuruyordu. Bu tipler de «zengin toprak sınıfı» kategorisine sokulmuşlardı. Çünkü artık kimse onları müekkillerinden ayırt etmiyordu.

Şu var ki bu reformun kabulü ve uygulanması pek kolay olmamıştı.

Kiangsi Cumhuriyetinin ilk günlerinde, parti topyekûn bir millîleştirme telkin etmişti. Bu millîleştirme 1918 de Rusyada uygulananın aynıydı. Bu kararda herhalde Sovyetlerin örneği gözönünde tutulmuştu. Bu ilk karara göre toprağın sahibi millet olacak, köylü onu sadece işliyecekti.

Ama olaylar ve şahsî tecrübesi Mao'ya çok çabuk şu gerçeği gösterdi: Çin'de genel bir kollektifleştirme tedbiri faydasızdı. Bunun için de iki sebep vardı: birincisi, bu tedbir Çin köylüsünün mizacına uymazdı. Partinin hedefi, köylüyü komünist programın temel dayanağı yapmaktı. Kararında ısrar ederse bu hedefe varamazdı. İkincisi ise, bu tedbir hiçbir şeyi çözümlemiyecekti. Genel bir kollektifleştirme, bütün köylüleri devletin ortakçıları durumuna sokacaktı. Oysa, Çin köylüsü ortakçılığın kötüye kullanılmasına ve bundan ileri gelen tefeciliğe karşı çıkmaktaydı.

Öyle ki, 1. Cumhuriyetin resmî Anayasasında, toprak konusunun bütün çabası ortakçılığın kaldırılmasına yönelmişti. Büyük toprak sahiplerinin toprakları, manastırların sahibi bulunduğu araziler, otomatik olarak millîleştirilip fakir köylülere dağıtılıyordu. Toprakla ilişkisi olmayan gerçek ya da hükmî şahıslar hesabına ortakçılık, yarıcılık olmıyacaktı.

Buna karşılık, ortakçılık orta köylüler hesabına yapılınca, toprak kanunu bunun şeklini ve sınırlarını inceden inceye tesbit ediyordu. Böylece, ampirist bir kararsızlık rejimi son buluyor, normal bir paylaşma üzerine kurulan ortakçılık ilişkileri öngörülüyordu.

Bu sistem 1946-48 e kadar uygulandı.

Komünistler zaferi kazanınca, ihtilâlin coşkunluğu şehirlerden köylere yayıldı. Bir çok aşırılıklar oldu. Bundan orta ve zengin köylüler zarar gördü. Parti bile bu baskıya dayanamadı. 1946 ve 1947 toprak kanunları, 1931 yasasının prensiplerinden oldukça ilerdeydi.

Daha sert bir kanunun ve ihtilâlin coşkunluğunun sonucu şu oldu: 1948 ilâ 1949 arasında uygulanan toprak reformu eskisinden çok daha belirli bir siyasî nitelik taşıyordu. Bu nitelik uygulamada çok net olarak görülüyordu. Uygulamanın mekanizması o zamandanberi gerek eleştirmelerle, gerek övgülerle ün kazanmıştır.

Reform üç safhada oluyordu:

— Politik safha,

— Teknik devrimci safha, dağıtım safhası,

— Reform ve anlaşmaya özgü safha.

Birinci safha sırf politikti. Komünist kuvvetler ilerledikçe ve Kuomintang kuvvetleri teslim oldukça, toplantılar düzenleniyordu. Bu toplantılar «kurtarılan» köylerde yapılıyordu. «Aktif elemanlar» tayin ediliyordu. Bu elemanlar genellikle en yoksul köylülerden seçiliyordu. Onların görevi, reformu uygulamaktı. Toprak ağalarının toprakları ellerinden alınıyordu. Bir iki işçiyle işliyebilecekleri topraktan fazlasına sahip olan zengin köylülerin bu fazla toprağı da zaptediliyordu. El koyma eylemi sona erince fakir ve orta köylüler mahallî bir köylü birliğinde bir araya geliyorlardı. Bazı hallerde bunlara eski zengin köylüler de katılıyorlardı. Yalnız bunların varlıkları önceden ortalama seviyeye getirilmiş olmalıydı. Köylü birliğinin iki görevi vardı:

1 — El konan toprakları fakir köylülere dağıtmak,

2 — Birim olarak köy topluluğunun Devlete ödeyeceği arazi vergisini tesbit etmek.

Mekanizma son derece ustaca kurulmuştu. Önceki devrin bütün sosyal yapısı yekten ortadan siliniyordu. Aynı zamanda yeni topluluk millî vergilendirmenin uygulama merkezi oluyordu. Ayrıca kooperatif şekillerinin gelecekteki gelişimine yol hazırlıyordu. Çünkü kooperatif sistemine gidilmezse, toprağın ufak tefek parsellenmesi üretimin mutlaka fakirleşmesi sonucunu doğururdu.

Plân iyi düşünülmüştü gerçi. Ama Mançuryada ve Kuzey Çin'de aşırılıklar 1950 nin başlarında rahatsızlık uyandırdı. «Kurtarılmış» fakat daha reformun uygulanmadığı bölgeler endişe içindeydi.

Nitekim en intikamcı, aktif elemanlar, komşu bölgelerden gelen partililer önderliğinde, seri ve sert bir harekete giriştiler: geçmişin aşırılıkları tasfiye olunacaktı.

Bunun için de, köylü şûralarının 1917 de uyguladığı klasik tekniği benimsediler.

Bütün köy halkı meydanda toplanıyordu. Herkes eski dönemde toprak sahibi ya da tefeciler tarafından işlenen aşırılıklardan duyduğu nefreti serbestçe ifade etmeye dâvet ediliyordu.

Bu toplantılar «burukluk mitingi» ya da «hesaplaşma mitingi» diye adlandırılıyordu. Yıllar boyunca biriken hınçlar ifade ediliyordu. Nefretler hedeflerini buluyordu. Bu hedefler büyük toprak sahiplerinin tahsildar vekilleriydi. Toprak sahipleri şehirlere sığınmışlardı. Ya da genellikle köylerden uzak kalıyorlardı. Onları bulmak kolay değildi. Oysa onların temsilcileri yerli yerinde bulunuyordu. Hem de borçlularıyle yüzyüzeydi. Düşük fiata toprağını satın aldıkları yahut ürününe el koydukları köylülerle karşı karşıya. Bu yüzleştirme hiç de eğlenceli ya da yumuşak olmuyordu.

Fakat, Parti için, işin politik safhası bir propaganda aşa-

masıydı sadece. Bununla geçmiş alenen tasfiye ediliyordu.

Ciddî çalışma ikinci safha ile başlıyordu. Bu safha, sınıflandırma ve baştan dağıtım safhasıydı. Kadrolar, köy halkını belirli gruplara göre ayırıyordu:

— Toprağı işlemeyen toprak ağaları,

— Gerek mevsimlik işçilerle, gerek ortakçılarla toprağı işleten zengin köylüler;

— Orta ve fakir köylüler.

Ocak 1950 de, 452 milyonluk bir köylü nüfusunun ancak 130 milyon kadarı reformun dört safhasının uygulanışını görebilmişti. Büyük kütle daha birinci ya da ikinci safhadaydı. Haziran 1950 de Merkezî ve Güney Çin'de reformun üçüncü —dağıtım— safhasını bekliyen aşağı yukarı 300 milyon köylü vardı. Evvelce uygulanan müsadere ve baştan dağıtım normlarının arttırılması, üretim potansiyelini daha da zayıflatabilirdi.

Parti, Liu Şao-şi'ye bir görev verdi: üretimin artmasını sağlıyacak ve uygun usulleri araştıracaktı. Liu, Kuomintang'ın eski bölgelerinde ayrıntılı bir inceleme yaptı. Ve şu sonuca vardı: Kasım 1946, Ekim 1947 ve 18 Şubat 1949 yönetmelikleriyle Kuzey ve Kuzeydoğu Çin'de geçerli kılınan toprak reformu kanunu baştan başa değiştirilmeliydi. Bu kanun bütün ülkede uygulanacak tek kanun haline getirilmeliydi. Ve orta köylülere uygulanan tedbirlerde kısmî bir geriye dönüş olmalıydı.

Önceki yönetmeliklere göre, bu çeşit köylüler, fakir köylülere dağıtılan toprağın ortalama miktarından fazlası kadar topraklarını köy topluluklarına teslime mecburdurlar. Liu Şao-şi, raporunda şunları yazıyordu:

«Bu durumda ileri gelen tereddüt ve kararsızlık randımana zararlı oluyor.»

Öyle ki, 28 Temmuz 1950 kanunu şu yenilikleri getiriyordu:

Toprak ağalarının topraklarını ve din adamlarının mül-

künü ellerinden almaya devam edilecekti. Zengin köylülerin bizzat işledikeri ya da mahallinde kiraladıkları adamlar tarafından işlettikleri toprak müsadereden muaftı. Yalnız fazla toprağa el konulabilirdi. Orta köylülerin mülkiyet hakkı ise hiç kısıntısız teminat altına alınıyordu.

Aynı zamanda merkez komitesi, hükûmete reformun ikinci kısmı için bir teklif iletiyordu. Yeni tarım vergisinin esasları Eylûlde kanunlaşacaktı. Bu kanun Kuomintang'ın vergilendirmesini değiştiriyordu. Yeni, ileri bir sistem getiriliyordu. Yıllık teorik prodüktivite esas olarak alınıyordu. Dış şartlara göre (tarım âfetleri), düzeltme payı bırakılıyordu. Şahıs başına yılda 75 kg. dan az buğday ya da pirinç üretenlere %3; şahıs başına yılda 1.700 kg. ve yukarısı için %42 ye kadar vergi alınacaktı. Ayrıca iki önemli nokta da vardı:

1 — Bir teknik ilerleme, yeni bir sulama sistemi, ya da daha yoğun bir çalışma sonucu olan bütün fazla ürünler vergiden muaf tutuluyordu.

2 — Sol kanattan gelen bütün baskılara rağmen, Merkez Komitesi tarım ürünlerinin serbest alış verişi prensibinde ısrar ediyordu. Fazla ürünün vergiden muaf tutulmasıyla bu serbestliğin, üretimi arttıracağına inanıyordu.

Bu artış ise, 1950 nin başında meydana çıkan ekonomik ve para probleminin çözümüydü.

Toprak ekonomisi pek zarar getirmemişti. Ama Çin endüstriyel ekonomisi iç savaştan tamamen darmadağın olarak çıkmıştı. Paranın değeri Kuomintang'ın son yıllarında mahvolmuştu. Bu çöküş yeni rejimde de sürüp gidiyordu. Paranın kıymetini yitirmesi orta sınıflara doğrudan doğruya dokunuyordu. Bunun siyasî sonuçları da, sözü geçen sınıflar üzerinde görülüyordu.

Yeni iktidar derhal harekete geçti. Köylü kütlesine karşı hazırlamış olduğu konsolidasyon ameliyesini orta sınıflara da uygulayacaktı.

İlk hedef, enflasyonu kontrol altına almaktı. Klasik me-

totlara başvurdu: bütçe dengesini kurmak, kredileri kontrol etmek, yeni bir para değeri benimseyip satınalma gücüne güveni yeniden sağlamak.

İktisatçılar bu tedbirlerde bir eksiklik göreceklerdir. Klasik bir tedbirin, yani fiat kontrolünün eksikliği.

Bu ihmal Çin komünist politikasının anlamını açıklar. Önce, bir fiat kontrolünün uygulanması zor olacaktı. Muazzam bir idarî mekanizma gerektirecekti. Parti ve hükûmet ise böyle bir mekanizma kuramazlardı.

Ama en önemlisi şu: böyle bir tedbir orta sınıfların ekonomisini bir demir çember içine almış olacaktı. O takdirde bütün aracılar faaliyete geçecekti. Oysa orta sınıfları mahsul fazlası çerçevesinde serbest bırakmakla rejim hiç bir tehlikeye maruz kalmıyordu. Esasen bu serbestliğin yanısıra, kârların takviyeli bir vergilendirme ile emilmesine dikkat edilmekteydi. Öte yandan, ücretler bir ailenin geçimi için yeterli olma prensibiyle ayarlanıyordu. Böylece, işçi sınıfı spekülasyondan zarar görmiyecekti. Rejim ise, bütün orta «alışverişçi» sınıfları dâvasına kazanmaktaydı. Çünkü bu sınıflar kendilerini haksızlığa uğramış ya da ezilmiş hissetmiyorlardı.

1950 de, enflasyon kontrol altına alınmıştı. Eylûl 1954 ten Şubat 1955 e kadar, Çin parası «Yen Min Piao», sabitleştirilmiş değerinden sadece % 30 unu kaybetti.

Yeni iktidara karşı olan Batılı iktisatçılar bile bunu büyük bir marifet olarak karşıladılar.

Köylüler tatmin edilmiş, enflasyon kontrol altına alınmıştı. Orta sınıflar pekleştirilmişti. Şimdi iktidar artık endüstri problemlerini ele alabilirdi.

Hükûmet bunu, her bir endüstri kolunu teker teker halletmekle yaptı. Kuomintang'dan intikal eden miras gereğince, endüstriyel ekonominin önemli bir yüzdesine, %60 ına sahip olmuştu. Buna, baştanbaşa millîleştirilmiş olan Mançuryayı da katmak gerekir. Bu %60, üretimi düzenleyici — dürtükleyici olarak kullanıldı. Belirli bir sektörde, örneğin

pamuklu veya ev eşyaları sektöründe özel endüstri kalkınma yolunda bir yavaşlama mı gösterdi? Devlet hemen kendi fabrikalarında yaptığı malın fiatını yükseltirdi. Kârın arttığını gören özel sektör de kamçılanır, o malın üstüne düşerdi. Aynı usul ters yönde de işletildi; bu takdirde spekülâtif nitelik taşıyan ölçüsüz gelişmeleri frenlemeye yaradı.

Böylece, kurulan mekanizma millî özel endüstrilere geniş çapta yararlı oldu. Bundan sadece yabancı kapitalizm zarar gördü. Özel olsun, Devlete ait olsun, millî ekonomi yabancı kapitalizmin yerine geçmek imkânını buldu. Ve bulduğu ölçüde de yabancı kapitalizm hissedilmeden ortadan silinmeye mecbur kalacaktı. Çin'in üretim kapasitesinin artması ile yabancı firmaların tedricen felce uğraması arasında sıkı ilişkiler vardır. Yabancı firmalar yerli üretimle doğrudan doğruya çatıştığı bölgelerde yaşamayı başaramadı.

Yeni iktidarın programı sarih olarak ortaya konmuş bulunuyordu. İlerici niteliği sayesinde, ulusun bütün sınıfları arasında ağır ağır perçinleşmekteydi.

Etnik Azınlık ve Kilise Sorunları

Bununla beraber bu mekanizmanın tamam olması için daha yapılacak iki iş vardı. Bu işlerin niteliği ekonomik olmaktan çok, politikti. Ama gene de iki muhtemel muhalefet merkeziydi bunlar. Birincisi etnik azınlıklardı. İkincisi kiliselerdi.

1949 un Ekim ayından başlayarak bütün 1950 yılı boyunca, iktidar bu iki sorunu çözmeye uğraştı. Köylülerin ve orta sınıfın güvenini kazanmaya çabaladığı gibi, bu işte de aynı zihniyetle hareket etti.

Azınlıklar problemi, Çang Kay Şek'in hiç bir zaman çözümlemeyi başaramadığı sorunlardan biriydi.

Komünistlerin takdirine göre, etnik azınlıklar, Çin nüfusunun aşağı yukarı %8 ini teşkil ederdi.

Bunlar ülkenin Kuzey - Batı ve Güney - Batı kesimlerinde otururlardı. Kuzey - Batıda Mançu, Moğol, Uygur ve Kazaklar vardı. Hepsi de esas Çin uygarlığından ayrı bir dil, kültür ve uygarlığa sahiptiler ve değişik köklerden geliyorlardı. Güney - Batıda ise, kırktan fazla küçük millî topluluk yaşardı. Bunlar da ya aslen Tibetliydi ya da Şanghay'ın ve Sinkiang'ın dört eyaletinde toplanmışlardı.

Tarih boyunca, azınlıklar bütün rejimlere karşı muhalefet ocakları teşkil etmişlerdi. Bunlar imtiyazlarına kıskançlıkla bağlıydılar. Muhtariyet ve kültür isteklerine kulak asmayan her otoriteyi reddederek tecrit olurlardı.

Kuomintang'a karşı Parti zaferi kazanır kazanmaz, millî kurtuluş ordularına çok kesin emirler vermişti: azınlıklarla her temasa geçtiklerinde, onlara saygı göstereceklerdi. Hele onların dinsel inançlarına karışmaktan bilhassa kaçınacaklardı. Parti, 1945 te programını hazırlarken, azınlıklara idarî muhtariyet tanınmasına dair genel teklifler getirmişti. Bu teklifler ele alındı. 1950 de, millî azınlıklara ait yaklaşık olarak yüz muhtar bölge kurulmuştu. Bu bölgeler dört milyona yakın insanı kapsıyordu. Bunların millî sisteme entegrasyonunu daha sıkı bir şekilde düzenlemek için, Pekin'de bir konferans düzenlendi. Bu konferansa bin delege katıldı. Merkez Komitesi (Politbüro) delegesi ve milliyetler bakanı Li Wei-han konferansa bizzat başkanlık etti. Bazı tedbirler kararlaştırıldı. Hem muhtar idare geliştirilecek, hem de azınlık bölgelerinde Partinin nüfuzu genişletilecekti.

Ekim ayında alınan kararlardan ilk yararlanan, Moğollar oldu. İç Moğolistanda bir muhtar bölge kuruldu. Bu bölge bir Moğolun otoritesine bırakıldı. Bu Moğol, kendisi de bir eski partili olan Ulan-fu idi. İlk kararı, Kalgan'ı başkent yapmak oldu. Bu şehir Şohan Moğolları grubunun merkezinde

bulunuyordu. 1942 de, milliyetçiler bu grubu Çin'e katmayı boşuna denemişlerdi.

Birkaç gün sonra, Tibet te aynı teşkilâta kavuştu. Kasımda, Sinkiang'ın 600.000 Tibetlisi bir muhtar Tibet hükûmeti kurdu. Kendisi de bir Tibetli ve yıllardan beri Parti üyesi olan Tien Pao bu hükûmete başkan oldu.

Sinkiang ise, uzun süre, Ruslarla Çang Kay Şek diktatörlüğü arasında nüfuz çatışmasının merkezi olmuştu. Bu bölge 1944 te bağımsız cumhuriyet olmuş, 1949 da da bir halk cephesi hükûmeti kurulmuştu. Aralık ayında, hükûmet yeni baştan kuruldu. Türkistanlı Sai Fudin siyasî istişare asamblesine üye tayin edildi. Buna rağmen toprak reformu bitirilmeden eyalet muhtariyeti verilmedi.

Bu üç muhtar bölgede, parti siyasî eylemlerin yönetimini eline aldı. Yöneticiler için kadro okulları açıldı. Önemli hizmetlerin partili olan azınlıkların elinde olması sağlandı. Komünist olmayan siyasî hareketlerin desteğini kazanmaya dikkat edildi. Örneğin, Tibet'in dinî tarikatı ve Sinkiang'ın demokratik Birliği gibi. Parti, aksiyonunun «millî cephe» niteliğini daha iyi belirtmek arzusundaydı. Millî komiteye bir telkinde bulundu. Liberal sol kanadın en çok tutulan simalarından, Yüce Divan Başkanı Şen Şun-ju, millî azınlıklar arasında bir teftiş gezisi yapacaktı.

Millî azınlıklar örneği, 1949 - 1950 yıllarında komünist partisiyle hükûmetin bütün siyasî stratejisini en iyi gösteren olanaktır. Bu strateji, azınlık nüfusunun temel dileklerini inceden inceye araştırmıştı. Kamu oyunun genel eğilimlerini tatmin etmeye uğraştı. Ama bu tatmin karşılığında etnik grupların bir idarî disipline tabi olmalarına da dikkat edildi. Bu disiplinin kumanda noktaları Parti kontrolünde bulunuyordu. Sonuç, komünistlerin beklediği gibi oldu. Sadece Sinkiang'ta yüzlerce devlet memuru partiye girmek için müracaatta bulundular.

Azınlıklar muharebesi bu yolla kazanıldıktan sonra, son

bir muharebe daha kalıyordu. Bu, en çetiniydi: Parti ile Kiliseler arasındaki ilişkiler.

Problem karmaşıktı ve karmaşık olarak elan devam etmektedir. Yöneticileriyle, politikasıyla komünist olan hükûmetin Parti ile çatıştığı problemlerden biridir bu.

Birinci teşebbüs 1950 de oldu. Pekin'de protestanlarla hükûmet arasında bir konferans toplandı. Bu konferansta hükûmeti bizzat Çu en Lai temsil etti. Hükûmet ve Parti yeni politikasına ilk muhatap olarak protestanları aldılar, zira protestanlar 1938 den ve Çin-Japon savaşından beri dışarı ile sıkı koordinasyon halinde çalışmaya son vermişlerdi. Gerçi protestan kiliseleri Amerikan sermayesinin malî desteğiyle ayakta duruyordu. Ama gittikçe bağımsız duruma gelmişlerdi. Ve hemen hemen her tarafta 1911-1922 devresindeki yabancı papazlar yerine Çin'li papazlar tayin etmişlerdi.

Pekin toplantısında, Çu en Lai önce şu demeci verdi: Komünist Partisi, protestan kiliselerinin getirdiği sosyal ve insanî katkıdan haberdardır. Ve devam etti:

«Parti, bu katkıyı takdir etmiştir. Gelecekte, protestan kilisesi tarafından yapılan bu sosyal hizmetlerin sağlanmasını parti er geç üzerine alacaktır. Ama şimdilik Devlet para ve teknisyen yokluğundan, bunu yapabilecek durumda değildir.»

Böylece Parti, protestan kiliselerinin sosyal faaliyetlerine devam etmelerini ve mümkünse yaymalarını resmen ifade etmiş oluyordu. Şu var ki kiliselerin ayni zamanda İncili yayma faaliyetlerine devam etmek arzusunda olduklarını da bilmez değildi. Çu en Lai bu konuda şu sözleri ekledi:

«Biz komünistler, hristiyanlığı hem yanlış, hem de gerici bir batıl inanç sayıyoruz. Bu durumda şöyle çelişmeli bir duruma düşmüş bulunuyoruz: tasvip etmediğimiz halde İncili yaymanız için sizi serbest bırakıyoruz. Çünkü tasvip ettiğimiz sosyal faaliyetlerinize ihtiyacımız vardır. Bu bizi, insanların dinî inançlarını değiştirme çabalarınıza devam etmekte serbest bırakmaya itmektedir. İnançlarınızı yanlış ve

hatalı buluyoruz. Eğer bizim dediğimiz doğruysa, halk sizin yaymaya çalıştığınız inançları reddedecektir. Yoksa halk onları benimsiyecektir. Bu riske girmeye hazırız.»

Bakan konferansa sunduğu anlaşmanın şartlarını açıklayarak sözlerini bitirdi:

1 — Protestan dininin faaliyetlerine devam etmesine müsaade ediliyordu. Şu kesin şartla ki, dışardan yardım görmiyecekti.

2 — Bundan böyle hiç bir yabancı misyoner kabul edilmiyecekti. Sadece Haziran 1950 de Çin'de bulunanlara ömürleri boyunca orada kalma izni veriliyordu.

Eylûlün 22 sinde, Çin protestan kiliseleri Çu en Lai'nin tekliflerini kabul ettiklerini açıkça bildirdiler. Katoliklerle buna benzer hiç bir konferans toplanmadı. Bu ayrıcalı davranışın iki sebebi vardı: biri iç, öbürü dış.

İçte yabancı ülkelerden gelen katolik papazlar en azından protestan papazlar kadar haketmişlerdi Çin hükûmetinin şükranını. Ne var ki, Çinceyi ve mahallî âdetleri iyi biliyorlardı. Bundan ötürü, köy topluluklarında tahrik ve teşvik unsurları olarak büyük rol oynamaktaydılar. Lisana ve Çin köylüsünün ruhuna vakıf olduklarından, iktidarca alınan bazı politik ya da ekonomik tedbirlere karşı çıkabilirlerdi (1). Bu bakımdan parti için tehlikeli bir rakip durumundaydılar. Ve yabancı asıllı protestan papazları gibi tasfiye edilmeliydiler. İkinci dış sebep ise şuydu: Vatikan antikomünist bir politika izliyordu. Katolik Kilisesi, Komünist Partisinden çok Kuomintang'a eğiliyordu. Bu kilisenin Çin'li olmayan yöneticileri,

(1) *Katolik din adamları her zaman ve her yerde çok daha fanatik, aktif militanlar olmuşlar, daima siyaset yapmışlar, daha iyi ve sistematik olarak hazırlanmışlardır. Bulundukları ülkenin millî ve siyasî gerçeklerine göre değil, Vatikan'ın, Papa'nın, Katolik kilisesinin siyasî, sosyal ve dinî çıkar ve amaçlarına göre faaliyet göstermişler, çoğu zaman o ülkenin millî ve siyasî politikasına karşı çıkmış, halkı tahrik etmişlerdir.*

Vatikan antikomünist politikasını alıp mahallî koşullara uyduruyorlardı. Çu en Lai'nin protestan diniyle yaptığı gibi katolik diniyle de anlaşmak, 1950 nin Çin komünistleri için kabul edemiyecekleri derecede programlarından vazgeçmek demekti. Öyle ki, bazı münferit temaslar dışında, parti resmen şu açıklamayı yaptı: Yabancı asıllı katolik papazları için hiç bir özel yönetmelik öngörülmemekteydi. Böylece, yabancı asıllı katolik papazlar mümkün olduğu kadar çabuk, Çinden ayrılmaya dâvet edilmiş oluyorlardı.

Katolik misyonerler reddetti. Protestanların vermiş olduğu örneğe uymaları yolunda yeni hükûmetin yaptığı telkine kulak asmadı. Bunun üzerine, komünistler başka türlü davranmaya itilmiş oldular. Bir yandan onları sınır dışı ettiler ve mümkün olan bütün yollarla bırakıp gitmeye zorladılar. Öbür yandan da millî, hizipçi bir katolik kilisesi yaratmayı denediler. Çinli katolik din adamları bu teşebbüsü reddedince, Roma Kilisesi çürümeye terkedildi.

Parti yöneticilerinin, hele politbüro'nun aklında hıristiyan inançlarının ortadan kalkması bir zaman sorunudur. Bunun için dışardan —Amerikadan ya da Vatikandan— iletilen malî desteğin son bulması yeterlidir. Yabancı misyonerlerin gitmesi, sınırların kapatılması sonunda, mahallî din adamlarıyla Parti arasında, eşit olmayan bir savaş başlıyordu. 1950 de bir politika değişikliği oldu. Arkasından, yabancı asıllı katolik yöneticilere karşı savaş açıldı. Ama bu, amacına ulaşamadı. 1954 te Parti yöneticileri kendi başına terkedilen katolik dininin ortadan kaybolmadığını açıkça kabul ettiler. Pekin'in otoritesini kabul eden papazların müridlerinde bir çoğalma olmamıştır. Ötekilerinde de çoğalma yok ya. Görünüşe göre daha uzun yıllar hizip halinde bir Çin hristiyanlığı sürüp gidecektir. Ta ki, Polonyada olduğu gibi, bir anlaşmaya varılsın. Bu anlaşma belki de Çin'in B.M.e kabulünün bir sonucu olacaktır.

Şimdi, özetliyelim: Kültürel ilişkiler normalleştirilmişti.

Azınlık sorunları çözümlenmişti. Ekonomi yeni baştan işlemeye konulmuştu. Toprak reformu yapılmıştı. Orta sınıflar tatmin edilmişti. İşçi sınıfı iktidarın elindeydi. Komünist Partisi ve siyasal koalisyon pekleştirilmişti. Bu ilk yılın bilançosu, mübalâğasız, yeni rejim için parlak bir başarı sayılabilirdi. Ekonomik ve politik aşamalarda izlemeye niyetli olduğu ılımlı ve tedrici davranış, kararsızlara güven veriyor, çekingenleri cesaretlendiriyordu. Millî kütle yeni telâkkilere yavaş yavaş alışıyordu. İlk başarılar geçtikten sonra, muhaliflerinin karamsar raporlarının aksine, hükûmet çok daha az korkutucu görünüyordu.

İşte o zaman, küçük bir komşu devletin Harbiye bakanı, iyi hazırlanmış bir tahrike temkinsiz ve müessif bir karşılık verdi. Bu olay iki yıl süresince, Çin'deki durumu tersine çevirdi. Komünizmi öylesine kasılmaya, sertleşmeye zorladı ki, yeni iktidar böyle bir değişikliği kendisi bile ne tahmin, ne de arzu etmişti.

Gerçekten, 15 Haziran 1950 de, Kore savaşı patlak vermişti. Bu savaşın Çin bakımından sonuçları çok büyük olacaktı.

Kore savaşı Çin için bir sürpriz oldu.

Gerçekten de, savaş patladığı zaman, Partinin Merkez Komitesi gayet barışçı bir şekilde toprak reformunu tartışmaktaydı.

Ama bundan komünist yöneticilerin gafil avlandığı sonucunu çıkarmamak gerekir. Onları şaşırtan, olayın başlama tarihi oldu. Yoksa olayın kendisi değil.

Evet, Kore savaşı 1946 dan beri Pasifik yarımküresinde oluşum halindeydi. Er ya da geç patlaması kaçınılmazdı. Çin yöneticileri bunu herkesten iyi biliyorlardı.

Aslına bakılırsa Kore savaşı, Çin'de komünizmin iktidara gelişinin kaçınılmaz ve mantıkî sonucuydu.

Yeni Çin ve Çinliler Hakkında Bazı Düşünceler

İkiyüz yıldan beri, dünya birçok siyasî rejimler tanımıştır. Bu rejimler, bazı görüntüleriyle, kaderlerini şekillendirdikleri halklara kısmen tıpatıp uyuyor gibiydi. Fransız ihtilâli, 19. yüzyıl sonlarının burjuva liberalizmi, faşizm ve hitlerizm, tarihin epifenomenleri değildir. Bunlar Avrupanın ekonomik, sosyal ve politik evriminin muadil belirtileridir. Sovyet ihtilâli 1917 deki Rusya durumunun belirtisidir. Çin ihtilâli 20. yüzyılın ilk yarısındaki Çinin durumunu aksettirir.

Samimî bir antikomünist olan Robert Guillain, Kızıl Çin hakkında *Le Monde* gazetesinde yazmış olduğu 18 makalelik uzun reportajında (1956 da yayınlanmıştır.), şu sonuca varıyor:

«Maddî bilanço dikkati çekicidir. Manevî bilanço, korkunçtur. Herşey Çin bakımından iyi gidiyor, herşey Çinliler bakımından kötü gidiyor. Çinlilerin hayat seviyesi hiç şüphesiz düzelmiştir. Ama bu düzelmeye mukabil düşünmekten vazgeçmişler, zekâları mahvolmuş, beyinleri sosyalleştirilmiştir.»

Biliyorum, bir çok Çinli Guillain'in çıkardığı bu sonuçtan tatmin olacaklar ve şöyle diyecekler: «Bay Guillain ihtilâlimizin manevî bilançosunu yapma yetkisini nereden almaktadır? Halkımızın hayat seviyesinin gerçekten yükseldiğini kabullenmesi yeterlidir. Bu bizi tatmin eder, zira biz başka şey aramıyoruz.»

Ama ben Çinli olmadığım için, bu kanı beni tatmin edemez. Çin ihtilâlinin gerisinde, bir hayat seviyesi yükselmesinden başka şey bulunduğunu sanıyorum. Guillain Çin'deki hayatın manevî bilançosunu yaparken yanıldığı kanısındayım. Yargısını temeline oturtmak için, eski Çinli ile yeni Çinliyi karşılaştırıyor. Eski Çinliyi gürültücü, renkli, eleştirici, tartışmayı seven, yeni şeyler öğrenmeye meraklı bir insan

olarak tanıtıyor. Yeni Çinliyi ise, sessiz, yeknasak, hertürlü eleştirme yeteneğinden yoksun, tartışmayı sevmeyen ve hiç meraklı olmayan bir yaratık olarak gösteriyor. Ve bundan şu sonucu çıkartıyor: bunun suçu yeni rejimdedir.

Görünüşe göre, yargının sağlam bir yapısı var. Ama sözler hatalı. Çünkü günümüzün Çinlisi dünkünün aynıdır. Değişmemiştir. Yeni iktidarın işbaşına geçmesinden önce ne kadar gürültücü, ne kadar yeknesak, ne kadar eleştirici kafasından yoksun ve tartışmadan hoşlanmayan idiyse, bugün de o kadardır. Guillain, yok olan şeyi idealleştirme şeklinde beliren psikolojik olayla, 1949 un Çinlilerine hiç sahip olmadıkları nitelikler atfetmektedir.

Çinlide hiçbir zaman tartışma sevgisi olmamıştır. Bu doğrudur. Çinli, tartışmadan hoşlanmaz. Ama siyasî tartışmadan hiç hoşlanmaz. Fikirlerin çatışmasından hiçbir tatmin duymaz. Sorular karşısında, genellikle terbiyeli, ama kaçamak cevaplar verir. Guillain'in bize tasvir etmek istediği eski devir Çinlisi, ancak çağımızın Pierre Loti'lerinin coşkun hayallerinde varolan bir mit'tir.

Elbette ki Guillain, Şanghay'ın yabancı misyonları çevrelerinde, Batılı aydın rolüne özenen bu gibi Çinli tiplerine rastlamıştır. Ama acaba onlarla gerçekten tartışmış mıdır? Ve sorularına tam bir cevap alabilmiş midir?

Şahsen bana öyle geliyor ki Avrupada Çinlileri pek idealleştirme eğilimi vardır. Gerek —Guillain'in yaptığı gibi— ihtilâlden önceki Çinlileri, gerekse —Claude Roy'nın yaptığı gibi— ihtilâlden sonrakileri. Oysa Çinli herkes gibi bir yaratıktır. Herkes gibi meziyetleri, kusurları vardır. Ama Çin'in dışında çok az kimse onları gerçekten tanır. Çünkü gerçek Çinli —aşağı yukarı 700 milyon insandır bunlar— Şanghay Çinlisinden çok değişiktir. Oysa, Şanghay Çinlisi, Çinli hakkında acele ile verilen bütün yargıların da kaynağıdır. Malraux «*İnsanlık Durumu*» adlı romanını Şanghay Çinlileri üzerine oturtmuştur. Guillain de paralelini Şanghay Çinlisi üzerine

kuruyor, yargısının mantık kuruluşunu ayni temelden alıyor.

Korkarım bu tercih bir hatadır. Şanghay Çinlisi Batılılaşmıştır. O kadar Batılılaşmıştır ki, sömürgeci Avrupalının bütün manilerini, bütün kusurlarını benimsemiştir. Bu tip Çinli, şüphesiz, yeni Çinde artık mevcut değildir. Çang Kay Şek'le Formozaya ya da Hong-Kong'a gitmiştir.

Şanghay'lı öbür türlü Çinli, Batıdan ders alıp da kendisi ve yurdu adına bu dersten yararlanabileceğini göreni, Çinde kalmış ve yeniden Çinli olmuştur. Yani Çin'i tanımıştır. Bu çeşit Çinliler, en önemsiz sözlerinin bile dış basın tarafından nasıl istismar edildiğini de öğrenmişlerdir. Gazetecilerin bütün derdi, bu günkü Çinlinin ağzından bazı konularda lâf almaktır. Genelevlerin kapatılması ya da fuhuşun yasaklanması onda bir özlem mi yaratıyor? Gece kulüplerinin pek o kadar da hoşlanılmıyacak şeyler olmadığını mı itiraf ediyor? Hemen yer yüzünde milyonlarca nüsha gazetede bütün Çinlilerin gece kulüplerini hasretle andığı bildirilir. Oysa, gece kulüplerinin özlemini çekenler, 700 milyon kişi üstüne belki de bir iki milyon kişidir.

Batı gazetelerinin ustası oldukları bu genelleştirmeden ötürü Çinliler düşüncesizce söylenen bir lâfın memleketlerine ne denli zarar verebileceğini anlamışlardır. O zaman da, Batılı gazeteciler Çinlilerin susuşunu ele alıp zekâ gerilemesi, düşünce özgürlüğünün sınırlanması olarak yorumlamışlardır.

Guillain bunu «Beyinlerin sosyalleştirilmesi» olarak adlandırıyor. Ustaca bir buluş bu. Ama ben bunu Taipeh'te de gördüm. Eğer Guillain benim kadar uzun süre Taipeh'te kalmış olsaydı o da «Plâk gibi konuşan»ları tanıyacaktı. O zaman acaba bunu «Beyinlerin sosyalleştirilmesi», yahut daha doğrusu «beyinlerin Amerikanlaştırılması» diye adlandıracak mıydı?

Gerçekte, «Plâk, nakarat», dışardan içeriye girmeye çalışan unsura karşı Asyalının güçlü ve etkili savunma aracıdır.

Bu unsur sadece Avrupalı olmayabilir. Çinliye karşı Japon da olabilir. Kuzey Çinliye karşı Güney Çinli de olabilir. Pekinlilere karşı Tientsin'li de olabilir. «Plâk» gibi olma durumu, yeni rejimin *sonucu* değil, *sebebi*dir. Milyonlarca Çinli yüzyıllar boyunca kolay sloganlara sığınmak alışkanlığını edinmiştir. Komünizm, Çang Kay Şek'in «her şey yolunda» sloganının antitezini temsil ediyordu. O zamanki Yenan ya da Çunking komünizmi, her şeyin yolunda olmadığını söylüyordu. Bir tezattı bu. Konfiçyüsvarî bir bayağılıktan bıkkın aydınlar bu fikrin çevresinde toplanıyorlardı.

Bu demek değildi ki bu durumdan yararlanan Çinli komünistler bunu kendi çıkarlarına sürdürmek istemezler. Geçici yönetim aracı olarak isterler elbette. Ama bugünkü durumu kesin saymak hatalı olur. Bir evrimin başındayız daha. Bu evrim, «Beyinlerin sosyalleştirilmesi»ne karşı yöneltilmiştir. Çünkü beyinleri sosyalleştirmeden önce, bir beyine sahip olmak gerekir. Çinli yöneticiler için problem, beyinleri sosyalleştirmek değil, beyin yaratmaktır.

Bazı istatistikler durumu daha iyi anlatır. 1920 ile 1940 arasında Çin Fakültelerinden çıkan üniversitelilerin sayısı yüz binin altındaydı. Dünkü Çin'in dramı, seçkinlerinin dramı olmuştur. Milleti aydınlatmak, onu ele almak, daha iyi bir gelecek umudu vermek için, bu seçkinler sayıca karamsarlık verecek derecede yetersizdi.

Unesco tarafından yapılan istatistiklere göre, orta derecede gelişmiş bir ülkede, yüz yetişkin nüfus üstüne, en az altı teknisyen - ustabaşı gereklidir. Kalifiye işçi bu sayıya dahil değildir. Bu hesapla Çine kaç teknisyen gereklidir? Onsekiz milyon. 1950 de teorik olarak Çin'de bir milyon teknisyen vardı.

Bugün Çin bir elit yaratmak için umutsuz çabalar harcamaktadır. Hatta, Pekindeki bazı dostlarımızı ağır bir şekilde gücendirmek pahasına, daha da ileri gidecek ve diyeceğim ki: kanımca, yeni iktidar kütlelerden çok daha fazla

seçkinler üzerine sarfediyor çabalarını. Bunu diyebilirim. Çünkü ben onların propagandasını yapmakla yükümlü değilim.

Yaygın bir kanının aksine yeni rejimin iktidara gelişi kütlelerin zaferi olmamıştır. Faal bir azınlığın başarısıdır bu. Bu azınlık herşeyi yutmuştur: dostları da, kayıtsızları da, hatta düşmanları bile. Bundan, zıt bir sonuç doğmuştur: bütün tasfiyelere ve temizlemelere rağmen, Çin yönetiminin dörtte üçü hâla Kuomintang'ın, daha doğrusu Kuomintang devrinin memurlarının elinde bulunmaktadır. İşin en hoş tarafı da şu: bunlar ne olduklarını daha anlamamışlardır. Bir yabancıyla karşı karşıya gelince açığa vurdukları heyecan, gerçek panik durumu, bundan ileri geliyor. Kompleksler içindedirler. Yeni görevlerine alışamıyorlar. Kendi kendilerinden korkmaktadırlar. Komünistler onlara bir kollektif bilinç aşılamak istiyorlar. Marksizm - Leninizme karşı «suçlarının kefaretini ödemeleri için», ihtilâle ortak olmaları istenmiştir. Yani gerçek Marksistler değil, geçmiş ihtisasları alanında gerçek teknisyenler olmaları istenmiştir. Böylece teknik alanda terfi etmişler, daha büyük sorumluluklar yüklenmişlerdir.

Çinlilerin onda dokuzu Marksizmin ne olduğu konusunda daha hiçbir şey anlamamıştır. Güzel şeylerin zevkini bundan dolayı yitirmiş değildirler Çinliler.

Çin kültüründen dem vuran Batılılar acaba neden bahsettiklerinin farkında mıdırlar? Yüz elli yıldan beri Çin sanatının, nadir istisnaların dışında, bir ustanın tablosunu olduğu gibi kopya etmek olduğunu biliyorlar mı? Bu usta da kendi ustasının tablosunu kopye etmişti. Ve bu böylece sürüp gitmekteydi on nesildenberi. Çin sanatı, tapınakların değişmez gelenekleri tarafından boğulmuştu. Ucsuz bucaksız ülkede herşey harabe halindeydi. Konfiçyüs dini ölmüştü. Komünistlerin onu öldürmeye ihtiyaçları olmadı. Budizm, Taoizm, Hristiyanlık, hepsi harabe halindeydi. Aile ahlâkı çökmüştü. Karaborsa ve fuhuş alabildiğine gelişmişti. Uyuş-

turucu madde alışverişi çoğalmıştı. Herşeyi yeni baştan inşa etmek gerekiyordu. Komünistlerin önüne çıkan ve siyaset tarihinde eşsiz olan şans, hiçten başlamaktır. Koca bir kütle tamamen ilgisiz ve şekilsizdi. Bir avuç insandan ibaret bir elit ise derinlemesine bir reform istiyordu.

Çin'i mahveden, koyu bireycilikti. Bu bir savunma bencilliğinden doğuyor ve dar bir beka hücresine, aileye dayanıyordu. Eskiden Çin, tarihinin parlak devirlerinde, çok büyük bir ulus olarak sivrilmişti. Nehirlerine gem vurmuş, hiç de verimli olmayan toprakları durup dinlenmeden işlemişti. Bunu bir toplum ekonomisi çerçevesinde başarmıştı.

Çin yöneticilerinin tek çıkar yolu, yurttaşlarının kafasında millî topluluk fikrini yeniden canlandırmaktı. Bu topluluğun Marksist ya da sosyalist yahut radikal - sosyalist olması ikinci derecede önem taşıyordu. Önemli olan bu topluluğun topluluk olarak var olmasıydı. Bunun için de, Çinlilerin teba kalacağına yurttaş durumuna gelmeleri gerekiyordu. Yani pasif insanlarken düşünen ve topluluk açısından görülen problemlerine çözüm yolu bulmak için faaliyet gösteren insanlar olmalıydılar.

1950 de Mao Tse-tung'un, Liu Şao-şi'nin, Şu En Lai'nin ve diğer Çin yöneticilerinin karşısına dikilen problem işte buydu.

Çin komünizminin karekteristiklerinden biri, pek ortalıkta görülmemesidir. Onu Rus komünizminden ayıran başlıca fark da budur. Orada Partiye mensup olduğunu kimse göstermez. Daha çok bir sır olarak kalır bu. Bu disiplin niye? Çünkü her dişlinin eşit niteliği yok olur. Bütün dişler birbirinden ne daha büyük, ne de daha ufak olmalı ki işlemesi aksamasın. Çin devrimi budur. Eskiden karınca» olan birey, şimdi «dişlinin dişi» olacak.

Genel olarak bakıldığında, Çinde, resmî makamların düşünce alanına müdahalesi mevcuttur. Bir Batılı demokrat için dayanılmaz ve anlaşılmaz bir şey bu. Çin'li aydın için psi-

kolojik şok ayni derecede büyük müdür acaba? Emin değilim. Bir resmî düşüncenin varlığı, Çinde daima otoritenin özelliklerinden biri olagelmiştir. Tarih nahoş imparatorlarınkinden ayrı noktai nazarlar savundukları için kemali nezaketle asılan ya da sürgüne gönderilen yazarlar ve filozoflarla doludur. (Konfiçyüs bunlardan biridir). Yıllarca, hatta yüzyıllarca Çin bir aydın egemenliğinin otoritesi, baskısı altında yaşamıştır. Yeni iktidar, bünyesi icabı, bunu —kontrol altında bile olsa— bırakamazdı.

Bazı serbestlikler var ki, çoktandır otturmuş bir demokraside hoş görülmesi tabiî olur. Yeni kurulan bir devlette ise hoş görülmesi tabiî olamaz. Bütün rejimler ilk yıllarında bu gibi toleranssızlıklara bir çok örnekler vermişlerdir.

Elbette ki bu hoşgörüsüzlükler tasvip edilemez. Ama bunları anlamak, gerçek çerçevesinin içine yerleştirmek gerekir. Hu Feng olayından çok söz edilmiştir. Bu üzücü olay, köylerin kollektifleştirilmesi ve küçük endüstrilerin sosyalleştirilmesinin hazırlayıcı bir safhasında meydana gelmiştir. Bu, memurlardaki «küçük burjuva» zihniyetinin mahkûmiyeti idi. Ve aslında memurlar bunun tanınmamış bir yazarın lânetlenmesinden çok rejimin yeni bir aşamasını ifade ettiğini anladılar. Bu aşama geçiş devresi burjuvazisinin tasfiyesini öngörüyordu. Tartışılması güç bir gerçeği kabul etmek gerekir: Çin, komünist bir devlettir, ve yöneticileri komünist kalmak kararındadırlar. Entellektüel alanın kontrolünü ellerinde tutmak isteyeceklerdir. Her türlü edebiyat şeklini ortadan kaldırmayı bile deneyebilirler. Oysa, böyle birşey yoktur. Aydınlar çalışmaya teşvik edilmekte, çabaları desteklenmektedir. Bütün diğer Çinliler gibi, dişliler arasında onların yeri de kararlaştırılmıştır. Bu dişlilere uymayı kabul ederlerse onların görevi de bütün diğer «diş» lere düşen görevin aynıdır. Ustabaşı olsun, sokak komitesi üyesi kadın olsun, mahalle doktoru olsun. «Diş» ortadan kalkarsa, dişliler durur.

Çin açmazı budur. Bu muazzam dişli, enerji yutar. Her

an dikkat ve bağlılık gereklidir. Gevşemeye izin yoktur. Bu bakımdan Çin, sanki her bir «diş»in, her bir yurttaşın öz malı gibidir. Bu yüzden de herkes kendi hesabına bir temsil verir gibi davranmaktadır. Tramvay biletçisi biletçi rolünü oynar, sokak süpürücüsü, süpürücü rolünü. Tiyatroları Çin'dir, seyircileri ise Çinliler.

Bu dişli sisteminin bazı sosyal ve politik sonuçlarına sınırsız bir hayranlık duymak elbetteki mümkün değil. Bu sonuçlardan bir kaçını söyliyelim:

Çinli memurlarda hiyerarşi kavramı gelişmektedir. O kadar ki, her türlü inisiyativ duygusunu yitirmektedirler. Makine sorumluluğu birey sorumluluğunun yerine geçmekte. Ve nihayet, katı bir yanılmamazlık doğmakta Çinde. Bu yanılmamazlık, yönetimin alt kademelerinde, umutlarında doğru, ama sonuçlarında yanlış istatistikler ortaya koymakta. Bu söylediklerimiz asılsız değildir. Çin'i tanıyan hiç kimse bunları inkâr etmeyi aklından geçirmez.

Fakat gerçeğe karşı saygılı kalmak gerekirse, dişli sisteminin zaafları için bir düzeltme sisteminin de varolduğu kabul edilmelidir.

Çin politikası, bizim Batı geleneklerinin tersine işler. Orada, önce teorik bir hedef tayin edilir. Bu hedef genellikle o anın realitesinden oldukça uzakta olur. Sonra, o hedefe varmak için gereken metot kararlaştırılır. Daha sonra, değişiklikler, düzeltmeler, uydurmalar yapılır. Sonuç şaşırtıcıdır. Kararlara karşı direnmenin teknik protestodan siyasî protestoya geçmesine meydan verilmez. Yabancı gözlemci için herhangi bir tedbirin uygulanmasını adım adım izlemek, devamlı sürprizler getirir. Bu tedbirler önce çılgın şeyler olarak gözükür. Sonunda ise, ortama tam uygun olarak meydana çıkar. Böylece, iktidar işbaşına geçtiğinden beri kararlaştırdığı bütün ölçüsüz tedbirleri zamanında düzeltip çekilir hale getirmeyi başarabilmiştir.

İşlenen ve sonradan düzeltilen hatalardan biri de şudur:

herşey hakkında ilginç olmayan konferanslar dinlemekle yitirilen saatler. Bazı fabrika «kadro»larının ve bazı yöneticilerin kişisel inisiyativleri ile sonu gelmez eğitim seansları tertiplenirdi. Sonradan, Pekin basınında bu zaman ve enerji kaybına karşı savaş açıldı.

Başka bir hata da şu: tarım kooperatifleri tarafından satın alınan hayvanlara fiat tespit edilirdi. Bu tedbir, hayvanların ortadan kaybolması tehlikesini yarattı. Ve bütün Çin yüzeyinde, iki ay gibi kısa bir zaman içinde, karar düzeltildi.

Yaptıkları hataları böyle sabırla düzelterek, Çinli yöneticiler günlük pragmatizmlerinin şaşırtıcı esnekliğini ortaya koymaktadırlar. Yeni Çin sorumlularının başını ağrıtan bir çok sebepler vardır elbette. Bazı memurların aşırı işgüzarlığı, bazılarının ise gereksiz şiddeti, çoğunun ehliyetsizliği, birkaçının kötü niyeti, bu sebepleri teşkil eder. Pekinin yönetici çevrelerinde bu yetersizlikler gece gündüz insafsız ve çoğu zaman reformcu bir eleştirmeden geçirilir.

Şu var ki, bir ihtilâl de sadece başarılar değil, hatalar ve zaaflar da olur. Bir ihtilâlde kan da vardır, çamur da. Şiddet bazan aşırı işgüzarlığın bir şeklidir. Fanatizm ise çoğu zaman angajelikle karıştırılır. Sonunda, zaman günlük hataları ve zaafları unutturunca, bir tek şey kalır ortada: sonuç.

Benim için, önemli olan manevi sonuç şudur: Çinliler, 1920 den 1950 ye kadar, millî haysiyetlerine karşı tam bir ilgisizlik içindeydiler. Beş yıl içinde iyi yurttaşlar ve ateşli yurtseverler oluverdiler. Yüzyıllar boyunca süregelen bencillik ve pasiflik silindi yüreklerinden. 1949 da, Çin, iktidar değişikliğini bir hastanın kortizon alması gibi kabul etti. Deneme tehlikeliydi. Ama manevi alanda, mucize kabilinden başarıya ulaştı. Maddî alanda ise başarıya ulaşma çabasında.

Benim gözümde Çin ihtilâli budur.

Benim görüşüm bir doktrine dayanmamaktadır. Yıllarca adım adım izlemişimdir Çin politikasını. Genel çizgilerde değil, ayrıntılarında. Ben ajans gazetecisi olduğumdan, ormanı

görmem zordur. Buna karşılık, bütün yaprakları görürüm. Sekiz ay boyunca, meraklı Çinlilerle gevezelik ettim. Yağmurdan, güzel havalardan konuştuk. Bana sonsuz sorular sorarlar ve benim sorularımı cevaplandırırlardı. Bana dedikleri şuydu: yaşamak zordu. Ücretler çok azdı daha. Yeterli yağ yoktu. Pirinç herzaman iyi kalite değildi. Tohumluk yetişmiyordu. Bana şunu da diyorlardı: hayat şartları çok daha istikrarlıydı, ücretler muntazam ödeniyordu. Çocuklar sayfiyede ücretli tatil yapıyorlardı. Bu iyi bir şeydi, çünkü bu vesileyle evde temizlik yapabiliyorlar, amcaoğulları da tatillerini geçirmeye misafirliğe gelebiliyorlardı. Bu gibi sayısız ayrıntılar dinleye dinleye edindim kanılarımı. Bunları anlatanlar, basit insanlardı. Basit dille konuşuyorlardı. Politikayla hiç ilgilenmiyorlardı, ben de onlara politikadan bahsetmiyordum.

Belki yanılmış olabilirim. Yanıldımsa eğer, iyi niyetle yanılmışımdır.

Ben sadece, iyi niyetle, olayların gerisindeki bir ihtilâlin ruhunu aramak istedim.

Jacques LOCQUIN
Agence France - Presse
muhabiri

«AÇLIK DUVARI» VE BÜYÜK HAMLE

Kurtuluştan 5 yıl sonra, 1954 te, Çin açlık duvarını aşmıştı. Mao Tse-tung şu inanılmaz mucizeyi gerçekleştirmişti: 600 milyon Çinliye günde üç çanak haşlanmış pirinç, kış için içi pamuklu bir elbise, yaz için de mavi bezden bir elbise. O zaman bütün dünya şaşkınlık ve hayranlıkla bahsediyordu «Çin mucizesi» nden. Oysa, 1954 ün Çin'inde başka ilginç konular da vardı. Mao, yeni Çin'in gelişmesinde sabırla, kademe kademe ilerleyeceğini beyan ediyordu. Şöyle ki:

1 — Devamlı olarak halkın muvafakatine başvurulacaktı,

2 — Millî burjuvazi de dahil olmak üzere, Çin'in bütün politik ve ekonomik gücleri kullanılacak, onların kişiliğine belirli ölçüde saygı gösterilecek, bir yandan da ikna yolu ile onları değiştirmek için etkileme çabası sarfolunacaktı. Zor kullanmaktan kaçınılacaktı,

3 — Çin halkı ile bütün seviyelerdeki yöneticileri arasında sıkı bağlar kurulacaktı.

Yani sonuç olarak Çin, gelişmeden ileri gelen buhranlardan kaçınacaktı. Sarsıntısızca, önce sosyalist, sonra da komünist bir devlet kurmak istediğini ve de kurabileceğini beyan ediyordu.

«Çin yaşantısı» nın bu tahlili, 1957 yılına kadar geçerlidir. Bu tarihten sonra Çin'in çehresinde derin değişiklikler oldu. Bugün ise (1), memleket ilk üç «sıkı çalışma» yılını —ile-

(1) *1960 da.*

riye doğru «büyük hamle» nin üç yılını— bitirirken, dünyaya karşı yeni bir görünüş ve çeşitli problemlerle çıkmaktadır.

Başlıca Aşamalar

● 1949-1952: Bu dönem, Çin - Japon savaşıyla iç savaş esnasında tahrip olmuş endüstrilerin yeniden kuruluşu ve tarım reformu dönemidir. (Tarım reformu Çin'in tarihinde Mao'nun şâheseri olarak kalacaktır.) Stalin belirli bir tutumla davranmış olsa bile, Sovyet yardımı Çin'in kaderini tayin etmektedir. Çin, Batı tarafından tanınacağını ve kendisini sıkan ekonomik bloku kıracağını ümit etmektedir.

● 1952-1957: Birinci beş yıllık plânın dönemidir bu. Bu dönemde, «sosyalizmi inşa» ya geçilmekte, yani merkezî bir yatırım plânı gereğince ülkenin sanayileşmesinin geliştirilmesine başlanmaktadır. Toprak kollektifleştirilmektedir. Fakat köylünün mülkiyetinde kalmaktadır. Çin'in Batı tarafından tanınma umudu azalmaktadır. Khruşçov'un işbaşına gelmesiyle, Sovyet yardımı en yüksek seviyesine ulaşmaktadır. Beş yıllık plân ucu ucuna gerçekleşmiştir. Çin «açlık duvarı» nı aşmıştır. Ne var ki, Çin yöneticilerinin önemli bir kısmı, bu gidişle devam edildiği takdirde «az gelişmişlik duvarı» nı aşmak için en azından bir yüzyıl gerekeceğinden yakınmaktadırlar.

1957 nin baharı: Mao, «bir halkın iç çelişmelerini hallet-menin yolu» üzerine bir nutuk veriyor. Bu nutuk, 1956 daki «yüz çiçek» kampanyasının (²) mantıkî devamı olarak görülüyor.

Bir yıl sonra, 1958 in baharında, Mao halkın içinde «antagonist» çelişmelerin ve «antagonist olmayan» çelişmelerin bulunabileceğini söylüyor. Birinciler, ihtilâlci gücle tasfiye edilir. İkinciler ise, ikna yolu ile çözülür. Komünist Partisi o

(²) *«Yüz Çiçek» kampanyası şiddet yolunu, sadece iktidarda bulunan Partinin tasvibinden geçen tezlerin empoze edilmesini reddediyordu.*

zaman Çinde açık bir eleştirme havasının yaygınlaşmasından korkmadığını beyan ediyor. Böyle bir hava «partinin çalışma tarzını düzeltmek» için geniş bir kampanya açmaya yarayacak. Bunun hedefi ise, Parti saflarında her türlü sekterlik ve otoriterlik izlerinin tasfiyesidir.

Bu çağrıyı izleyen çalışma yaygın ve önyargısız oldu. Kampanya 8 Mayıs 1957 den 6 Haziran 1957 ye kadar devam etti. Bu serbest tartışma havası çok çeşitli eleştirmeler ve hücumlar getirdi. Parti yöneticileri, bu kadarını beklemiyorlardı. Gerek parti içinde, gerekse dışında izlenecek yol etrafında sıkı tartışmalar ve şiddetli mücadeleler oldu. «Birleşik cephe» nin (3) bazı partilerinin bu «düzeltme kampanyası» ndan yararlanma yolunu tutmuş ve daha büyük bir hareket özerkliği istemiş olmaları muhtemeldir. Bu serbestlik havası, bazılarında, rejimi tersine sürüklemek eğilimini meydana çıkardı. Ki bu da, Çin Komünist Partisindeki taviz vermeye taraftar olmayan kanadın «ılımlı» kanada karşı galip gelmesini sağladı.

Bunun üzerine Parti, karşı saldırıya geçip «deviasyonizm»e ve sağ «oportünizm»e karşı bir kampanya açtı. Parti, yönetimin bütün kumandasını ele aldı. Bu dönemde Çini çalkalayan girift çalışma düzeni hakkında çok şey bilinmiyor. Yalnız şu kadarı biliniyor ki, liberal sistem denemesinin sonu «ileriye doğru büyük hamle» diye adlandırılan ekonomik politika ile aynı zamana rastlamaktadır.

«İleriye Doğru Büyük Hamle»

«İleriye doğru büyük hamle» politikası taraftarlarının iddiasına göre Çin, «azgelişmişlik duvarı» nı aşmak için başlangıçta işleri çabuklaştıran bir hız almaya mecburdu. Tartışma açıldı. Taraflardan biri, acele bir sanayileşme politikasını Çin'in karşılayabileceğini savunuyordu. Öbür taraf, ülkenin

(3) *«Birleşik Cephe» de, komünist partisinden başka, komünist olmayan 8 parti daha vardı.*

ekonomik kuruluşlarının daha çok zayıf olduğunu ileri sürüyordu.

Uzun yıllar Pekin'de yaşıyan bir İtalyan iktisatçısına göre, bu tartışmayı bizzat yöneticiler kestiler. Kararsızlara, muhaliflere, «*ileriye doğru büyük hamle*» yi empoze etmeyi kararlaştırdılar.

Şüphe etmekte direnenler sağcı deviasyonizm ile suçlandırıldılar ve susturuldular. Bununla beraber, büyük hamlenin gerçekleştirilmesi için gereken araçlar ve zaman etrafında görüş ayrılıkları vardı daha. Çinli iktisatçıların kendi kendilerine sordukları başlıca iki soru şunlar olmuştur:

1 — «Azgelişmişlik duvarı» nı aşıp «büyük hamle» yi gerçekleştirmek kaç yılda mümkün olabilecektir?

2 — Çin hangi ölçüde tek başına hareket edebilir, Sovyetler Birliğinin daha büyük çapta bir yardımına hangi ölçüde ihtiyacı olabilir?

Bunun cevabını parti ideologları verdiler:

1 — «Büyük hamle» üç yıl zarfında gerçekleştirilebilecekti.

2 — Çin herşeyi tek başına yapacaktı.

«Büyük hamle» politikasının uygulanması sırasında, Sovyet yardımı hemen hemen durdu. Aynı zamanda Çinliler, Moskova'dan almış oldukları kredileri erken olarak ödemeye başladılar. Böylece, bir Çin otarsisi doğdu. Mao bu otarsiyi şu sözlerle özetledi: «İki bacak üzerinde yürüyeceğiz.» Bu, şu demekti: bacaklardan biri modern endüstriydi; öbürü, ufak zanaat endüstrisi. Devlet dış yardımlara başvurmaya zorunlu olmaksızın modern endüstri kurabilme durumuna varıncaya dek bu sistem sürecekti.

İtalyan iktisatçısı bu hususta aşağıdaki bilgiyi veriyor: «Büyük hamle» sadece ekonomik değil, aynı zamanda politik bir eylem oldu. Bunu gösteren bir çok belirtiler vardır. Genç komünistler işi ele aldılar. Partinin bürokratik mekanizmasının en yüksek memurları işin başına geçtiler. Liu Şao-Şi de

bunların arasındaydı. Bunlar «Büyük Çin»' i acele inşa etmeye karar verdiler. Yurdun ekonomik kalkınmasını sağlamak, aynı zamanda bir güclü devlet politikası izlemek için gereken durumu yaratmak istiyorlardı. Bunu yaparken de niyetleri hiç kimseye bir şey borçlu olmamaktı. Ancak bu suretle tam bir bağımsızlığa kavuşabileceklerdi. Bu güclü devlet politikasının bütün yönlerde, hem Batı âlemine, hem de komünist âleme karşı serbestçe söz sahibi olabilmesiydi amaç.

«Büyük hamle» politikasının bu ikinci belirtisiyle Mao ne derece mutabıktı? Partinin bürokratik mekanizmasının liderleri Çin komünistlerinin yeni kuşağını ne derece manevra aracı olarak kullandılar? Mao'ya ve arkadaşlarına bazı hareket hatlarını ne ölçüde kabul ettirebildiler? Bütün bunları kesin olarak söylemek güç.

Batılı gözlemcilerin kanısı şudur ki, 1959 da gerçek bir rejim buhranı olmuştur. Mao'nun cumhurbaşkanlığından, aynı zamanda Liu Şao-Şi'nin Millî Meclisin daimî komitesinin başkanlığından istifası bu buhranı gizlemiştir. Buhran ise, bir anlaşma ile çözümlenmiş ve istikrarlı bir denge kurulmuştur.

Mao cumhurbaşkanlığını bırakarak sadece parti işleriyle uğraşmak istediğini göstermek amacını gütmüştür. Liu Şao-Şi de, daimî komite başkanlığından ayrılıp cumhurbaşkanlığı görevini yüklenirken, hükûmet üzerindeki kontrolünü gevşetmiştir.

Hedeflere Nasıl Erişildi?

Pekin'deki bilgi sahibi gözlemcilere göre, «İleriye doğru büyük hamle» nin hedeflerine varmak aşağıdaki şartlarla mümkün olmuştur:

1 — Memleket büyük bir çabayla sanayileştirilmiştir.

2 — Toprak zorla kollektifleştirilmiştir. Komünler kurulmuş, bunlar sayesinde köylerden azamî ölçüde tarım ürünle-

ri elde edilmiştir. Buna karşılık endüstri ürünü verilmemiştir. Köylülerin mevsimlik istirahatları ise, kanal açmak ve toprağı daha verimli kılmak gibi muazzam çalışmalara hasredilmiştir.

3 — Tüketim kısılmıştır. Bu sebeple, 1954 ten beri Çin'deki hayat seviyesinde kayda değer bir yükselme olmamıştır. Çinlilerin barış içinde geçirdikleri son yıl olan 1936 dakinden ancak %50 daha fazla yedikleri genel olarak hesap edilmektedir.

4 — Üretici gerilim çoğu zaman tahammül sınırının üstünde tutulmuştur.

5 — Parti bürokrasisi bütün Çin'in yaşantısı üzerinde tam egemenlik kurmuştur.

«İleriye doğru büyük hamle» nin bu son görüntüsü Partinin bürokratik mekanizmasının kudretini son derece pekleştirmiştir. Bunun sonucu şu olmuştur ki, «politikacılar» teknisyenlere, aydınlara ve kütlelere egemen olmuştur. Aynı zamanda bir milliyetçi Çin gururu ve Çin'i evrenin merkezi sayma eğilimi ortaya çıkmıştır.

Bu durum Çin Komünist Partisi'nin ortalama kadrolarının niteliğine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu kadrolar gençlerden müteşekkildir. Bunların ciddî bir marksist hazırlığı yoktur. Onların marksist kültürü, çoğu zaman Mao'nun eserlerinin özetlerini alelacele okumaktan ibarettir. Bu gençler çokluk aynı sosyal sınıflardan gelmiştir: küçük tacirler, vasat aydınlar gibi. önce imparatorluk, sonra Kuomintang, aynı sınıflardan almışlardı kendi memurlarını. Bunların hepsinde bazı özellikler vardır: şematizm, her türlü eleştiriye karşı tahammülsüzlük, paramarksist konuşma tarzı, Parti mitolojisi ve tipik olarak «eski Çin»i andıran bir evren görüşü.

Memur (eski «aydın» teriminin modern şekli olarak kullanılır bu kelime), bütün gerçeği tekelinde bulundurur. Bu gerçeği insanlara empoze etme hakkına sahiptir. Bunu yaparken de insanların iyiliğine çalıştığına inanır. «İleriye doğ-

ru büyük hamle» nin pratik uygulanması işte bu genç memurlar sınıfının eline verilmiştir.. Hoşgörüsüzlük, dogmatizm ve konformizm havası onların eseridir.

«Büyük hamle» nin ilk üç yılının sonuçlarına gelince, resmî olmayan komünist iktisatçıların kanısı aşağı yukarı şudur:

Çin gibi bir ülke için sonuçlar şaşırtıcıdır. Bu sonuçlar Çin işçisine ve köylüsüne pahalıya malolmuştur. Sonuçlar olağanüstüdür, ama mucizevî değildir. «Büyük hamle» politikası daha yıllarca devam etmelidir. (1) Bu üç sıkı çalışma yılı Çin'in bütün problemlerini çözümlememiştir. Birinci Dünya Savaşından sonraki Rusya gibi Çin yalnız ve kuşatılmış değildir. Böylece, bireylerin ihtiyaçlarıyla devletinkiler arasında iyi bir denge kurulabilecektir.

«İleriye doğru büyük hamle» politikası bu sınırlar içinde bir başarı olmuştur. Çinli yöneticiler, bu başarının sadece (inkâr kabul etmez) ekonomik kapsamını değil, aynı zamanda politik kapsamını da büyük görmek eğilimindedirler. Bununla beraber, en ileri sanayi ülkelerinin, İngiltere'nin, Rusya'nın, ABD'nin seviyesine erişmenin uzak bir gelecekte gerçekleşebileceğini kabul ediyorlar. Buna karşılık, bu endüstrileşme temposunun Asya, Afrika ve Lâtin Amerika ülkelerini şimdiden etkilediğini ve siyasî havayı değiştirdiğini düşünmektedirler.

Pekin yöneticileri için önemli olan, başka ülkelerle ilişkilerinde güclerini duyurmaları değil, Çin'in ekonomik başarılarının ideolojik yayılma gücünü arttırmasıdır. Böylece, az gelişmiş diğer ülkelerin yöneticileri plânlama ve merkezî iktidar avantajını takdir edeceklerdir. Çünkü, «demokratik» usullerle bu kadar çabuk bir sanayileşmeyi başaramamaktadırlar. Yine Çin yöneticilerine göre, bunun sonucunda batı ülkelerinin prestiji düşecektir. Çünkü Batılılar gösterişli ekonomik yardım plânları ortaya atarak sömürgeci geçmişlerinin

(1) *Bu değerlendirmeler 1960 yılına aittir.*

kefaretini ödemeyi vadetmişlerdir. Ne var ki, ne verdikleri öğütler, ne de savundukları metotlar, bu denli seri bir sanayileşmeyi sağlayabilme olanağına sahip görünmemektedir.

Çin - Sovyet Anlaşmazlığı

Çin yöneticileri, «eski Roma'nın yıkılışını haber veren bir çöküntü içinde bulunan kapitalizmin yıkılacağı» fikrini savunmaktadırlar. Bu sebeple, Khruşçov'un «barış içinde beraber yaşama» politikasına karşıdırlar. Çünkü bu politikanın kapitalizmin yıkılışını geciktireceğini düşünüyorlar. Asya, Afrika ve Lâtin Amerika ülkelerinin, bu gevşemeden etkilenerek, Doğu ile Batı sistemleri arasında ikisi ortası bir yol seçmelerinden endişe ediyorlar.

Çin yöneticilerinin kanısınca, yeryüzünün geleceği artık Avrupa'da değil, azgelişmiş ülkeler cephesinde belli olacaktır. Öyle ki, ön plânda bulunan artık Sovyetler değil, Çin'dir. Bu temel fikir üzerinde, Çin, Moskova'dan iki istekte bulunmaktadır:

1 — Azgelişmiş ülkelerin önderliği Sovyetlerden Çin'e geçsin.

2 — Hiç değilse Çin Asya'da üstünlük kurup ABD ve SSCB den sonra üçüncü büyük devlet durumuna gelinceye dek, gevşeme politikası herhalde ertelensin.

Bu noktada Çin'in büyük bir kozu var: gevşeme politikası Çin'e ne kazandırmıştır? Gerçi gevşeme politikasının tek alternativi, savaştır. Ama Çin'liler Sovyet yöneticileri kadar korkmamaktadırlar savaştan. Bu demek değildir ki Moskova'nın da önemli bir kozu yok. Bu koz, Çin'in gelecekteki ekonomik gelişmesidir. Çin'in 1958-1960 ekonomik başarısının temel unsuru, onun dev insan gücüydü. Ancak, gelecek yıllarda Çin, sanayi gelişmesinin daha zor problemleriyle karşı karşıya gelecektir. Otomasyon, makineleşme, kişisel pro-

düktivite gibi. Bu problemleri nasıl çözümleyecektir? Tahmin etmek güç. Elbetteki şimdi, bu problemleri göğüslemek yetenek ve araçları son derece büyümüştür. Ama bu problemler karşısında şimdiki ekonomik otarsi metotları yeterli değildir. Gelecekte, bugün gururla geriye ittiği Sovyet yardımına Çin'in ihtiyacı olabilir. O zaman Moskova yumuşama politikası yararına bir takım sonuçlar elde edebilir Çin adını taşıyan sabırsız devden.

Raffaelo UBOLDI

GEÇMİŞİN KÜLTÜR MİRASI VE DİN

Komünist âlemi yönetenler, geçmişi kökünden silmenin imkânsızlığını çok iyi anlamışlardır. Ve şu sonuca varmışlardır ki; Proletarya, kültürel mirasının envanterini yapmalı, yeni düzene karşı olmayan, hem de onu kurmaya yardım edebilecek her şeyi kabul etmeli.

Biz Batılılar için Çin'de geçen herşey son derece önemlidir.

Mao Tse-tung'un iktidarını kurduğu ülke, bir yüzyıl boyunca yabancılar tarafından ezilmesi ve iç çürüme sebebiyle son derece fakirleşmiş ve geri kalmış bir ülkedir. Ama Çinliler gene de insanlığın en eski ve en yüksek kültürlerinden birinin mirasçılarıdır. Öyle ki, başkan Mao'nun Çin geçmişi karşısındaki tutumu, Batı Avrupanın en medenî ülkelerinde Marksizm - Leninizm iktidarı olduğu takdirde ne olacaksa, aynen o şekilde olmaktadır.

Bu mirasın bazı unsurları çok yenidir, ve yabancı kaynaktan gelmektedir. Örneğin, Hristiyanlık ve sinema gibi. Çok eski ve salt Çin işi olan başka unsurlar da vardır: örneğin, dil, felsefe, opera, hattatlık gibi. İkisinin arasında ise İslâmiyet ve Budizm var. Bunlar Çin'de oldukça eskidir. Hiç değilse Budizm, yüzyıllar boyunca Çin uygarlığını etkilemiştir.

Dini halkın afyonu sayan formül malûmdur. Oysa Karl Marx'ın düşüncesi, dinin halk için alçaltıcı bir uyuşturucu olduğu değildir. O sadece, dinin halkın ıstırabını afyonlu bir ilâç gibi dindirdiğini söyler.

Ama Çin komünistleri dini en ılımlı kavramile yorumlasalar bile, gene de bu Budist dinine karşı gösterdikleri hoşgörürlüğü pek izah etmeye yetmez.

Pagodlarda nöbetçi rahip sizi karşılar. Tuen-Huang'da, büyük manastırlardan arta kalan son rahip hem ömrü boyunca orada kalma hakkına sahiptir, hem de maaş alır. Orda burda gördüğümüz keşişler görünürde iyi beslenmiştiler. Hiç biri de ruhanî hayata pek bağlı görünmüyordu. Onlar, Çin İmparatorluğu devrinde ezilmişlerdi. Dinleri çoktandır can çekişiyor. Komünistler gayet akıllı hareket ederek bu dini kendi kendine ölüme terkediyorlar. Ona iltimas bile ediyorlar. Bu iltimasın bir sonucu olmuyor değil elbette. Budist keşişler de barış yararına yürüyüşler yapıyorlar. Gerçekten de Budizm, barışsever bir dindir.

Rejimin bu hoşgörürlüğünün başka sebebi de var. Tibet'i bir gün komünist iktidarı ve reformları kabule yanaştırmak için, din yönünden ona çok şey vermek gerekir.

Çin'de on-oniki milyon da müslüman vardır. Bunların yararlanmakta oldukları tatlı ve iyi davranış ilk bakışta daha şaşırtıcı gözükebilir. Çünkü Müslümanlık hiç bir zaman bütün Çin'i ele geçiremedi. Oraya bir kist gibi yerleşti. Korkunç isyanlar çıkardı. Budizm gibi ne fikir, ne de sanat alanında bir etki getirmedi. Buna rağmen, camiler tamir ediliyor. Müslüman öğrencilere burslar veriliyor. Hatta toprak dağıtımı sırasında müslüman din adamlarının varlıkları yararına kanunda istisnalar yapıldı. Gene dışardan gelme bir din olan katolikliğin ayni lûtuftan faydalanamadığını düşünürsek, bu istisnaî davranış daha da ilginç olur. Hele katolikliğin, daha az müridi olma bakımından, daha az tehlikeli olduğunu düşünürsek. Oysa piskoposların toprakları kollektifleştirildi.

Müslümanlara kolaylıklar tanımakla, Çinli yöneticilerin Pakistan'da ve Asyanın diğer müslüman ülkelerinde siyasî avantajlar aradıkları açıktır.

Hristiyan dinine gelince, bu din bir çok defalar boşuna girmiştir Çine. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleriyle bağlarına rağmen, protestanlığa karşı daha kolay tahammül gösterilmektedir. Çünkü protestanlık yurdun dâvalarına katılıyor, toprak reformunu eleştirmiyor. Arkasında ise kendisine bir siyaset empoze eden bir Vatikan yok.

Katolik Kilisesiyle ilişkiler zor olmuştur. Ve ayni durum süregelmektedir. Katoliklik Çang Kay Şek'le tehlikeye girdi. Çünkü onun cılız doktrinini besliyordu. Protestanlardan çok daha fazla olmasa da, bir çok ihtiyatsızlıklar yaptı. Sezar'ın hakkını Sezar'a vermedi. Üç dört eğilime ayrılmıştı. Eğilimlerden biri komünist rejime her bakımdan baş eğiyor, diğeri ise her bakımdan direniyordu. Eğer katoliklik daha sert bir davranış görüyorsa, bunun sebebi Avrupalı misyonerlerdir. Bunlar hemen her zaman kapitalist çıkarlara hizmet etmekte, ve Vatikan'ın Amerikan taraftarı politikasına karşı çok munis davranmaktadırlar.

Şimdi en zor devre geçti. Çin Katolik Kilisesiyle bir uzlaşma yolu aranmaktadır. Kaldı ki, Roma da Çin kilisesinden kuşkulanıyor. Hükûmet dinî kitapların ve tasvirlerin basılmasına yeniden izin veriyor. Bu liberalizm, 1957 de görülmeye başladı. Pekin hükûmeti Çin Katolik Kilisesindeki çeşitli eğilimleri bağdaştırmak için mertçe çabalar harcadı. Buna rağmen katoliklik kısa ya da uzun vade ile çürümeye ya da hizip durumuna gelmeye mahkûm gözüküyor. Roma bunu çoktandır biliyor ve hissediyordu. Bundan dolayıdır ki o kadar çok sayıda Avrupalı, Amerikalı misyonerler saklıyordu Çin'de. Komünistler hristiyanlığın kökünü kazısalar bile, eski imparatorların yapmış olduğundan fazlasını yapmış olmayacaklardı. Çin hiç bir zaman katolikliğe karşı zaaf hissetmemiştir. Eğer hristiyanlığı zorla sınır dışı etse, kendi kültür mirasına, öz geleneğine sadık kalmış olur. O kadar.

Öz Çin felsefelerine karşı yeni rejim çok daha az hoşgörürlük göstermiştir.

Çin'de Çinli insanı şekillendirmiş olan bir çok felsefî meslek vardır. Bu meslekler arasından Batı en çok Konfüçyanizm'i ve Taoizm'i tanır.

İlk bakışta yeni rejimin Konfiçyüs'ün ve Mençius'un agnostik hümanizmasını daha iyi karşılayacağı sanılır. Çünkü taoist düşünce tarzı, her türlü insan yasasını, her türlü suni kuralı, mantık silsilesini ve tekniğin kullanılışını reddeder.

Oysa, yeni rejim iktidarı aldıktan sonra Konfüçyüs'a karşı cephe alındı. Bu felsefenin etkisi, işlerin yürütülmesine elverişli olmayan insan tipleri çıkarmaktaydı yönetimin karşısına. Hayal kurmakla ya da oltayla balık avlamakla vakit geçiren taoistlere karşı ise hoşgörürlük gösteriliyordu.

Din felsefesinin dışında kültürün diğer kollarında da geçmişle bu günün karışımı görülmektedir çoğu zaman.

Çinlilerin edebiyatı, resim, kaligrafi, opera sanatı, geçmişte bir çok güzel eserler vermiştir. İmparatorluk döneminin aydınları, Çin edebiyatının bazı şaheserlerini halk edebiyatı diye hor görmüşlerdir. Bugün ise bu eserler krediye ve okura kavuşuyor. Yeni roman ve hikâye ise harcıâlem eserler vermiştir. Aynı şey tiyatroda da görülmektedir. Geçmişte iyi bir Çin tiyatrosu olmuştur. Oysa bugünkü tiyatro yazarları daha çok bizim bulvar tiyatrolarından ilham almaktadırlar.

Operaya gelince, Pekin hükûmeti bir kararsızlık devresi geçirdikten sonra operanın büyük bir halk sanatı olduğunu açıkladı. Ve operaları genel çizgilerle bağdaştırmak için onları elden geçirmeye gayret edildi. Bu maksatla, tulûat kaldırıldı. Açık saçık mimikler ve sözler kınandı. Kadının özgürlüğüne kavuşmasını kolaylaştırmak için kadınlarla alay eden bütün kısımlar operalardan çıkarıldı.

Bütün bu değişikliklerden sonra, bazan operet şeklini hatırlatmasına rağmen, Çin operalarında öyle bir hayatiyet ve stil var ki, kültür mirasının en değerli varlıklarından biri olarak kalmaktadır.

Son alınan haberlere göre (1), hükûmet, Parti üyelerine geleneksel operaların sahneye konmasını kolaylaştırmalarını emretmektedir. Edebiyatta da gevşemeler olmaktadır. 1957 de, sanat sanat içindir fikrini savunanlara karşı hoşgörürlük gösterileceği söyleniyordu (oysa bu tür estetik de gereksiz, boş bir kavramdır). Şimdi ise, püritenlik de hafiflemektedir. Biraz açık saçık yazan bazı iyi hikâyecilerin eserleri yeniden baskıya verilmiştir.

Gençler için resimli kitaplarda, bütün magazinlerde, bizim yüksek tirajlı gazetelerin resimli öykülerinin çizgileri egemendir. Takvimleri bizimkiler kadar çirkindir. Ama geleneksel resim sergileri de tertiplenmektedir. Zevkleri geliştirmek için, Pekin'de en güzel T'ang ve Song resimlerinin röprodüksiyonları basılmaktadır.

Müzikte enstrümanların çeşitliliği, gam'ın orjinalliği Çinlileri kopyacılığa karşı korumuştur. Halkın ve müzisyenlerin ekserisi eski şekle sadık kalıyorlar. Bu müzik, varlığını sürdürebilir, hatta gelişebilir. Ve Batı müziğinin etkisinden korkmayabilir.

Aynı şeyi mimari için diyemeyiz. Cilâlı kiremitli meşhur Çin damından başka bir şey yok. Orjinal bir mimari doğuncayadek epeyce zaman geçecek gibi geliyor bana. Bir stil icad etmek için çok fakir ve teknik bakımdan çok geridirler. Buna rağmen, Hang Çeu'da, Batı gölünün kıyısında, yepyeni bir otelde kaldım. Bu otelde eski mimarinin bazı verileri ile modern dünyanın gerekleri oldukça başarıyla birbirine uydurulmuştu. Kısmen sorumlu olduğumuz bir şeyden ötürü Çin'i kınamıyorum. Batı burjuvaları orada öylesine çirkin bankalar ve binalar yapmışlardır ki!

Din, felsefe ve sanattan sonra, bir de Çin bilimine göz atalım. Batıda şu kanı yaygındır: «Çinlilerde bilim yok». Bu kanı cizvit papazları tarafından kökleştirilmiştir. Oysa Çinliler

(1) *1964 te.*

çok eskidenberi *Pi*'yi gayet iyi hesaplıyabilmişlerdir. Bir Çin alcebrası, bir Çin matematiği, bir Çin astronomisi var olmuştur. Çinliler tıp ve ecza bilimine büyük hizmetler yapmışlardır. Çinlilerin Batı biçiminde bilimlere de çok başarılı olabildikleri ispat edilmiştir: Nobel fizik armağanı iki genç Çinliye verilmedi mi? Geleneksel Çin tıp ve eczacılığından, bazan Batınınkinden daha çabuk, daha etkili ve daha az zararlı sonuçlar alınabiliyor.

Çin'in kültür mirası üzerine attığımız bu kısa bakışa son verirken, iki izlenimden daha bahsedeyim.

Çin köylerinden geçerken, her yerde mezarların saygı ile korunduğunu gördüm. Bu mezarlıklar tarım için kullanılsalardı, muhakkak ki çok toprak kazanılmış olurdu. Ama mezarlara karşı saygı aç kalma korkusundan bile üstün geliyordu.

1957 haziranında büyük tirajlı bir günlük gazetede bir yazı gördüm. Çinliler deniz banyosu yapmaya, dağda yürüyüş yapmaya israrla davet ediliyorlardı. Çünkü bu gibi yerlerde bir cennet yaşantısına kavuşulur. Ve bu konuda, yazar, Konfiçyus'tan bir yorum yapıyordu:

Çe çö yao şuey, jen çö yao şan

(Akıllı adam derelerden göllerden hoşlanır) demişti Konfiçyus. Demek ki, yeni rejim Konfiçyus'a da daha hoşgörürlükle bakıyor artık.

ETİEMBLE

YENİ ÇİN'DEN İZLENİMLER

Çine yöneltilen saldırıların 1955 ten beriye sıklaşması bir raslantı değildir. Birçok Batılı demokrasiler Çini tanımak ve onun Birleşmiş Milletlere girmesi lehinde oy kullanmak eğilimindedirler. Bu sebeple bu gibi bir teşebbüsün zamansızlığını onlara ispatlamak gerekmektedir. Oysa, Çine karşı yapılan suçlamalarda şu biçim uygunsuz sesler duyulmakta:

«Çine üstünkörü bir ziyarette bulunan bir yolcu bu ülkeden derin izlenimler edinir. Sokaklar temizdir. Trenler tam zamanında varıp-kalkar. Resmî görevliler namusludur. Yurdun işleri enerji ve şevkle yürütülmektedir. Bir kelime ile Çinde beş yıl önce insanın hayalinde bile yaşatamıyacağı bir disiplin vardır.

«Yeni iktidardan önce egemen zihniyet, herkesin canının istediği gibi harekettte serbest bırakılmasını öngören düzensiz özgürlüktü. Konfiçyus dininin aile yasası hâlâ geniş bir etkiye sahipti. Modern limanlarda servet teşhiri gizlenmezdi. Köylerde ise çalışma en eski çağlardan gelen yeknesaklıkla devam edegelmekteydi. O devirde memleket entelektüel kaos içinde kaybolmuştu. Politik ve askerî parçalanmaların yanısıra, zıt batı kültürü ve ideolojileri sızmıştı.

«Bütün bunlar değişmiştir. Memleket birleşmiş, tek bir merkezî hükûmete tabi kılınmış, dolayısiyle çok büyük bir kudret ve prestij kazanmıştır. Sadece siyasal bakımdan değil, ekonomik ve kültürel bakımdan da birleştirilmiştir.»

Kimdir bunları yazan? Rejimin bir propogandacısı mı? Hayır. Bunları yazan, işi yeni Çini yerden yere vurmak olan

dergilerden en keskini, amansız muhafazakârlar tarafından Hong-Kong'da yayınlanan *China News Analysis'tir* (1).

Niyetleri ne de olsa, eskiden Çinde yaşamış olup Asya âlemini azcık tanıyanlar, bu günkü Çinin gerçekleştirdiği şeylere şaşmamazlık edemezler. Bu hususta, «kayda değer maddî bilanço» demektedir Guillain. *Réalitée* dergisi tarafından özellikle yeni Çini suçlama görevi verilen gazeteciler Renée ve Pierre Gosset, bu görevi meslekî namusluluk, yani samimiyetle bağdaştırmak için övgüye layık bir çaba sarfederek, sundukları bilançoların olumlu tarafına şu satırları geçirmektedirler:

«Sağlık ve hijyen için yapılan savaş kazanılmıştır... Sosyal belâlara karşı savaşılmaktadır. Hainler meydandan kaybolmuşlardır. Ormanlar meydana getirmek için muazzam bir çaba sarfediliyor. Bir endüstri doğuyor. Tarımsal reform yapılıyor. Nehir suları zapturapta alınıyor... Çin, büyük bir endüstri ülkesi olmak üzere. Açlık ortadan kalkmış... Halkın giyimi iyi, görünüşe göre de iyi gıda alıyor. Her yerde nizam var. Bir vatanseverlik, bir millî ordu doğmuş. Para istikrarlı, mâliye sıhhatli, hükûmet namuslu. Okuma yazma bilmeyen bırakmamak için çok büyük bir çaba sarfolunmakta.»

Elbette ki yeni rejim aleyhtarları, bu gözle görülür sonuçları teyid ederken, gelecek için hiç de iyimser olmayan tahminler ileri sürmektedirler.

Hâla Şanghay'da yaşayan batılı kapitalistler, kovulan misyonerler, Çang Kay-Şek'in partizanları, Formoza'ya veya Hong-Kong'a sığınmış karşı-ihtilâlciler, Çin sınırında savaşmakta devam edenler ve «Çin lobby»sine mensup bazı Amerikalılar, muhalefetin en fanatik kolunu meydana getirmekteler. Yeni Çine karşı besledikleri kin, yakın bir âfetin habercileri olmaya sevketmektedir onları: Çang iktidarı geri alacak, ya da bir üçüncü dünya savaşı patlıyacak; her halde ihtilâl bir saman alevinden başka şey olmayacak. Onlar bu günkü dev-

(1) *26 Kasım 1954.*

letçiliğin eski merkeziyetçi imparatorlukla benzerliklerini öne sürerek, yeni rejimin görünüşteki başarısında, onun yakın yok oluşunun muhakkak olduğunu görmektedirler.

Gerçekten de komünist ihtilâli, Çinin geçmişinin tersine gitmedikten başka, bu geçmişi niteliyen iniş-çıkışlar dizisine yenilerini eklemektedir. Milâddan 300 yıl önce Che Houang Ti tarafından yıkılan derebeyliğin harabeleri üzerinde sülâleler birbirini izlemiş ve hepsi de arka arkaya yıkılıp gitmişlerdir. Bu yıkılışlar anarşiyi doğurur, anarşiden de memleketi onaran yeni bir otorite doğardı. Ayni şekilde, Kuomintang'ın çürümesi iç savaşı getirdi, ve bundan da komünist partisi kazandı. O vakit yöneticilerin karşısına dikilen problemlerden bazıları imparatorluğu birleştirenleri meşgul etmiş ve benzer çözümlere kavuşmuştu. Houang Ti de, şimdi Mao Tse-Tung'un yeniden başardığı siyasî ve idarî birliği ilk defa olarak gerçekleştirdiği zaman, ulaştırma yollarını geliştirmeye koyuldu. Bugün konuşulan dil nasıl standardlaştırılıyorsa, o da yazıyı standardlaştırdı. Nehirlerden yararlanma işi ta efsanevî Yao'dan başlar, bir sürü imparator tarafından devam edilir. Arazinin ucsuz bucaksız oluşu, uygarlığın su ile ilişkin niteliği, her zaman ekonomik güdümü gerekli kılmıştır. Sadece çok merkezî bir iktidardır ki, büyük bayındırlık işlerini-yolları, barajları-yürütebilir, tabiî âfetlerin meydana getirdiği krizlere çare bulabilir, Çini meydana getiren kapalı pazarları tecrit eden sınırları yok edebilir. Çin'in tarihi boyunca birçok defalar fiatları tesbit etmek, buğdayla pirinci stok etmek ve dağıtmak işleri memurlara verilmiştir.

1953 de ihdas edilen hububat tekelinin evveliyatı vardır.. Çoğu zaman, Çin'in yeni hâkimi, iktidarı ele geçirdikten sonra bir ziraî reform yapıp, geniş toprak mülkiyetini küçük mülkiyet yararına iptal ederdi. Eski devirlerle yeni devir arasında birçok mânalı başka benzerlikler de vardır. Örneğin, K'ang-Hi yabancıların Çin'in iç işlerine karışmasına karşı çıkmıştır. Papanın temsilcisi Mezhepler sorununu sonu-

ca bağlamaya gelmişti; onu kovmuştur. Yabancı müdahalelere karşı aynı olumsuz tutum bugünkü Halk Cumhuriyeti Hükûmetini de benzer bir davranışla Papanın temsilcisi Riberi'yi kovmaya itmiştir. Keza Kien-Tong, lamaik dini korumuş, Tibet üzerindeki otoritelerini pekleştirmek amacıyla budist rahiplere Ya-lo-Kong mabedini vermişti; günümüzde, Mao Tse-Tung aynı mabedi onartmıştır.

Bu benzerliklerden sonuç çıkaranlar tarihin çarkının mukadder yönde döneceği ve yeni iktidarın da Han'lar, T'ang'lar, Tsing'ler, gibi silinip süpürüleceği kanısına varmaktadırlar. Şu var ki, önemli bir noktayı unutmaktadırlar. Eğer Çin tarihi bu güne kadar bir tekerrürler silsilesinden ibaret kalmışsa, bunun sebebi, bu ülkenin ekonomik durgunluğudur. Demir endüstrisinin gelişme çağında, Hauang Ti küçük feodal devletleri ortadan kaldırıp merkezî bir imparatorluk kurarak Çin'in çehresini sürekli olarak değiştirdi. Ama ondan sonra, endüstri ve ticaretin gelişmesini, tekniğin ilerleyişini, imparatorluğun bürokratları engellediler, ve Çin yerinde saymaya başladı. Birbiri ardından iktidara gelenler benzer durumlar karşısında seleflerinin sahip olduğu imkânlardan başka şey bulamamaktaydılar. Devamlı olarak bir «seçkin zümre» tedavüldeydi Çin'de. Durmadan bir ekip başka bir ekibin yerini alırdı, ama tarih gene de dönüp dolaşıp aynı noktada kalırdı.

Bu günse, yeni rejim tarafından yapılan değişiklik ekonomik ve teknik değişikliklerle desteklenmektedir. Bugün bir işçi sınıfı mevcuttur, Çin'in sanayileşmesi başlamıştır. Büyük toprak mülkiyeti artık bir daha geri gelmeyecek. Çünkü traktörler kollektifleştirmeyi pekleştirecektir. Bu defa gerçek bir devrimdir bahis konusu olan. Eski yapılışlar geri gelmemek şartiyle kırılmıştır. Bu kopma bir devrenin başlangıcı değil, bir ilerleyiştir. Tarih yürümeye başlamıştır. Çin günü gününe yaşamaktan ve eski, efsanevî bir altın çağını hayâl etmekten vazgeçmiştir artık. Geleceğe çevirmektedir yüzünü.

Bu olay bile başlıbaşına bir değişiklik teşkil etmekte. Eskiden, gelecek, sadece bir tehdit olarak mevcuttu. Bu gelecek, tabiatın kaprislerine, savaşların, eşkiyalıkların, politikanın rastlantılarına bağlıydı. Kimse geleceğinden emin olamazdı. Rejimin irili ufaklı çıkarları tarafından kurulan katı bir nizam gereğince, istikbal sefaleti getirebilir, ama hiç bir zaman refah getiremezdi. Mahsul kötü olursa, köylüler de, işçiler de bundan ıstırap çekerlerdi. Mahsul iyi olursa, sadece vurguncular ceplerini doldururlardı. Enflasyon, zanaatkârların, tüccarların, hatta küçük kapitalistlerin mahvını çabuklaştırırdı. Ve hiçbiri de bir daha belini doğrultamazdı. Bu çıkar yolu olmayan duruma karşı Çinliler bir tek şekilde tepki gösterirlerdi: umutsuz bir uyuşukluk içine düşerlerdi. Bu uyuşukluk, Lou Sin gibi ihtilâlci aydınları çileden çıkarırdı. Batılılar ise, bunda, bir «Doğulu karakteri»nin belirtisini görmekten memnunluk duyarlardı. Dinler bu ağır sükûnu yansıtırdı. Konfiçyus dini başeğmeyi ve tevekkülü öğütlerdi. Taoizm ve Budizm de hareketsizliğe iterdi. Yarınına güvenmedikçe, bugününü ne yaparsın? Tam bir umutsuzluk durumuydu bu. Gerçi, umutsuzluk, uzaktan bakılırsa, umursamazlığa benzerse de, buna aldanmamak gerekir. İkisini birbirine karıştıran, insanın evrenini tanımıyor demektir.

Yarın ile ilgisini kesmiş, acı bir bugünden ibaret olan bir yaşantı, insan yaşantısı diye adlandırılmaya değmez. Yeni Çin'in koyu yericileri bile şunu teslim ediyor ki, Çin'de yeni iktidarın birinci iyiliği, Çin toplumuna istikrar ve güven sağlamak olmuştur. Böylece Çinliler, yaşantılarının eksikliği olan boyuta kavuşmuşlardır: şimdi onların da bir geleceği var. Artık mukadderata oyuncak değiller. Yapılacak bir şey var. «Yeni Pekin»in inşa edildiği banliyölerde, Mançuryadaki fabrikalarda, Yang-Tse nehrinin kıyılarını birleştiren köprünün, Huai nehrini kontrol eden barajın üzerinde, yarın bugünü yutuyor. Ne hayal ne de utopia bu. Yeri kesin olarak bellidir. Sayılarla ölçülmüş, vücut bulacağı tarih tesbit edilmiş-

tir. Bazan öngörülen doğru çıkmıyorsa eğer, gerçekleşmedeki süratten ileri geliyor bu. Çinliler dünyayı seyretmek için artık taoist düşünürlerin istediği gibi «güneşin arabasına» değil, beş yıllık plânlara yerleşiyorlar. Çinin bugünkü gerçeği onun geleceğidir.

Bugünkü Çine muhalif olanlar diyorlar ki: Evet, memleket bir geleceğe sahip oldu, ama insanları bundan bir şey kazanmadılar. Elde edilen başarılar inkâr edilemez. Ama kimseye hayrı olmadıktan sonra neye yarar? Guillain «Bu sistem Çin için iyi, ama Çinliler için kötüdür» diyor. Ama bunu derken şunu unutuyor ki, bir millet insanlarından ayrılınca içi boş bir fikirden ibaret kalır. Başkaları aynı hatadan kaçınıyorlar. İçinde yaşıyan insanlarından ayrı bir Çin'in varlığına inanmıyorlar. Ama bu sefer de 600 milyon insanın kime, ne için kendisini feda ettiğini endişe ile soruyorlar. Gerçekten bu bir muamma.

Şu var ki, yeni Çin'in en koyu muhalifleri bile fedakârlıklara herkesin eşit olarak katlandığını kabul ediyorlar. Hiç kimse, yöneticilerin, halkın alın terinden çalınan bir lüks içinde yaşadıklarını, namuslu davranmadıklarını iddia etmiyor. Böyle olunca da, toplumun bir kısmının feda edildiğini düşünmek güçleşiyor. Mademki herkes feda ediliyor. Şöyle de denilebilir: «Bugünkü kuşaklar geleceğe feda ediliyor». Yalnız, fedakârlık sözünde bir şeyden feragat anlamı vardır. Çinliler hangi nimetten yoksun bırakılmaktalar? Eskiden işçilerin köylülerin, zanaatkârların, küçük tüccarların hayat şartları çekilmez idi. Burjuvaların şartları ise ancak çekilir durumdaydı. Guillain şöyle diyor: «Eskiden korkunçtu. Fakirlik, rüşvet, etkisizlik, yoksulluk, halkı hor görme, kamu mülkiyetine boş verme: bütün bunlar en sefil ülkeyi meydana getiriyordu.» Ve yazar, herhangi bir iktidarın bu tasvir ettiği durumdan daha iyisini gerçekleştirebileceğini ekliyor. Bu durumda, fedakârlıktan söz açılabilir mi? Kaybedecek bir şeyi olmayanın fedakârlığı ne olabilir? Çinlilerin hayat şartları da-

ha zengin milletlerin şartlarına ve bizzat kendi çocuklarına vadedilen şartlara göre zordur elbette. Bunu hükûmet de tartışmasız kabul ediyor. Ama bu şartlar eskiden de zordu. 1939 da, bir Çinlinin yıllık geliri 29 Amerikan dolarıydı; bir Fransızın geliri 283 dolar, bir Amerikalının geliri ise 554 dolardı. 1948-49'da, bir Çinlinin günlük gıda tayını bir Fransızınkinin beşte biri kadardı. Çinlinin ortalama hayat süresi 25 yıldı sadece, oysa İngilterede bu süre 62 yıla, Amerika'da 64 yıla yükseliyordu. Kısacası Çin, Endonezya ile birlikte dünyanın en fakir ülkesiydi. İşçilerinin hayat seviyesi Mısır ve Hindistan işçilerininkinden aşağıydı. Tabiîdir ki, hiçbir hükûmet 600 milyon sefil insana bir günden öbür güne batılı işçilerin hayat şartlarını sağlıyamazdı. Li Fu-Chun, beş yıllık plân üstüne hazırlanan raporunda, «biz mucizeler yaratmıyoruz» demiştir.

İzlenen hareket hattını yerenlerin başlıca itirazı şudur: ağır endüstriye yatırılan amortismanlar halkın refahı için kullanılmalıydı. Ama Çin eğer böyle hareket etmiş olsaydı, kendisini ölüme mahkûm ederdi. Çin, bir kaç yıl içinde fakirliği yenmiş değildir. 1954 de, nehirler taştı, açlık ve salgın hastalıklar ülkeyi tehdit etti. Bu tehditler yeniden doğabilir. Kaldı ki her halde, nüfus %2 oranında artmaktadır. Bu kadar istikrarsız bir durumda denge kurmak imkânsız. Bu durum daha uzun süre devam ederse, mutlaka mukadder fasit dairenin içine düşülürü yeniden: nüfus artışı, yetersiz beslenme, zafiyet. Fakir kaynaklarını işleteceğine onları hemen istihlâk etmek öyle bir politika ki, bunun sonucu sadece geleceğin kuşaklarını değil, bu günün insanlarını bile en derin sefaletin kucağına atar. Bu insanları ağır endüstriye feda ederken, onları sadece kendilerine feda etmiş olunur. Bu konuda ileri sürülen insancıl itirazlar karşısında şu da düşünülebilir ki, üretimin gelişmesi hayat seviyesini çok çabuk ve büyük bir çapta yükseltecektir. Esasen, Çin çok zengin bir ülkedir. Tabiî kaynakları boldur, ve bu kaynaklar henüz

işletilmemiştir. Toprakların %85 i, ve bu arada Fransadan üç misli büyük olan bereketli Sinkiang, henüz işlenmemiş vaziyette durmaktadır. Yeraltında büyük miktarda kömür, petrol, demir mevcuttur. Şu var ki, bakir topraklar çapa ile işlenemez. Cevherler kazma ile çıkarılamaz. Traktörler, kamyonlar, ekskavatörler gereklidir. Sovyet yardımı yetmez. Çin, ihtiyacı olan makineleri kendisi yapabilecek duruma gelmelidir. O zaman. önünde açılacak olan imkânlar hemen hemen sınırsız olacaktır.

Bugünkü Çinlilerin şanslı olan tarafı şu ki, her birinin çıkarı herkesin çıkarı ile tıpatıp uygun düşmektedir. Zengin köylülerle kapitalistler arasında, geçiş ekonomisini kendi hesabına sömüren bir avuç çıkarcı vardır. Ama yüzmilyonlarca Çinli, refahlarının ayrılmaz bir şekilde Devletin refahına bağlı olduğunu bilmektedirler. Bunun tersi de gerçek. Ve en ilginç nokta da bu. Tarımsal üretim artınca, üretim fazlasını köylüyü her türlü kârdan yoksun bırakacak şekilde vergi (¹) yolu ile elinden almak asla söz konusu değildir. Devletin gelirlerinden büyük bir kısmı hafif endüstri mamullerinin satışından meydana gelir. Şöyle ki, devletin zenginleşmesi için, pazarın genişlemesi, yani köylülerin tüketici duruma gelmeleri, dolayısile hayat seviyelerinin yükselmesi gerektir. Bırakın gelecekteki ütopik refah sevdasına bu günün rahatlığını ihmal etmeyi; geleceğin refahı bile ancak kütlelerin yaşantısının bugünden iyiye gitmesiyle gerçekleşebilecektir. Devletin müşterileri olan bu kütleler sayesindedir ki Devlet ağır endüstriye daha önemli yatırımlar yapabilecek, örneğin traktör yapımını düzeltecektir. O zaman, tarım randımanı bir kaç misli artacak, hayat seviyesi yükselecek, hafif endüstri yeni bir hamle yapacaktır. Ve bu safhalar birbirini izleyecektir.

Demek oluyor ki millî çapta üreticilik,tek tek bireylerin

(¹) *Günümüzde, vergi oranı % 10 ilâ % 12 dir. Oysa eskiden toprak sahipleri tarafından talep edilen gelir % 50 ilâ % 70 arasındaydı.*

zenginleşmesi anlamını taşır. «Önce üretim» parolası bu hedefe yönelmiştir.

Çin'i ziyaret eden yabancıyı etkileyen özelliklerden biri de, insanın prensiplere feda edilmediğidir. Çinlilerin bir teorik fanatizme kurban edildiklerini sanmak büyük bir hata. Yöneticiler asla soyut bir fikire göre hareket etmemekteler. Etkili olmak her şeyden önce gelmekte. Sosyalist ülkü adına kapitalizm ve şahsi mülkiyet reddedilmiş değil, faydalı olduğu ölçüde yeni ekonomiye sokulmuştur.

Eşitlik gözetilmemiştir. Toprak dağıtımında, ücret tesbitinde üreticiliğin çıkarları gözönünde tutulmuştur. Eğer bir mesleğin insanlık şerefi adına yasak edilmesi o mesleği yapanı işsizliğe sürükliyecek ve memleketi de bir gelir kaynağından yoksun bırakacaksa, o meslek asla yasaklanmamıştır. Bu sebepledir ki, insan taşıyan pus-puslar kaldırılmış değildir. İnşa etmek için her şeyi yoketmekten başlamak bahis konusu olmamaktadır. Refahı fakirlikten var etmek gerektiğine göre, her çareden faydalanılmakta ve her ayrıntı bir değer taşımaktadır. Çin'in, üçüncü ve onuncu beş yıllık plânları arasındaki devrede büyük bir hamle yapacağı öngörülmüştür. En müstacel problemi ise, birinci devrenin aşılmasıdır. Çin, on beş yıl sürece, önemli teknik değişmeler olmadan, gittikçe artan bir nüfusu doyurmak, aynı zamanda da ağır endüstri yükünü taşımak zorunluluğundadır. Bu durumda, her elde edilen kazanç gibi, her hata ve her eksiklik de büyük önem taşımakta. Eğer tarımsal üretim yetersizse, fabrikalar çok ağır bir tempo ile işliyorsa, her şey tersine dönerek bir fasit daire halini alabilir. Ağır endüstri arızalandı mı, doğal kaynaklar atıl kalır, halk açlıktan ölür. İkisini birbiriyle kaynak yapmak, Çin için hayatî bir zorunluluk. Bunun başarısı ise en ufak şeylerle bile tehlikeye girebilir. Bir çuval pirinç, bir traktör demektir bazan. Çeşitli tarlaları sınırlandıran toprak dilimlerini mülkiyetine katmak, bir kooparatif için ciddî bir kazanç teşkil eder. Bir pamuklu kuponu için gerekli ham

pamuğun miktarını indiren atelye vatana hizmet etmiş sayılır.

Bu devrede ise başlıca enerji kaynağı insan gücüdür. Öyle ki, ayrıntılar üzerinde gösterilen titizlik insanlarda uygulanmaktadır. İnsanlardan azami randıman almak için, maddî şartlarının tatmin edici olması gereklidir. Çünkü her ferdin önemi vardır. Yabancının dikkatini çeken noktalardan biri de, hükûmet tarafından çalışanlara gösterilen dikkat ve ihtimamdır. Fakir semtlerin sağlık şartları düzeltilmektedir. Sefil konutlara karşı savaşılmaktadır. Çocuk bakım yurtları açılmaktadır. Gebelik döneminde tatil hakkı verilmektedir. Dispanserler inşa edilmektedir. Yorgan dağıtılmaktadır. Son derece dar bir bütçeyle, hükûmet herkese eskiden tasavvuru bile imkânsız görünen sağlık koşulları ve hayat imkânları sağlamaktadır. Bu tedbirlerin gayesi «görünüşü kurtarmak» değil, elle tutulur sonuçlara ulaşmaktır. Çocuk ölümünü yoketmek, salgınları ve hastalıkları yenmek, herkese doğru dürüst gıda vermek; memleketin ihtiyacı olan çalışma gücünü, yani gürbüz kollar sağlamanın tek çaresidir. Bizzat hükûmetin çıkarı onu bu şekilde davranmaya zorlamaktadır.

Denecek ki, Çin işçisi bu avantajların bedelini pahalı ödüyor, yani özgürlüğünden feragat ediyor; Çinliler karıncalara dönmüşler. Benzetme yeni değil. Ne tuhaftır ki petek, insan toplumlarına örnek olarak gösterilirken, karınca yuvasiyle karşılaştırma küçümseyici anlam taşır. Bu karşılaştırma Asya için bundan önce de kullanılmıştır. Oysa, az ülke var ki bu karşılaştırma bu kadar uygunsuz olsun. Karınca yuvasına benzetilen bir toplumda, katı bir plânlama ve rasyonalizasyon egemen olur, teşebbüsler gayet kesin olarak ihtisas dallarına ayrılır. Çin ise aksine bir tekerrürler âlemidir. Kırları Paris çevresinin sebze yetiştiren banliyösünü andırır. Köylüler oraya buraya koşuşarak kendilerine zorla yaptırılan karmakarışık işler silsilesine tabi değiller. Aksine, benzer hareketlerle, bağlı bulundukları toprak parçalarını işlerler. Aileler, köyler birbiri yanısıra uzayıp gider. Ekonomileri otarsik-

tir (kendi kendine yeterli). Şehirlere gelince, Avrupa'da olduğu gibi organik bir üniteye sahip değiller. Parsellenmiş gibidirler. Birbirine benzer binlerce dükkân ve zanaatkâr atelyesi vardır. Ve her salaş dükkân kendi yağiyle kavrulur. 500 milyondan fazla köylüsü, 75 milyondan fazla zanaatkârı ve sadece üç milyon işçisi olan bir ülkenin bir böcek topluluğuna benzetilmesi uygun düşmese gerek. Herhalde insan her yerde insandır. Ama eğer mutlaka kaba bir benzetme yapılmak isteniyorsa, dev karıncalar Pittsburg'da, Detroit'te daha çok akla gelebilir de, Pekin'de değil.

Yine denecek ki yeni iktidar daha maksadına varmamıştır. Memleketi endüstrileştirip tarlaları kollektifleştirdikçe, insanları robot haline getirmeye başlamıştır. Çin ekonomisi öyle bir dişli ki, çalışan her kişinin kesin olarak belirli bir yeri var ve karşı durulmaz güçlerin baskısı altında matematik kesinlikle tayin edilmiş bir çalışma vermeye mecburdur. Böylece köylüler, işçiler, sistemin azizleri durumuna gelmiş olacaklardır.

Şu var ki, esir olarak yapılan çalışmanın en iyi randıman veren çalışma olduğu tasavvur edilemez. Bu gibi bir çalışmanın değeri özgür çalışmanınkinin çok altındadır. Ki bu da, eski evrenin ortadan silinmesinin sebeblerinden biridir. Terörün en emin yönetim metodu olduğunu farzetmek insanı hor görmektir. Ki bu, «hümanistlerimizin» alışkanlığıdır. Gerçekçi olan Çinliler, işçiden kendi isteğiyle ulaşabileceği başarıların hiç bir zaman zorla elde edilemiyeceğini bilirler. Ekonominin öyle safhaları var ki, bu düşünceler gereksizdir. Arabayla taş taşırken, ya da bir düğmeye basarken, bunu yapanın gönül hoşnutluğuyla yapıp yapmadığı önemli değil. Tekniğin çok ilkel ya da son derece ileri safhalarında insan etkeni hemen hemen sıfıra iner. Çin'de ise, bu etken aksine birinci derece rol oynamaktadır. Teknikler o seviyededir ki, işçinin teşebbüsü onlar üzerinde doğrudan doğruya etki yapar. Ekme, çapalama, biçme işleri istemiye istemiye yapılırsa,

beklenen sonucu asla vermez. İhmalci bir işçi yaptığı malları kötü yapar. Meraklı ve itinalısı ise randımanı arttıran ya da kaliteyi yükselten bir usul icadeder. Bunun ispatı da şu ki, bazı kooperatifler gelişir, bazıları yerinde sayar. Gerileyenler de var. Bazı atelyeler rekor denecek sürede mükemmel kalitede mallar çıkarır. Başka atelyelerde, öngörülen normlara bile erişilmez ve bir sürü iskarta çıkar. Bu değişik durumlar, çalışan gruplarda kompetanlık ve heveslliliğin farklarından doğmaktadır. Elbette ki propaganda, basit işçiler tarafından teklif edilen rasyonalizasyonların önemini şişirmektedir. Ama hâla teknik personel eksikliğinden fena halde zarar gören bir memlekette, bu gibi işçilerin oynadığı rol hiç te yabana atılır şey değil. Kadro kıtlığında, örnek işçilere, «çalışma kahramanları»na ihtiyaç vardır. Kahramanlık, pasif itaata inhisar etmez. İşçinin aktif olarak katkısı gereklidir. Derin uçurumların kenarından, sarp kayalıklardan geçen bir demiryolunun inşasını gören bir tanıdık, anlamlı bir olayı anlattı bana: bu teşebbüse, aşağı yukarı 40.000 tutuklu ve 60.000 özgür işçi katılmışlar. Tutukluların barakaları ve yiyecekleri işçilerinkinin aynısıymış. Tutuklulara, günlük, sıradan, kaba işleri yüklerlermiş. Özellikle zor ya da tehlikeli işlerle ince işler de işçilere güvenilirmiş. Çünkü teşebbüsün başarısı, onların işgüzarlığına, cesaretine, aklına bağlı. Çin ekonomisini çaresiz insanları çarkları arasında ezen bir güc olarak tasavvur etmekten daha büyük bir hata olamaz. Çünkü bu ekonominin işlemesi, o insanlara bağlıdır. İşçilerin hoşnutsuzluğu üretimi köstekler. Köylünün küskün ataleti bütün sistemi temelinden yıkar.

Bundan dolayıdır ki hükûmet zor kullanmaktan daima kaçınır. Soyut bir özgürlüğe duyulan soyut bir saygı değil bunun sebebi. Halkın işbirliğinin, ancak istekle yapıldığı takdirde etkili olacağını bilir hükûmet. Bu sebepten Çin, eğitime, açıklamaya, iknaya o kadar önem vermektedir.

Çabucak sonuç almanın en iyi şekli, «Hareket» diye ad-

landırılan bir kampanyaya başlatmaktır. Kapitalist ülkelerde «zincirleme» diye bir oyun vardır. Bu oyun, bu ülkelerde yalnızlık çeken bireylerin özlemli düşüdür. Bu düşe göre, herkes dört ayrı kişiye bir metni kopya edip göndererek onları etkilerse, zengin olabilir, bir birleşme gerçekleştirir, yeryüzünün çehresini değiştirebilir. Oysa bütün bunların hiç biri hiç bir zaman olmaz. Toplum katlarının yatay olarak kademeleşmiş bulunması, yayılmayı sınırlı bir zümreye münhasır kılar, ve zincir kendi üzerine kapanır.

Çin'de toplum katlarının yatay kademeleşmesi yoktur. Çıkarların ortak oluşu, bütün bireylerin ekonomik dayanışması, toplumu homojen ve konkret bir gerçek yapmaktadır: Pekin'den çıkan bir slogan, şehir, kasaba ve köylerden geçerek, gücünden hiçbir şey yitirmeksizin en uzak sınırlara kadar yayılır. Büyüyüp çığ olan kartopu örneği, slogan ağızdan ağıza genişler ve bütün ülkeyi kapsar. Sağlık kampanyasının sonucu, en şaşırtıcı başarılardan biri olmuştur. 1940'a doğru, Robert Payne adındaki bir gözlemci şunları yazmaktaydı: «Fare leşlerinin her sokakta çürüdüğü, lağımların tıkanmış bulunduğu, en güzel evlerde bile helaların, kuyunun on metre ilersindeki bir su yoluna aktığı bir ülkede hâla sağ kalan insanların bulunması düpedüz mucizedir. Savaş bitince, herşeyden önce demiryolu mühendislerine, ama sonra da, daha uzun vadeli olarak, iyi sağlık mühendislerine ihtiyacı olacak Çin'in». Kapitalist ülkelerin görüşüne göre, bir mühendisler ordusu ile geniş krediler gerekli görünüyordu. Herbir yetişkinin, herbir ihtiyarın, herbir çocuğun, sinekleri öldürmek ve çöpleri toplamak için seferber olacağını kimse tahmin edemiyordu. Bugün, Hong-Kong'da yaygın kanıya göre, genel okur-yazarlığın gerçekleşmesi uzun yıllar ister. Çünkü öğretmen nerden bulunacak? Bulunsa bile, onlara ödenecek para nerde? Bunun da çaresi şu: okuma bilen herbir köylü, bilmeyen dört köylüye öğretecek. Böylece yedi yıl içinde, bütün Çinliler

okuma öğrenmiş olacaklar. (1) Bunun gibi, konuşma dilinin bir tek dil durumuna getirilmesi de her halde çok kısa zamanda gerçekleşecektir. «Kollektifleştirme hareketi»ne gelince, bu bütün öngörüleri aşmış bulunmaktadır. Bu konuda tabandaki rekabet, biribirine örnek olma çabası, otoriter bir davranışın asla elde edemiyeceği sonuçları vermiştir.

Yalnız, yönetici kadrolar kütleden daha çabuk ileri gitmek istedikleri zaman - «Evlenme kanunu»nda olduğu gibi - yenilgiye uğramışlardır. Bu öyle bir hatadır ki, yöneticiler onu işlemekten titizlikle kaçınmaktadırlar bugün.

Durumu kavrayabilmek için şunu unutmamak gerekir ki, eskiden Çinlilerin herhangi bir şey istemeye sebepleri yoktu. Yarının dehşeti içinde, bir günden öbür güne geçip dururlardı. Bugün ise, hedefler, çıkar yollar sunulmakta kendilerine. Elbette ki Çinli çiftçinin birçok yollardan birini seçme durumuna gelebilmesi için Sarı Nehir'de daha çok su akması gerekir. Ama çiftçi, sefil, hayvanî yaşantısından, şimdiden çekilip çıkarılmış, kendisine insan olma şansı verilmiştir. Budur önemli olan. Bu şansa can havlile sarılması hayret verici değildir.

Üstelik, kendisine yapılan çağrılara körükörüne bir itaatle cevap vermekten çok uzaktır. Kollektifleştirme, uzun bir süre yerinde saymıştır. 1950 de, hükûmet, Şanghay'ın nüfusunu azaltıp nefes almasını sağlamayı denedi. Halktan, gönüllü olarak köylere dönmesi rica edildi. Sakinlerden çoğu bunu reddettiler. Hükûmet de bu tasarıdan vazgeçti.

Gerçekten, hükûmet, yenilgi halinde, baskı yapacağına, politikasını değiştirmektedir. İktidar halkın istediğini istediği ölçüde, halk da iktidarın istediğini istemektedir. Herkesin zenginleşmesi, bu ortak isteğin konularından biridir örneğin. Yöneticiler, kütleyi onun varmayı istediği yere götürmek şartıyla sürükleyebilirler. Eğer Çin'de «Kampanyalar» ekseri-

(1) *Bugün bu tasarı hemen hemen gerçekleştirilmiştir.*

ya başarıyla sonuçlanıyorsa, programlarını teorik prensiplere göre değil, somut bir deneyden ilham alarak hazırlamaya çok dikkat etmelerindendir. Mao Tse-tung köylerde yaptığı uzun süreli bir geziden sonra, köylülerin kollektifleştirme için olgunlaşmış bulunduklarına, yönetici kadrolarının ise çok çekingen davrandıklarına kanaat getirmişti. İşte o zaman, 1955 in Temmuzunda bir nutuk verdi. Ekimde de, kooperatiflerin çabuklaştırılması için kampanyaya girişti. Teklif edilen bir kanun tasarısı derhal bütün ülkede tartışmaya sunulur. Bazan da kabul edildikten sonra geçici olarak denenir. Örneğin, askerlik hizmeti hakkındaki kanun böyle olmuştur. Kamu oyu böylece yoklanmış ve bir çeşit deney yapılmış olur. Buna rağmen hatalar yapıldıysa, düzeltilir. Taban tarafından bundan daha sıkı bir güdüm düşünmek zordur. İlk altı yıl içinde, hükûmetin taktiği son derece suples göstermiştir. Tarım politikası, bir ileri ve geri hareketler, çabuklaştırma ve ağırlaştırma silsilesi olarak belirir. Bu devamlı otokritik sayesinde, genel yol dikkate değer bir devamlılık göstermiştir. Hiç bir ani viraj yapılmamıştır. (2)

Bu arada kişisel bir dram cereyan etmiş, «Mançurya'nın Stalin'i» Kao Kang mahkûm olmuştur. Ama bu olay politikanın tümüne bir etki yapmamıştır. Bazı dönemlerde, belirli bir eğilim yaygın duruma gelir. Örneğin, «*Beş anti'ler*» kam-

(2) *Batı gözlemcileri, kollektifleştirmenin çabuklaştırılmasında tarım reformu kadar önemli bir devrim görmek istemişlerdir. Ne var ki, 1929 da kulak'ların sınıf olarak tasfiyesi sonucunu doğuran Sovyet politikasının dönemeciyle yanlış bir benzerlik onları yanıltmıştır. Mao Tse-tung, «sosyalist devrimin yeni bir devrim olduğunu» söylerken, erişilecek hedeflerin önemine işaret etmekteydi. Ama «sosyalist» devrim 49 dan beri yürümeye başlamıştı. «Çabuklaştırma» eylemi, devamlı olarak düzeltilen ve devamlı olarak izlenen bir yolun içinde görülmelidir. 1953'te sola doğru bir sapma düzeltilmiş ve kollektifleştirme frenlenmiştir. Bunun sonucu olarak sağa doğru bir sapma meydana gelince, Mao Tse-tung sola dümen kırmıştır. Ama 1956'da çıkarılan yeni «Örnek tüzük» eskiden uygulanan onaylamaktan başka bir nitelik taşımaz.*

panyası sırasında rüşvete karşı açılan savaş gibi. Oysa bu savaş ondan önce de vardı ve sonra da daha hafifletilerek devam etti. Amerika ile Formoza'nın endişeli endişeli bekledikleri buhranlardan hiçbiri hiçbir zaman patlak vermedi.

Bu usta siyasetin Makyavelizmle ilgisi yoktur. Kelimenin genel anlamıyla Makyavelizm gizli bir gaye yerine, geçici ve hayalî olarak belirgin bir başka gaye göstermeyi gerektirir. Çin'deki iktidarın Sarı Nehir üzerinde yaptığı çalışmalar gibi teşebbüsleri de «çok gayeli» teşebbüslerdir. Hepsi de aynı derecede belirgin, ayni derecede gerçektir. Yöneticiler kollektifleştirmeyi göklere çıkarıyorlar, çünkü ağır endüstri tarımsal üretimin çoğalmasını gerektirmektedir. Bunu açıkça kabul ediyorlar. Şu var ki yöneticiler, bu düzelmenin hayat seviyelerini yükselteceğini köylülere anlatırken yalan söylemiş olmuyorlar.

Ekonomik yararlılığın mutlaka bir de insancıl yönü olduğu gibi, sosyal etkenin de ekonomik bir boyutu vardır. Birçok alanlarda, enfrastrüktürle süperstrüktür birbirine öylesine kumanda ederler ki, ikisi birbiriyle karışır. Bunun dikkati çeken bir örneği «Evlenme kanunu»dur.

Çincesi *Kia* olan ataerkil aile, özel mülkiyet üstüne kurulu bir toprak ekonomisi demektir. Kendi yağlarıyla kavrulan bölünmez gruplar aralarında dayanışmasız yaşarlar. Kollektifleştirme ise, herkesin birlikte sahip olduğu ve her birinin birey olarak yararlandığı toprakları işleten daha geniş örgütler içinde bunların birbirine karışmasını gerektirir. Aile grupları var oldukça kendi içlerine kapanıp kalma eğilimindedirler. Eğer kooperatiflerin traktörleri olsaydı, mutlaka kooperatiflere geçecekler ve bünyeleri kırılacaktı. Ama bu oluncaya kadar, ve mademki kollektifleştirme serbest irade ile olmalı, sosyal yapı üstünde işlemek faydalıydı. Şöyle ki bireyler *Kia*'dan kurtulmaya itilecekler ve bu da tarımsal birikimi kolaylaştıracaktı. Eski aile ahlâkının kurbanları gençlerdi ve özellikle kadınlar. Gandhi derdi ki, kastlar sistemini temelin-

den sarsmak için çabaları bir zayıf noktada toplamak yeterlidir. Bu zayıf nokta, Hindistan için paryaların durumuydu. Bunun gibi Çin'li yöneticiler de kadının kurtuluşunu hedef aldılar. Bu kurtuluşun sonucu elbette ki ataerkil ailenin, karı-koca arasındaki ortak hayat üzerine kurulu aile lehine parçalanması olacaktı. Bundan başka, kadının kurtuluşu, çalışanların önemli sayıda artması sonucunu da doğuracaktı. Öyle ki evlenme kanununun birçok hedefleri vardı: bireye özgürlük ve mutluluk sağlamaktı amacı. Ve ayni zamanda üretimin artmasına da yardım etmek istemekteydi. Kadını bir insan haysiyetine sahip kılan yol, kollektifleştirmenin de yolu oluyordu böylece.

Bu aile politikası da Çin'i yermek için bir sebep teşkil ediyordu. Gosset'ler: «Aile yok edilmiş» diye yazıyorlar. Ama unutuyorlar ki XVI. ile XX nci yüzyıllar arasında burjuvazi eski ataerkil aileyi tasviye etmiştir. XIX. yüzyılda ise, menkul mülkiyet gayrımenkul servete galebe çalınca karı-koca arasındaki hayat üzerine kurulu aile tipi kesin olarak muzaffer olmuştur. Çin'de aile yokolmadıktan başka düpedüz bizdeki aile çehresini almak üzeredir. Ve bu şekliyle çok daha sıkı bağlarla bağlıdır. Ve bugünkü Fransa'dakinden daha çok saygı görmektedir.

Herkesi okur-yazar yapma kampanyası evlenme kanununda egemen olan zihniyetle yürütülmüştür. Bu kampanyanın amacı, herkeste bilgiyi ve akıl yürütme yeteneğini geliştirmek olmuştur. Hükûmet herkesin aydın olmasını istemektedir. Bunun temel nedeni şudur:

Üretim, herkesin yetenek ve iyi niyetine bağlıdır. O halde memleketin refaha kavuşabilmesi için bireylerin hayat seviyesi bütün alanlarda yükselmelidir. Bu durumda elde edilen başarılar ile bu başarıların insanlara neye mal olduğu meselesi karışık bir manzara gösteriyor. Çünkü bu başarılardan insanlar faydalanıyor. Ve başarılar ancak insanların yaşantısı düzeldikçe büyüyor.

Bence, Çin halkının özgürlüğünün elinden alınmış olması bir bakıma, büyük anlam taşımaz. Gerçekten Çin kütlelerinin hiçbir zaman özgür olmadıkları herkesçe bilinir. Köylüler tabiatın keyfine bırakılmışlardır. Böylesine ihmal edilenin özgür sayılması mümkün mü? Şu da var ki, örgütlenmeyi kölelik sayarsak, Batının da bir köleler âlemi olduğunu kabul etmemiz gerekecektir.

Gosset'ler Çin'den yaptıkları röportajda bir konuşmayı anlatmaktadırlar. Bu konuşma bana, Çin'de egemen düşünüş tarzını yansıtır gibi geldiğinden buraya alıyorum.

Gosset'ler bir Çin'li işçiye sormuşlar:

— Özgür olmak sence ne demek, Sin?

Sin düşünmüş ve cevap vermiş:

— Basketbol oynamakta özgürüm.

— Pek iyi ama, eskiden basketbol oynamakta özgür değil miydin?

— Anlamıyorsunuz. Ben her zaman basketbol oynadım. Günün birinde ayakkaplarım yırtıldı. Hep fakir kaldığımdan, bir çift yeni kundura satın alamadım. Artık basketbol oynamakta özgür değildim. Bu gün iki çift ayakkabım var. Basketbol oynamakta özgürüm.

Ben bunu şu şekilde anlıyorum: et yeme özgürlüğü, et satın alacak parası olmaktır.

Muhakkak ki Çin'de bu «özgürlük» ölçüsü tartışma kaldırır. Geleceğe doğru kapılar gayet yavaş yavaş açılmaktadır şüphesiz. İşçi olmaya can atan her delikanlı için fabrikalarda yer yoktur. İnsanların çok az boş vakti vardır. Ama bunun yanısıra yeni imkânlar da var: birey artık aileye feda edilmiyor. Evlenme serbestir. Genç çiftler kendi evlerinde egemendirler. Memleketin kadrolara ihtiyacı olduğundan, sıradan çıkıp yükselmek isteyen herkese yardım edilmektedir. Bütün bunlardan özellikle genç kuşaklar yararlanmaktadırlar.

Çin'de özgürlük kavramının manevi niteliği olmadığı doğrudur. Romancı Pa Kin, şu sözleri söylemiştir Guillain'e:

«Hiç kimse kötü yola giremez. Bu yol tıkalıdır». Gosset'ler şu izlenimleri naklediyorlar: «Dilenci yok artık. Fahişe de yok. Eskisinden çok daha az afyonkeş ve kumarbaz var. Hilekârlar ortadan kaybolmuş. Son kertesine erişmiş boğucu bir fazilet görülüyor». Guillain bu faziletin gerçek olmadığını söyler. Bu kanısına temel olarak ta fazilet sahibi görülen insanların içten değişmediğini ileri sürer. İnsan baştan çıkarılmadan, kötülüğü tanımadan iyilik yaparsa bu iyiliğin bir değeri olmaz. O halde insanlara çalma imkânı vermek gerekir. Çaldıktan sonra onu hapse koymak pahasına.

Ben, insanların önünde kötülük yolunun kapatılmasını Guillain'in hangi prensibe dayanarak kınadığını pek kavrıyamıyorum. Örneğin, Mencius bu davranıştan ötürü prensleri ağır şekilde eleştirirdi. Mencius derdi ki: «Tebaları suç işlemekte serbest bırakıp da sonradan onları cezalandırmak, onları tuzağa düşürmek demektir. Vahşi hayvanların tuzağa düşürülmesi gibi». İncil ise, en bağışlanmaz günahın başkalarını baştan çıkarmak olduğunu söyler.

Bu konu da Endenozya'nın davranışını Çin'inkiyle karşılaştırınca ilginç bir görüntü belirmektedir. Jakarta'da, hırsızlığa gayrıresmî olarak izin verilir. Örgütlenmiş çeteler polisin kayıtsız bakışları altında özellikle yabancıları soyarlar. Sorumlulardan biri, Tibor Mende'ye şöyle demiştir: «Özgürlük bizde o kadar yeni ki, bırakalım millet yararlansın ondan». Bence bunun açıklaması şu: orada, yabancı kapitalizm barınıyor. Hükûmet, hırsızlığı bir çeşit «geri alma» sayıyor. Ve hırsızlığın önüne geçmediğinden, cezalandırmıyor da. Çinlilerin ise artık yabancılarla işleri yok. İşleri kendi aralarında. Hükûmet hırsızlığı hoş göremez. O halde en iyisi, hırsızlığı imkânsız duruma sokmaktır. Bu sebeple, zengin tüccardan pus-pus sürücüsünedek herkes sıkı bir denetim altındadır. O kadar ki, tüccar sattığı mal üzerinde hile yapmayı artık aklından bile geçiremiyor.

Çinde dikkati çeken ve insan kişiliğinin yok edilmiş ol-

duğu kanısını uyandıran bir başka görüntü de herkesin benzer giyinişli olmasıdır. İstenilen şekilde giyinme özgürlüğünün, insan özgürlüğünün tam ölçüsünü teşkil edip etmediği tartışma kaldırırsa da, Pekin'de herkesin mavi renkte pantalon ve ceket giydiği bir gerçektir. (1) Yalnız, bütün Çinlilerin tıpatıp aynı olduğunu sananlar yanılırlar. Çinli suratları gerek hatlar, gerek yapı bakımından birbirinden çok farklıdır. İfadelerinde hiç bir «Sınıf tik'i» yoktur. Ve giyimdeki birörneklik, yüzlerdeki çeşitliliği daha da belirler. Bana sorulursa bizdeki kibar semtlerde ve salonlarda egemen olan hazin yeknesaklığı başka hiç bir yerde bulamam.

Beyinlerin sosyalleştirilmesi meselesine gelince: Çinliler için kendi kafalariyle düşünmenin aslında geçmişte de bir lüks olduğunu gözönüne almak yerinde olur kanısındayım.

Bence Çin'i Fransa'ya, İngiltere'ye benzemediği için kınamadan önce, onun nereden gelip nereye gittiğine bakmak daha uygun olur. O zaman, görülür ki Çin, insanlık tarihinin çok heyecanlı bir anını yaşamaktadır. Çin köylüsü yemek için çalışır, çalışmak için yer, gıdasını teşkil eden tahılları kendi defi tabiisiyle gübrelerdi. Hayvanî bir yaşantının umutsuz dairesi içinde döner dururdu.

Şimdi bu daire çatlamış, ufacık bir enerji zerresi serbest kalmıştır. Bu zerre zincirleme olarak çoğalmaktadır. Hayat

---

(1) *Şanghay'da elbiseler çok değişiktir. Güneydeki köylüler çiçekli pamukludan ceketler giyerler. Kanton'da, kadınlar siyah pantalon, alıcı renklerde, sıkı, kolsuz ve çok çeşitli kazaklar giyerler. Giyimde birörneklik Kuzeyde her zaman bir kural olmuştur. «Tanıdığım âlemler» eserinde Pearl Buck Güneyden Kuzeye çıktığında elbiselerin birörnekliğinden hüzne kapıldığını söyledikten sonra şöyle devam eder: «Zenginleri fakirlerden ayırmak mümkün değildi. Çünkü varlıklı hanımlar ipekli elbiselerinin üzerinden sönük pamuklu bir mintan giyerler ve köylü kadınlardan pek farklı görünmezlerdi».*

ağırdır daha. Hiçbir ihtiyaç tam olarak karşılanmıyor. Kökler meydanda: bir çürüse, her şey ölür. Ama hayatın önünde bu gün sınırsız bir gelecek açılmaktadır. Bu geleceği elde etme savaşıdır verilen.

Simone de BEAUVOIR

Çin millî ekonomisinin gelişmesi için

BİRİNCİ BEŞ YILLIK PLÂN

hakkındaki rapordan seçmeler

Sosyalist endüstrileşme, geçiş döneminde ülkemizin temel işlerinden biridir. Böyle bir endüstrileşmenin temel kuralı ise, ağır endüstriye öncelik verilmesidir. Kudretli bir ağır endüstri kurmalıyız. Yani, modern fabrikalar kurup, demir ve çelik, makine, enerji, yakıt, maden, bazı kimyasal maddeler vb. yapmalıyız. Ancak o zaman modern sınaî donatımın bütün çeşitli şekillerine sahip olabiliriz. Böylece de, hem ağır endüstrinin, hem de hafif endüstrinin tekník onarımı mümkün olur. Ve toprağı işleyenlere de traktör ve diğer tarım makineleri ile birlikte aynı zamanda yeterli miktarda gübre sağlayabiliriz.

Bir de çözmeye zorunlu olduğumuz bir çelişme vardır: bu, sosyalist bir endüstrileşme ile küçük köylü işletmeleri ekonomisinin bir arada yürümesi çelişmesidir. Küçük köylü işletmeleri ekonomisinin temeli üzerinde sosyalizm yükselmez. Modern kollektif tarım metotlarının uygulanması gerekir. Kollektifleştirme ve makineleşme sayesinde daha çok endüstriye gerekli ham maddeler ve tohum üretilmeli. Ferdî zanaat ise kooperasyon'a yönelmeli. Yoksulluğu ve acıyı kesin olarak söküp atmak için köylü kütlelerinin geçmişte uyguladıkları küçük üretim metotlarını terkedip kollektivist ve makineleşmiş tarım metotlarını benimsemeleri gerekmektedir.

Bu endüstrileşme ve değişimin, birinci Beş Yıllık Plânın beş yılı süresince bitirilebileceğini düşünebilir miyiz? Hayır.

Millî ekonomimiz çok geri kalmıştı. Küçük köylü işletmeleri ekonomisi 110 milyon aileyi kapsıyordu. Üretim esas olarak zanaata dayanıyordu. Üstelik, kapitalist endüstri ve ticaret millî ekonomide çok büyük bir rol oynuyordu. Bütün bu sebeplerden dolayı, yurdumuzun endüstrileşmesi ve sosyalist ekonomiye geçişi muazzam bir iş haline geliyor. Bu, nisbeten uzun bir zamanı gerekli kılar. Yurdumuzun bugünkü koşullarını dikkate alırsak yenibaştan örgütlenme döneminin üç yılından başka daha onbeş yıl gereklidir. Yani, üç adet beş yıllık plân süresi.

Sosyalizmi kurmak için derece derece ilerlemeli ve ülkemizin gerçeklerine dayanmalıyız. Tarımın ve zanaatın kollektifleştirilmesi de ufak iş değildir ve kısa zamanda başarılamaz. Yüzmilyonlarca köylünün ve onmilyonlarca zanaatkârın hayat şartları, üretim araçları baştan başa değişecek. İşçi, köylü ve zanaatkârlar bunu ancak azar azar ve uzun bir sürede yapabilirler. Tarımın ve zanaatın kollektifleştirilmesi için endüstrinin tarımı ve zanaatı destekliyebilmesi gerektir. Bu da yeterli değil. Köylü ve zanaatkârlar ciddî bir kültüre sahip olmalı ve iyi yetişmelidirler. Sonra, kollektifleştirmenin faydalarını kişisel deneyleri ile anlamış olmalıdırlar.

1. Beş Yıllık Plânın ana hatları

Hedeflerimiz kısaca şunlardır: çabalarımızın büyük kısmını endüstriyel yapıma ayırmalıyız. Bu yapım 694 projeden meydana gelmiştir. Bunlar arasında, Sovyetler Birliği tarafından hazırlanan 156 proje de vardır. Bu projeler, Çin'in endüstrileşme yolunda ilk tesisleri olacaktır. Tarımsal üreticilerle zanaatkârların kooperatiflerini geliştirmeliyiz. Ve nihayet, özel endüstri ile ticareti devlet kapitalizminin değişik şekilleri içine almalıyız.

Ülkenin ekonomik kalkınması, eğitim ve kültür bakımın-

dan gelişmesi için, bu beş yıllık dönemde 76 milyar 640 milyon yuan ayrılmıştır.

Temel inşaata yapılan yatırımlar 42 milyar 740 milyon yuan'a yükselecek. Kalanı yani 33 milyar 900 milyon yuan (toplamın % 44,2 si), doğal kaynakların araştırılmasına, çeşitli etütlere, donatım ve malzemeye ayrılacaktır. Bu son meblağın içinden, ulaştırma, sınaî üretimin geliştirilmesi, çeşitli ekonomik kuruluşların bakımı, kültür ve eğitim kurumlarının bakımı ve kadroların kuruluşu için de para ayrılacaktır.

Temel inşaata ayrılan 42 milyar 740 milyon yuan'ın dağıtım şekli aşağıdadır:

Endüstri sektörüne: 24.850 milyon yuan (yatırılan sermayenin % 58, 2 si)

Tarım, su işleri ve ormanlar: 3.260 milyon yuan (% 7,6)

Taşıma, posta, telekomünikasyon: 8.210 milyon yuan (% 19,2)

Ticaret, bankalar, stokaj: 1.280 milyon yuan (% 3)

Kültür, eğitim ve sağlık sektörü: 3.080 milyon yuan (% 7,2)

Kamu ihtiyaçlarının, şehir hizmetlerinin gelişimi: 1.600 milyon yuan (% 3,7)

Çeşitli işler: 460 milyon yuan (% 1,1)

Ulaştırma alanında, 4.000 km. demiryolu döşenecek. 10.000 km. den fazla yol yapılacak. Bu beş yıl içinde net 400.000 tonluk yeni buharlı gemi yapılacak. Tarım ve sulama alanında, beş yılda 91 makineleşmiş devlet çiftliği ile 194 traktör istasyonu kurulacak, 13 büyük su deposu inşa edilecek. Sarı Nehrin düzene sokulmasına çalışılacak.

Aşağı yukarı 150 milyon metre kare yer tutan binalar yapılacak, Fabrika binaları, işçi ve memurlar için lojmanlar, okullar ve hastaneler.

Endüstri tesislerine ait projeler büyük çapta projelerdir. Ve en son teknik ilerlemeyi izler. Bunlardan çoğunun, Çin tarihinde benzeri yoktur. 1953 ten 1960 a kadar 8 yıl içinde,

Anşan demir ve çelik kombinası 48 büyük projeyi bitirecek. Bu projelerin uygulanmasında Sovyet tekniğinin en son başarılarından yararlanacağız. Bu tesisler bitince, yıllık demir dökümü 2,5 milyon tona, çeliğinki 3.220 bin tona, çelik levhalar ise 2.480 bin tona yükselecektir. Bu çeşitli çelik levhalar lokomotif, gemi, otomobil, traktör, vb. yapımında kullanılacaktır. Yıllık ray imalâtı 3.000 kilometre demiryolu hattının döşenmesine imkân hazırlayacaktır.

Beş yıl içinde onbeş hidroelektrik santralı inşa edilecektir. Bunlardan herbiri 50.000 kilovattan fazla güce sahip olacaktır. Fengman hidroelektrik santralı baştan inşa edilip 560.000 kilovatı aşan bir güc sağlayacaktır. Böylece çeşitli bölgelere elektrik dağıtımı büyük ölçüde artacaktır.

Gelecek beş yıl içinde bir numaralı otomobil fabrikasının inşası bitecek. Öngörülen imalât temposuna eriştiğinde, yılda 30.000 kamyon verecek. 2 numaralı otomobil fabrikasının imalâtı birincisinin iki misli olacaktır. Bu fabrika da bu beş yıl içinde faaliyete geçecektir. Bu iki fabrika, Çin otomobil endüstrisinin temelini teşkil edecektir.

Bugünkü dönemde inşasına başlanılan traktör fabrikası ikinci beş yıllık plân döneminde bitirilecektir. O zaman yılda 15.000 traktör çıkaracaktır. Bu traktörlerden her biri 54 beygir gücünde olacak ve böylece tarımın ihtiyaçları karşılanacaktır.

İki ağır makine fabrikasının inşasına başlanacaktır. Bunlardan birinin etütleri, bizim hesabımıza, Sovyetler Birliği tarafından yapılmıştır. Diğerinin etütlerini ise biz yaptık. Bu fabrikalar çalışmaya başlayınca, çelik, eritilerek tabakalar haline getirilecek ve bütün araçlarla kok fırınını imâl edecektir. Böylece de her yıl, 1.600.000 ton kapasiteli komple bir çelik kombinasını verecektir.

Önümüzdeki beş yıl süresince inşasına başlanması gereken elektrik santrallerinin techizatını imâl eden fabrikalar

tüm işletmeye açılınca, Çin 12.000, 25.000 ve hatta 50.000 kilovat gücünde jeneratörler imâl edebilecektir. Bu suretle millî ekonominin bütün dallarında enerji ihtiyacı karşılanmış olacaktır.

Hafif endüstri fabrikalarımızın bir çoğunu kendimiz tasarlayıp yaptık. Örneğin Pekin'de inşa edilen ya da edilmekte olan üç pamuklu mensucat fabrikası 230.000 çıkrık ve 7.000 den fazla tezgâhla donanacak. Önümüzdeki beş yıl içinde, toplam olarak 39 önemli mensucat fabrikası kurulacaktır.

İçinde bulunduğumuz beş yıllık dönemde incelemeleri ilerleyen Huai Nehrinin tam kontrol altına alınması büyük imkânlar sağlayacaktır. Nanwan'da, Poşan'da, Futseling'de, ve Meyşan'da dört büyük su deposu kurulacak. Bunların kapasitesi 3.800 milyon metre kübü geçecek. Nehirlerin kabarması, meraların sular altında kalması kontrol altına alınacak. Bu metotlar Huai'nin başlıca kollarına uygulanacak. 1954 de inşası bitirilen, 2.300 milyon metre küp kapasiteli Kuanting barajı, Yungting'in alçak arazisinin sular altında kalmasını önlemek bakımından önemli rol oynayacak.

Sarı Nehir'in kesin kontrolüne ve onun çeşitli imkânlarından yararlanılmasına, içinde bulunduğumuz beş yıllık dönemde başlanacaktır. 4.800 kilometreden fazla bir uzunluğa sahip olan Sarı Nehir yedi eyaletten geçer ve 745.000 kilometre karelik bir araziyi sular. Oysa geçmişte bu ülkenin hiç bir nehrinin yapamadığı kadar âfetlere sebep olmuştur. Sarı Nehir hakkında hazırlanan plân gereğince, düzinelerle baraj inşa edilecektir. Nehrin beş yerinde büyük hidroelektrik santralları kurulacaktır. Bu çalışmalara birinci beş yıllık plân döneminde başlanacaktır.

Ayni dönemde, Sovyetler Birliğinin doğrudan doğruya yardımı sayesinde, atom enerjisinin endüstride kullanılması gayesini güden fabrikaların yapımına başlanacaktır.

Çin'in sınaî üretiminin toplam değeri 1957'de, 1952 ye kı-

yasla, % 98, 3 oranında artacaktır. Bu, her yıl için bir önceki yıla göre % 14,7 bir artış demektir. Modern sınaî üretimin artışı % 104,1 i bulacaktır. Bu, ortalama olarak yılda % 15,3 bir artış demektir. Sınaî gelişmenin bu artış temposu görüldüğü gibi çok hızlıdır.

Çeşitli sınaî mamuller bu beş yıl içinde sayılır ölçüde artacaktır. Aşağıda 1952 yılı gerçek üretimi ile 1957 yılı için ümit edilen üretimi karşılaştıran bir tablo sunuyoruz:

ÜRÜN	1952	1957	Artış
Çelik	1.350.000 ton	4.120.000	X 3,1
Elektrik	7.260 000 Kws	1.500.000.000	X 2,2
Kömür	63.530.000 ton	113.000.000	X 1,8
Jeneratör	30.000 Kw	227.000	X 7,7
Elektr. motoru	640.000 Kw	1.050.000	X 1,6
Kamyon	Yok	4.000	
Çimento	2.860.000 ton	6.000.000	X 2,1
Kâğıt	370.000 ton	650.000	X 1,8
Pamuklu	111.613.000 parça	163.720.000	X 1,5
Rafine şeker	249.000 ton	686.000	X 2,8

Bazı kimseler mırıldanacaklar belki: Çin gibi büyük bir devlete, beş yıllık bir plân uygulaması sonunda, sadece dört milyon ton çelik üretmek ayıp değil mi? Bu sayı, Çin'i ABD nin, İngiltere'nin, hatta Japonya'nın gerisinde bırakıyor.

Evet ama, bu ülkeler ve daha başka gelişmiş ülkeler de yüz yıllık, hatta daha uzun bir sınaî gelişim geçmişine sahiptir. Biz, ancak halk iktidarı ele aldıktan sonra plânlı bir kalkınmaya başlıyabildik.

Çin ancak 1907 de ilk çelik fabrikasını kurabildi. O zaman, çelik üretimi 8.500 tonu geçiyordu. 1935'e ise, 25.000 tondan fazla değildi. 1946 da 400.000 tonu buldu gerçi, ama bunun 364 bin tonu Kuzey-Doğudan çıkıyordu. O zaman orası Japonyanın işgalinde bulunuyordu. İktidar değişikliğinden önce, en yüksek üretim sayısına 1943 te erişildi: 1.900.000ton.

Bunun hemen tümü işgal altında bulunan Kuzeyden alınmıştır. Çang Kay Şek tarafından yapılan tahribat sonucunda, 1949 da üretim 404.000 tona düştü. Eski Çin bize acınacak bir miras bıraktı. Ancak yurdun tümü kurtarıldıktan sonradır ki Çin halkı şu zor işe koyuldu: Çin'in ekonomik ve kültürel geri kalmışlığını gidermek. Üç yıl gibi kısa bir sürede, millî ekonomi baştan kuruldu, hatta biraz düzeldi. Şimdi ise, gelecek beş yıl içinde sınaî üretimimizi iki misline çıkarmayı ümit edebiliriz.

Mucizeler yaratmaya yarayacak sihirli formüllerimiz yoktur. Beş yılda endüstrileşmiş kapitalist ülkelere yetişmemize imkân var mı? Gelişme tempomuz çok hızlı olacak ama sınaî seviyemiz daha uzun süre bazı kapitalist ülkelerinkinden aşağı bulunacaktır. Onlara yetişmek için çabuk yürümemiz gerekir. Kesin olarak söyleyebiliriz, onların sınaî seviyesine erişip onları geçmek için bir yüzyıl gerekli değildir. Birkaç on yıl yeterlidir. Eski Çin'in onyıllar sonunda erişebildiği seviyeyi biz beş yılda geçebildik. Bu durumda, gelişmemizin ağır olduğu iddia edilebilir mi?

Birinci beş yıllık plân tarım ürünlerimizin artışını da tesbit etmiştir. Bu ürünlerin ve yardımcı ekonomisinin toplam değeri beş yıl içinde % 23,3 oranında artacaktır. Her yıl, bir eskisine kıyasla ortalama % 4,3 artış demektir bu.

Birinci plânın temel amaçlarından biri de, tarımın endüstriye kıyasla büyük gecikmesini kapatmaktır. Kuomintang döneminde, Çin'in tarımı yalnız gelişmemekle kalmadı, geriledi de. 1936 da, tahıl üretimi 300.000 milyon *kati* idi (150 milyon ton). O yıldanberi, üretim hemen her yıl düştü. 1949 da, yalnızca 226.000 milyon kati ürün elde edildi. Pamuk ise 8.800.000 *tan*'a düştü. Kurtuluştan sonra sadece üç yıl içinde, yurdumuz 1952 de 327.000 milyon *kati* (163.900.000 ton) tahıl ve 26 milyon *tan* (1.304.000 ton) pamuk çıkardı. Bu son sayı, kurtuluştan önce erişilebilmiş en yüksek sayıdır. Yurdumuzun bu

günkü koşullarını göz önünde bulundurursak, tarımın bu gelişmesini hiç de ağır bulmamalıyız.

Bu sınaî ve tarımsal gelişme temeli üzerinde, her çeşit malın parekende ticaretinin toplam değeri 49.800 milyon *yuan'a* yükselecek. Bu, 1952 ye göre % 80 artış demektir. Devlet parekende ticaretinin değeri % 133,2, kooperatif ticaretinin değeri ise % 236,5 artacaktır. Beş yıl boyunca, bu günkü özel ticarî teşebbüslerin yarısından fazlası devlet kapitalizminin çeşitli şekillerine ve küçük tüccarlarla seyyar satıcılar tarafından meydana getirilmiş kooperatiflere dahil edilecekler-dir. 1957 de, Devlet teşebbüslerinin ve kooperatiflerin ticarî muameleleri tüm parekende ticaretin % 54,2 sini meydana getirecektir.

Kültür eğitim ve bilimsel araştırma alanında büyük ilerlemeler kaydedilecektir. 1957 de, yüksek eğitim kuruluşları 434.000 öğrenci barındıracak. 1952 ye göre bu % 127 artış demektir. Liselerde 724.000 öğrenci okuyacak (artış: % 178); orta okullarda, 3.983.000 öğrenci (artış: % 78,6); ilköğretimde ise, 60.230.000 öğrenci (artış: % 18). Okuma çağına giren çocukların % 70 inden fazlası ilkokula gidecektir.

Yalnızca Akedemia Sinika'ya 23 yeni kuruluş eklenecektir. Burada 3.400 araştırıcı görev alacaktır.

Birinci beş yıllık plân, halkın maddî hayat seviyesini yükseltecek tedbirleri de öngörmektedir. Fabrika işçilerinin ve büro memurlarının ücretleri % 33 artacaktır. Devlet işçilere ve memurlara 46 milyon metre kare ev verecektir.

Köylülerin de hayat seviyesi gittikçe düzelecek, satın alma gücü yaklaşık olarak iki misli artacaktır.

Halkın sağlığı yönünde hatırı sayılır bir ilerleme görülecektir. Hastane yataklarının sayısı % 77, doktor sayısı % 74 artacaktır.

Çin'in mali kaynakları kalkınmayı gerçekleştirmeye yeterli midir?

Yurdumuzun malî kaynakları bu kadar geniş bir kalkın-

mayı gerçekleştirmeye yeterli midir? Cevabımız «Evet»tir. Yeterlidir, çünkü devrim bize şu kaynakları vermiştir:

1 — Halkın servetinin büyük bir kısmı artık başkaları tarafından elinden alınmıyor. Böylece önemli bir sermaye rezervleri kaynağı millî kalkınmamızın hizmetinde bulunmaktadır.

2 — Derebeylik yıkılmış, toprağın feodal mülkiyeti kaldırılmıştır. Toprağın sahibi şimdi köylüdür. Köylüler artık ağalara yüksek kiralar ödemiyorlar. Çalışmalarının meyvesini yaşantılarını düzeltmek için kullanıyorlar. Şu halde, kazançlarının bir kısmını millî kalkınmaya ayırabilirler.

3 — İşçiler bugün halkın ve devletin yararına çalışıyorlar. Demek ki millî kalkınmanın hizmetinde başka önemli bir sermaye rezervleri kaynağı daha vardır.

4 — Özel teşebbüse çalışan işçiler çalışmalarının meyvelerinden bir kısmını hâla patronlarına bırakmaya zorunludurlar. Şu var ki, patronlar kanunun tayin ettiği kâr miktarından fazlasını alıkoyamazlar.

Özel kapitalist teşebbüslerde kârların önemli bir kısmı gerek gelir vergisi yoluyla millî kalkınmaya yatırım oluyor, gerekse ihtiyat fonu olarak ayrılıp bu teşebbüslerin üretimini arttırmaya yarıyor. Yurdumuzun ihtiyaçları o kadar çoktur ki, kalkınmanın hiç bir dalında doyurulamayız. Ama sadece memleketin ihtiyaçlarını değil gerçek imkânlarını da göz önünde bulundurmalıyız. Biz ütopist değiliz.

Bazı alanlarda plânın öngördüğü sınırları elbette aşabiliriz. Ama bu, hiç sınır tanımadan isteğimize göre kalkınma hızımızı arttırabiliriz demek değildir. Hayır! malî kaynaklar, teknik güç, araç gibi bazı objektif koşulları gözönünde bulundurmamız gerekir.

Temel kalkınmamızın hacmini belirlerken, şu noktayı atlamamalıyız: hem sağ tutuculuğa, hem de sol maceracılığa karşı koymamız gerekir.

Plânın uygulanmasındaki kusurlar

Endüstrinin bazı dallarında ve bazı yerlerde, yeni fabrikalar yapılıyor, yeni madenler açılıyor. Eskilerini kullanmak, onlardan yararlanmak düşünülmüyor. Bu gibi bir davranış zararlıdır ve son bulmalıdır.

Son yıllarda plânlama hataları yüzünden ve daha başka sebeplerle mahallî endüstrinin bazı kolları üretimlerini körükörüne arttırmak hatasını işlediler. Bu sebeple, bütün yurtta sınaî üretimin düzenlenmesi güçleşti. Ama genellikle mahallî endüstrileri ilerletmek faydalıdır.

İhracat maddelerinin üretimini çoğaltmamız gerekir. Bu suretle döviz elde eder ve endüstrimize gerekli olan ham maddelerin ithalini çoğaltırız. Eğer sınaî ham maddelerin üretimini arttırmamız için çaba harcamamız gerekiyorsa, tasarruf etmeli ve israftan kaçınmalıyız. Bazı teşebbüsler çok düşük teknik seviyelerinden dolayı ihtiyacı karşılamıyan mallar çıkarıyor. Piyasada aranan başka mallar ise hiç üretilmiyor. Bazı sınaî ürünler için hem ham madde yok hem de yapım tekniği.

Tarım tüm ulusun gıdasını sağlar. Sonra ham maddesi tarım ürünleri olan işlenmiş mallar bugün yurdumuzun sınaî üretiminin yarısından fazlasını teşkil etmektedir. Ve nihayet kalkınma için gerekli sınai donatımın ithaline imkân verecek dövizler tarım ürünlerinin ihracından elde edilmektedir. Şu halde tarımın gelişmesi endüstrinin gelişmesi ve tüm ekonomik plânın başarıya ulaşması için gerekli bir koşuldur. Paralel olarak tarımı geliştirmeden, ülkemizi endüstrileştiremeyiz. Sosyalizmi kurma döneminde tarım, endüstri gelişmesinde herhangi bır dengesizliği önlemek bakımından hayatî önem taşır.

Tarım kooperatiflerine gelince, gönüllü olarak iş görme ve karşılıklı kâr sağlama ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmalıyız. Otoriterliği ve köylü orta sınıfının çıkarlarıyla çatışan her hareketi önlemeliyiz. Köylü ailelerinde üretimi arttırmak yönünde görülen istek ve heyecanı dikkate alıp bu yolda onlara her türlü yardımı ve öğüdü vermeliyiz.

Yeni arazileri işletmeye açmalıyız. Bu amaçla, 6,6 milyon hektar işlenmemiş toprağı tesbit etmeliyiz. Ekilen ve ekilecek araziyi sulamak ve tabî âfetlerden korumak için tüm bilimsel tedbirleri almalıyız. Bütün topraklarımızdan âzami yararlanmak için onları verimli duruma getirmeliyiz. Gübre ve suni gübre hazırlamalıyız. Hayvan gücü ile işletilen araçları daha mükemmelleştirmeliyiz.

Ülkemizde daha, büyük sayıda özel teşebbüs vardır. 1953 de iki milyondan fazla insan özel endüstride çalışıyordu. Bunlara sanatkârlar dahil değildi. On kişiden fazla insan çalıştıran 45 bin kapitalist endüstri teşebbüsü vardı. 1953 de, ikiyüz bin kişi kadarı büyük kapitalistlerin ticaret kurumlarında çalışıyordu. İki milyondan fazla insan da kapitalist perakende ticaret kurumlarında çalışıyordu. Milyonlarca küçük tüccarı ve seyyar satıcıları bu hesaba katmıyoruz. Özel sınai ve ticarî teşebbüslerin bu kadar bol ve karışık olduğu bir ülkede sosyalist değişimi gerçekleştirmek, kolay değildir. Bunun için önce kapitalistlerin elinde bulunan teşebbüslerle, küçük bağımsız iş sahiplerine ait olanlar arasında ayırım yapılması gerekir. Bu iki grup için ayrı ayrı her birine özgü esnek metotlar benimsemeliyiz. Çin Halk Cumhuriyetinin Anayasası şöyle der: Kapitalist endüstri ve ticaret, Devlet Kapitalizmi ekonomisi olarak değişmeye uğrarken desteklenecek ve yol gösterilecektir. Yani geçiş döneminde kapitalist sistem bir darbede ortadan kaldırılmayacak. Devlet kapitalizmi ekonomisinin çeşitli şekillerinden geçerek derece derece değişecektir. Özel teşebbüse, bu değişimi kabul etmesi için gerekli zaman verilecektir.

Son yıllar içinde, kapitalist ekonominin şekil değiştirmesi yukardan aşağıya doğru yavaş yavaş olmuştur. Yani, önemli ticaretlerden başlayıp daha az önemli ticaretlere, büyük şehirlerden başlayıp orta ve küçük şehirlere doğru gitmek suretiyle. Deney, bu sistematik ve sürekli ilerleyişin çok iyi bir yol olduğunu ortaya koymuştur. Bu usulü kullanmaya devam edeceğiz.

Devlet, bağımsız iş sahipleri tarafından yönetilen özel sınaî ve ticarî müesseselere yol gösterir. Onları çeşitli ticaret dallarına göre azar azar ve gönüllülük prensibine uyarak kooperatiflere ithal eder. Onları ülkenin ve toplumun ihtiyaçlarına etkili bir tarzda hizmet etmeye sevkeder.

İki çeşit ticaret vardır: toptan ve perakende. Toptancı tüccarların büyük çoğunluğu personeli ve sermayesi nispeten önemli olan kapitalistlerdir. Bu toptancılar temel gıda maddelerinin menşeini kontrol altında bulundurmak imkânına sahip olurlarsa, kaçınılmaz surette dürüst olmayan kârlar elde etmeye çabalayacaklardır. Millî çıkarların ve halkın refahının zararına her türlü istifçilik ve vurgunculuğu yapacaklardır. Demek ki, temel ürünlerin toptan alışverişi devletin satış örgütlerinin elinde bulunmalıdır. 1950 den 1953 ün yarısına kadar, toptancı tüccarların cirosu gittikçe azaldı. 1953 ün ikinci yarısından beriye, devlet yeni tedbirler alıp toptancıların talebi arzdan fazla olan mallarda istifçilik ya da vurgunculuk yapmalarını önledi. Toptancılar, temel ürünlerin fabrika ile perakendeci arasındaki kaynaklarını ellerinde tutmak imkânından yoksun bırakıldılar. Kaynaklarından böylece kesilen toptancılardan bazılarına devlet, ticaretlerine devam etmek izni verdi. Şu şartla: mallarını devletten alacaklardı. Bazı durumlarda ise, devlet bu özel teşebbüslerin personelini kendi ticarî acenteliklerinde çalıştırdı.

Perakendeciler, kendi hesaplarına iş gören tüccarların ezici çoğunluğunu teşkil ederler. Perakendecilerin çoğu satıcılar, küçük tacirler ve seyyar satıcılardı. Bunlar tezgâhtar kullanmazlar.

Kendi yaptıkları malları kendileri satan zanaatkârları, gıda maddeleri ticareti yapanları vb. bunlara eklemek gerekir. Şimdi, gerek sınaî, gerek tarımsal ürünlerin alışı ve dağıtımı çoğunlukla devletin ve kooperatiflerin elinde bulunduğundan, perakendecilerin çoğu mal mübayaası için devlet ve kooperatiflere başvurmak zorundadır. Öyle ki, onların rolü şimdi ya

devlet ve kooperatifler adına mal dağıtıp komisyon almak, ya da devlet yahut kooperatif mağazalarından mal satın alıp tesbit edilen fiatlara göre satmaktan ibarettir.

1953 ün kışında sonra perakende ticaretin hacmi birdenbire eksildi. Çünkü bazı yerlerde devlet satış şubelerinin perakende satış hacmi biraz hızlı artmıştı. Ayarlamalar yapmak gerekti. Devlet ve kooperatif satışlarının artışı geçici olarak durduruldu. Bunun gayesi, özel perakendecilere, küçük tacirlere ve seyyar satıcılara şehir ve köylerde çalışma imkânı vermekti. Kasaba ve şehirlerde, mahallî şartları gözönünde bulundurarak, her ticaret kolunda devlet ve özel sektörlerinin perakende satış hacminin oranını tesbit edeceklerdi. Bu suretle de, hem piyasada fiatlar istikrara kavuşacak, hem de özel perakendecilerin çalışmaları korunacaktı.

İstikrarlı bir piyasa, plânın uygulanması için gerekli koşullardan biridir. Oysa, bir çok maddelerde arz, talebi karşılayamamaktadır. Bunun sebebi —bazılarının sandığı gibi— tüketim maddelerinin hacminin azaldığı ya da ihracatın ölçüsüz olarak yapıldığı değildir. Sebep, kütlelerin satın alma gücünün bu maddelerin üretiminden daha hızlı bir tempo ile artmasıdır. Bu temponun hızı köylerde şehirlerden daha büyük olacaktır. Öyle ki, bir süre daha isteklere cevap verebilme imkânsızlığını önlemek çok zor olacaktır. Ama bu durumun sürüp gitmesine göz yumamayız. Tüketim maddelerinin arzı, talebi karşılamalıdır. Bu problemi çözmek için etkili tedbirler almalıyız. Şu halde, sınaî ve tarımsal üretimi geliştirmeliyiz ki arzla talep arasında denge kurulabilsin. Bu da ancak bütün ulusun, özellikle de işçilerle köylülerin işidir. Ayni zamanda vurgunculara karşı şiddetle mücadele edilmeli, özel tacirlerin piyasaya egemen olmaları önlenmelidir.

1954 te, yurdumuzun geniş bölgeleri yüzyıldan beri görülmemiş su baskınlarına uğradı. Devlet uyguladığı politikayı izlemeseydi, felâkete uğrayan halkın nasıl sağ kalabileceğini

ve yeni baştan üretime nasıl geçebileceğini düşünmek imkânsızdı.

Bilim adamı ve teknisyen eksikliği ilerlememize ciddi bir engeldir. Birinci ve ikinci beş yıllık dönemlerde çok sayıda mühendis ve teknisyen yetiştirmeliyiz. Her alanda kalifiye işçiler ve uzmanlar hazırlamalıyız. Bir yandan yüksek okullar, teknik okullar, meslek okulları açıyor, diğer yandan çalışanlar için akşam okulları ve alıştırma kursları açıyoruz. 1957 de Çin'de 208 yüksek öğrenim müessesesi olacaktır. İş saatleri dışında işçileri eğitme işine önem verilmelidir.

Halkın hem refah derecesi hem de kültür seviyesi yükselmelidir. Millî azınlıklara mensup halklar da bir dereceye kadar daha iyi bir yaşantıya kavuşmuşlardır. Üretim ve ticaret alanlarında ilerleme kaydetmişler, kültür seviyeleri yükselmiştir.

Yurdumuzun bugünkü seviyesinin düşük olduğunu inkâr etmiyoruz, ama halkın ihtiyaçlarının karşılanması toplumun üretim kapasitesine ve maddî kaynaklarına bağlıdır. Hayat şartlarının düzelmesi, üretimin gelişmesi ve randımanın yükselmesiyle mümkün olabilir. Sınaî ve tarımsal üretimimiz yıldan yıla artmıştır, ama gene de zayıftır. Gelişmeyi hızlandırmak istiyorsak eğer, ağır sanayinin ve ekonominin öbür dallarını geliştirmeliyiz. Üretim artışından meydana gelen bütün kârları hayat seviyesinin yükseltilmesine ayıramayışımız bundandır. Kârların uygun bir kısmını kalkınma için yatırım olarak kullanmalıyız. Önümüzde şöyle bir alternatif vardır: ya gerekli kaynakları millî kalkınmaya ayıracak ve kütlelerin gelecekteki refahının temellerini atacağız, ya da ücretleri hesapsız olarak arttıracak, düşünmeden harcayacak ve kalkınmayı frenleyeceğiz. Biz şu kanıdayız ki, eğer bütün ülkenin uzun vadeli çıkarlarına hizmet etmek istiyorsak millî kalkınmaya gerekli olan bütün meblağları ayırmak ve hayat seviyesini plânın hedeflerin gerçekleşmesine izin verdiği oranda yükseltmek olmalıdır görevimiz. Çünkü millî kalkınmanın he-

defi aslında hayat seviyesini yükseltmekten başka bir şey değildir. Eğer bu gün kalkınmaya çaba sarfetmesek, yarın daha mutlu bir yaşantıya kavuşamayız.

Herşeyden önce, verimli olmayan projeleri bir yana itmeliyiz. Bu gibi işlerde muazzam israflar yapılmıştır son yıllarda. Bazı işçi meskenlerinin maliyeti çok yüksek olmuştur. Binalara gereksiz süsler yapılmış, verim düşmüştür. Hesapsız gösterişlerden vazgeçmek, lüksten kaçınmak gereklidir. İsrafa ve gösterişe kaçanlar, halkımızın çıkarlarından ve ihtiyaçlarından habersizdirler herhalde.

Bir çok ürünler kötü kaliteli çıkmıştır 1955 te. Hesaplar iyi yapılmamakta, zaman, para ve malzeme kaybı ileri gelmektedir. Fabrikaların yönetimi de bu kayıplara sebep olmaktadır. Bazı işletmelerde yüzbinlerce, hatta milyonlarca *Yuan* zarara varan kayıplar olmaktadır. Teşkilât hataları bunda önemli rol oynamaktadır.

Bir çok teşekküllerde gereğinden fazla personel çalıştırılmaktadır. Örneğin, Penki madenî eşya fabrikasında işçiler bütün personelin % 56 sını teşkil etmektedirler. Gerisi idarî personeldir. Bazı müesseselerde bu personelden rahat rahat dörttte biri kadar ayıklama yapılabilir.

Her yerde; işletmelerde, devlet dairelerinde, en sıkı tutumu uygulamalıyız. Gerçeklere göz yummıyacağız. İsrafın seyrek görüldüğünü iddia ettirmiyeceğiz. Durum şudur: Her fabrikada, her teşebbüste, her hükûmet dairesinde ve her okulda israf başını almış gidiyor. Bunun önü alınmazsa kaybedilen meblağlar beş, on , yada yirmi yıl sonunda yurt çapında muazzam miktarlara varır.

Lİ FU — CHUN

YÜZ YILLIK ÇİN KRONOLOJİSİ(1)
(1848 — 1949)

İmparatorluk

1848—1865	Taiping'deki büyük köylü isyanı
1890—1898	Barışçı reform hareketleri
1895	Sun yat-sen'in ilk ihtilâl teşebbüsü.
1901	Boxer isyanı.
1905	Sun Yat-sen Japonya'ya sürülüyor. Tung Meng Hui ihtilâl komitesi kuruluyor.
1905—1908	Yabancılara karşı boykot.
1906	Mançu rejimi anayasa prensibini tanıyor.
1911	Mançu rejiminin yıkılışı.

Çin Cumhuriyeti

1912	Şubatın onikisinde Çin'de Cumhuriyet ilân ediliyor. Sun Yat-sen Cumhurbaşkanı ilân ediliyorsa da, yerini Yuan Şih-kai'ye bırakıyor. KMT (Kuomintang) partisi T'ung Meng Hui'nin yerini alıyor.
1916	Yuan Şih-kai'nin ölümüyle, Sun Yat-sen onun yerine geçiyor. Bu dönemde Çin'i birleştirmek

(1) W. W. Rostow'un «The Prospects for Communist China» eserinden. (New American Library)

için etkisiz çabalar harcanıyor. Sun Yat-sen İngiltere ve Amerika'dan yardım almaya uğraşıyor, ama başarısızlığa uğruyor.

1919 Marksist inceleme grupları ortaya çıkıyor. En ünlü liderleri Pekin Üniversitesinden Şen Tuhsiu'dur.

1920 P'eng Pai komünist lider olarak sivriliyor. Komintern, Çinli komünistlerle temasa geçmek üzere Çin'e iki kişi yolluyor.

1921 Temmuz ayında Çin Komünist Partisi 1. Şanghay Kongresinde kuruluyor ve KMT ile gayrıresmî bir işbirliği yapmayı kararlaştırıyor. Sun Yat-sen Çin komünistleriyle müzakerelere girişiyor.

1923 Sun Yat-sen Sovyet sefiri Joffe ile anlaşmaya varıyor; Komintern Çin'e yardım edecek. Borodin, Sun'un danışmanı olarak KMT'ı yeni baştan örgütlemek üzere Çin'e geliyor. Çin Komünist Partisi resmen Kuomintang'la birleşiyor. (Bu dönemde komünistler gerçekten KMT'ın sol kanadını teşkil ediyorlar). Sun, Çang Kay Şek'i komünist metotlarını incelemek üzere Moskova'ya yolluyor.

1925 Sun Yat-sen'in ölümü. Çang Kay Şek Kuomintang'ın lideri oluyor.

1926 Mart ayının yirmisinde, Çang, ordudaki siyasî elemanları tasviye edip KMT üzerindeki kontrolünü pekleştiriyor. Kanton'da Komünist liderlerine ve Sovyet danışmanlarına karşı harekete geçiyor. KMT. Komünist partisi işbirliği sona eriyor.

Temmuzda Kuzeye karşı harekât başlıyor. KMT orduları büyük başarı kazanıyor. Çin Komünist Partisi (ÇKP) nin önderleri tutuklanıyor. Kanton, Hon-Kong, Şanghay vb. de temizlik yapılıyor.

1927 KMT Nankin'e ve Şanghay'a giriyor. Nisanda ÇKP'nin rejime her türlü iştiraki son buluyor.

1928 İlk komünist ordu, Çu Teh ve Mao Tse-tung tarafından kuruluyor.

1931 Japonlar Mançurya'yı istila ediyor. Japonlar Çin'de ilerler ve Mançuryanın istilâsını tamamlarken, Çang Kay Şek bütün Çin'i KMT'in egemenliği altına almak ve komünistleri bozguna uğratmak için harekâtına devam ediyor.

1931 Kasımın yedisinde, Çin Sovyet Cumhuriyeti Jui-Çin'de (Kiangsi) ilân ediliyor. Yeni Cumhuriyet altı bölgeyi kontrolu altında bulunduruyor. Japonya'ya karşı savaş ilân ediyor.

1932—1933 Çu ve Mao komünist hareketin önderliğini ele alıyorlar.

1934 Kasımın onunda Çin Sovyet Cumhuriyeti son buluyor. 6 bölge üzerindeki kontrolü Çang'ın saldırıları sonucunda kalkıyor. Uzun yürüyüş başlıyor.

1935 Uzun yürüyüş Şensi'de bitiyor. Komünistler ordu kuruyor. Ve köylülerin desteğini sağlıyor.

1936 Çang Kay Şek'in orduları Komünistlerle çarpışacaklarına Japonlarla savaşmak istiyorlar. Çu En-lai'nin temsil ettiği komünistlerle Çang Kay Şek arasında müzakereler cereyan ediyor. Konu: Japonlara karşı birleşik cephe kurmak.

1937 Temmuz ayında Japonya ile savaş başlıyor. Bu dönem ÇKP ile KMT arasında gösterişli işbirliği dönemidir.

1938 Milliyetçi Hükûmet Çunking'e nakledliyor.

1941 Komünistler Kuzey Çin'de durumlarını yeniden pekleştiriyorlar.

1942 Mao Tse-tung, Partide reform hareketini başlatıyor. Bu dönemde komünistlerin kontrolü 300.000

mil karelik bir araziyi ve 95 milyonluk bir nüfusu kapsamaktadır.

1946 General Marshall Çin'e gönderiliyor. Görevinde başarısızlığa uğramasıyla KMT-ÇKP işbirliği (ya da mütarekesi) son buluyor. İç savaş yeniden başlıyor.

1949 Çin Halk Cumhuriyeti ilân ediliyor. (Ekim 1). Başkent: Pekin.

1949 Eylûl ayının 29 unda, müşterek program açıklanıyor. Bu program, Komünist Çin'in temel politikasını teşkil eder.

1949 Aralık ayının yedisinde, Çang Kay Şek Formozaya geçiyor.

FİHRİST

ÖNSÖZ 5
GİRİŞ
Batılıların imtiyazları 7
1911 devrimi ve Sun Yat-sen 9
Çang Kay Şek'in tutumu 12
Japon istilası 12
Çang Kay Şek ve komünistler 13
2. Dünya Savaşından sonra Çin 16
İç savaş ve komünistlerin zaferi 17
Formoza veya Taiwan 19
ÇİN'i KÖKTEN DEĞİŞTİREN İKİ YIL
Parti örgütü ve idarî sorunlar 21
1950 toprak reformu 34
Etnik azınlık ve kilise sorunları 42
Yeni Çin ve Çinliler hakkında bazı düşünceler 49
AÇLIK DUVARI VE BÜYÜK HAMLE 59
«İleriye doğru büyük hamle» 61
Hedeflere nasıl erişildi? 63
Çin-Sovyet anlaşmazlığı 66
GEÇMİŞİN KÜLTÜR MİRASI VE DİN 68
YENİ ÇİN'DEN İZLENİMLER 75
ÇİN MİLLİ EKONOMİSİNİN GELİŞMESİ İÇİN
BİRİNCİ BEŞ YILLIK PLÂN Hakkında rapordan seçmeler 95
I. Beş yıllık plânın ana hatları 96
Çin'in malî kaynakları kalkınmayı gerçekleştirmeye yeterli midir? 102
Plânın uygulanmasındaki kusurlar 104
YÜZ YILLIK ÇİN KRONOLOJİSİ 110

PAYEL YAYINEVİ'nin birinci kitabı :

YALNIZLAR

Roman

Yazan :
Zaven BİBERYAN

Bu roman sınıflı toplum düzeninin insanda yarattığı onarılmaz yıkıntıların, yalnızlığın, yabancılaşmanın, koparılmayan sınıf bağlarının ve tüm bunlara karşı — bilinçsiz de olsa — direnmenin öyküsüdür.

PAYEL YAYINEVİ
Nuruosmaniye Cad. No. 23
Eser Han Kat: 1
P. K. 889
Cağaloğlu — İSTANBUL

Çağımızın insanı dünyayı tanımak zorundadır. Ülkeleri ve halklarını gerçek yönleri ile bilmeden bireyler ne düşüncelerinde ne de davranışlarında objektif kalamazlar. Bilmemek, yanılmak günümüz insanının davranışlarını bağışlatmaz. Her insan yaşadığı çağın sorumluluğunu - bilsin ya da bilmesin - içinde taşır. Kendi adımıza girişilen her hareketin nedenini ve amacını bilmek birey olarak görevimizdir. Her şey çağımızın bilincine ulaşmakla başlar.

Bu bilincin de, yabancı ülkeleri gerçek çehreleri ile tanımakla oluşacağı düşüncesinden hareket ederek, yayınevimiz «yabancı ülkeler dizisi» ni kurmuştur. «Yeni Çin Dün - Bugün» ilk kitap olarak yayınlandı. Arkadan diğer ülkeleri inceleyen kitaplar da çıkacak.

Amacımız okurlara, her gün biraz daha mesafelerin azaldığı dünyamızı ve üzerinde yaşayan ulusları tanıtmak, her ülke halkının gerçek yaşayışını, isteklerini ve yönelişlerini objektif kalarak araştırmak olacaktır.

) Lira